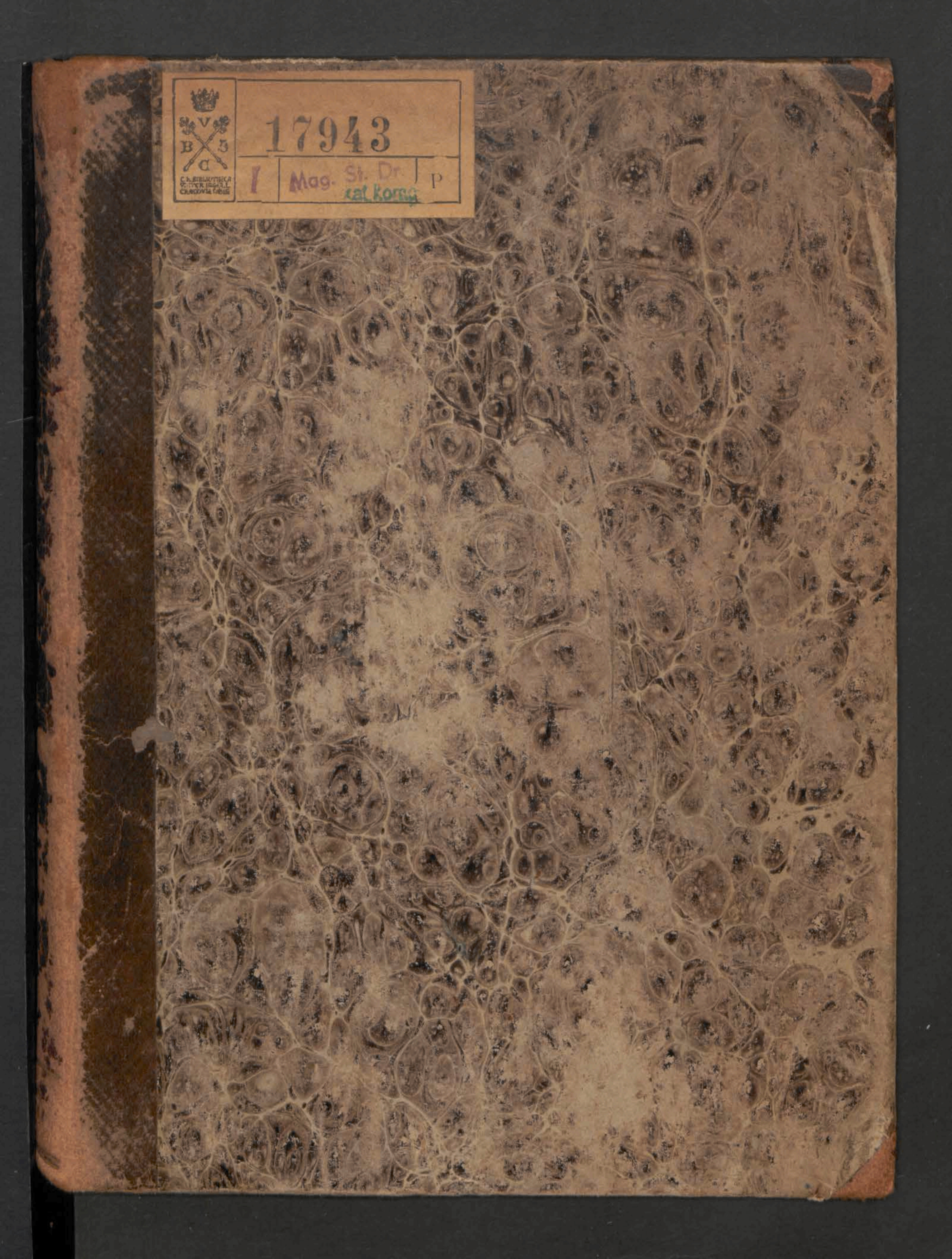

17943
I
Mag. St. Dr.
kat. komp.
P

Z BIBLIOTEKI
WŁADYSŁAWA GÓRSKIEGO
№

V
B J
C
17943

NAYPRAWOSŁAWNIEYSZEY. NAYSAMOWŁADNIEYSZEY:

WIELKIEY PANI IMPERATOROWEY KATARZYNY II.

USTAWY NA GUBERNIE PANSTWA CAŁO-ROSSYISKIEGO.

z Narodowego na Polski ięzyk przełożone
przez
Stanisława Siestrzencewicza Bohusza, Biskupa Biało-Ruskiego Kościołow Katolickich Łacińskich, Prałata Wileńskiego, Kawalera Orderu Swiętego Stanisława.

****

w MOHILEWIE
w Drukarni Nadworney J. W. J. X. Biskupa Łacińskiego Rzymsko-Katolickiego.
1777.

ВСЕМИЛОСТИВѢЙШАЯ ГОСУДАРЫНЯ

Должность, въ которую ВАШЕМУ ИМПЕРАТОРСКОМУ ВЕЛИЧЕСТВУ угодно было, меня выбрать, возложила на меня обязанность достигнуть знанія общенароднаго языка:

зыка: я въ ономъ прiобрелъ успехъ первые плоды покладаю у ногъ ВЫСОЧАЙШАГО ВАШЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА Престола. Время, которое употребилъ въ переводѣ сего учрежденiя, почитаю я дражайшимъ въ моей жизни, воображая счастiе пятой части стараго свѣта симъ учрежденiемъ производимое, и удивляясь добродѣтели и премудрости ВЕЛИКIЯ и БЕЗСМЕРТНЫЯ онаго ИЗДАТЕЛЬНИЦЫ. Воспоминаю оное время и любезнѣйшимъ по чувству благодарности, верности, и глубочайшаго почитанiя, которое меня къ сему упражненiю поощрало, исъ которымъ пребываю навсегда

ВАШЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА

Могилевъ ч: 14. Генваря
26.
1777

Всеподданнѣйшiй Богомолецъ

Епископъ Станиславъ.

NAYMIŁOSCIWSZA PANI

Urząd, na który WASZA JMPERATORSKA MOSC mię mianować raczyłaś, włożył na mię obowiązek nabycia znaiomości ięzyka Narodowego. Tę osiągnąłem, i pierwiastki oney składam

u nog

u nog Naywyżſzego Tronu WASZEY JMPERATORSKIEY MOSCI. Czas, ktòrym obracał na przekładanie tych Uſtaw, poczytuię za nayſzacownieyſzy w życiu moim przez wzgląd uſzczęśliwienia piątey części Swiata ſtarego, ktòre te Uſtawy ſprawuią i przez zádziwienie ſię nad dobrocią i mądrością WIELKIEY i NIESMIERTELNEY onych SPRAWCY; Wſpominam i oraz ten czas iako naymilſzy przez czucie wdzięczności, wierności i naygłębſzego uſzanowania, ktòre mię do tey zabawy zachęcało, i z ktòrym ieſtem na zawſze

WASZEY JMPERATORSKIEY MOSCI

w Mohilewie 26./14. Jan: 1777.

Naypoddanieyſzy Bogomodlca
Staniſław B. ſkup.

*** (+) ***

MY KATARZYNA II. Z BOZEY ŁASKI JMPERATOROWA Y SAMOWŁADNĄCA CAŁEY ROSSYI &c. &c. &c.

WSzyſtkim wiernym poddanym naſzym podaiemy do wiadomości. Krolowie i Krolestwa wiekow przeſzłych, i dziś ſzczęśliwie ſtojące daią nam rzeczywiſte przykłady; iż rozſzerzenie granic Państwa, pomnożenie w onym mieſzkańcow, i ztąd wynikające obfite zrzodła wewnętrznych i zewnętrznych bogactw na nie spływających odmieniają rząd. Uſtawy ktore napoczątkowy ſtan fundującego ſię Państwa były dokładne, w naſtępującym czaſie, niewyſtarczaią; nieprzypadają, i przydatkow potrzebują. Nieſięgając dalekich czaſow, i Państw cudzych: my za naygruntownieyſzy tey prawdy dowod ſtawiemy gorliwym Roſsyi Synom własnę Oyczyznę i oney położenie, i ſtan przeſzły i teraznieyſzy. Komparując czaſy i lata, i uważając w onych poſtępek Roſsyi, kożdy zdrowym i przez hiſtoryę oświeconym rozumem uzna, iak w tym dla Roſsyi znamienitym wieku razem ona zaiaśniała ſławą, pożytkiem i ſiłami. Stawiając więc naprzeciw tych teraznieyſzych przeſzłe i bardzo rożne tego Państwa okoliczności, odmiany, ſtan, uſtawy, potrzeby i nieobedności, ziemſkie i morſkie, teraznieyſze, naprzeciw dawnych, ſiły, handle, rzemiosła, gęſte oſady tam, gdzie były przedtym zaſieczy a za zaſieczami ſtepy, obſzerność dziſieyſzych ſtepow, i za onymi daleko rozciągające ſię oſady; łatwo poznamy przez takowe ſtanu Roſsyi teraznieyſzego z przeſzłym porownanie, iż pomnożenie w oney i oświecenie narodu, te odmiany niezawodnie ſprawiły.

A Dla

Dla tychże zatym ſamych odmian trzeba pomnożyć około narodu pieczę, około ziemi uporządzenie, i wproporcyi tego wſzyſtkiego, zwierzchności rządzących pracę.

Począł ſię ten wiek od woyny z Koroną Szwedzką, wprawdzie przez kilka lat nieſzczęśliwey, lecz męſtwem ducha IMPERATORA *Piotra Wielkiego* za ziemnych przezeń Woyſk uporządzeniem, i morſkich ſił ufundowaniem, ſzczęśliwie zakończoney, i trzema Xięſtwy Roſsyę powiękſzającey.

Srzod tych zwycięſtw, ſrzod Tureckich i Perſkich wypraw, ten przemądry i nieſpracowany Pan czując iuż na ów czasnie-doſtatek wewnętrznego rządu ſwoiego Pańſtwa, a pragnąc one widzieć na naywyżſzym ſławy i porządku ſtopniu, wydawał i uſtanawiał wiele rozmaitych praw, i rozrządzeniow ku pożytkowi ſwoich poddanych; ſtarał ſię o ich oświecenie, o handel i kupiecką Flotę; wchodził we wſzyſtkie drobności, ani zoſtawił żadney części rządu bez nowych uſtaw, i przepiſow; ſporząc dochody Pańſtwa, pomnożył oraz i ſpoſoby do zyſkow poddanym ſwoim, odkrywaiąc nowe gałęzie handlu, przemyſłow, rękodzieł, i rzemioſł, ufundował handlowne miaſta, i morſkie przyſtanie. Lecz wiek Jego przed czaſem ſkrócony, zoſtawił wiele tego, co zaprowadził, uſtanowił i ufundował, w ſamym ieſzcze rozpoczęciu.

Po wielko-pamiętney Jego śmierci liczne odmiany, naſtępne różne maxymy i myśli, i częſte woyny, lubo nieumnieyſzyły wielkości Pańſtwa, iednak ſprawiły odmiany w uſtanowach tego Wielkiego IMPERATORA, i albo odwodziły myśli od kontynuowania tego, co przezeń było zaczętym, albo wprowadzały maxymy inne, z innego rzeczy pojęcia, czyli też za odmieniającymi ſię okolicznościami z iſtoty rzeczy wypływające. Dla tego *My* od pierwſzego momentu wſtąpienia naſzego na Tron Cało-Roſsyiſki, rozciągaliśmy nie-

ſpra-

ſpracowane ſtaranie naſze ku poznaniu w obec, i wſzczegulności wſzyſtkich części we wnętrznego Państwa naſzego Rządu, potrzebuiących, albo poprawy, albo wcale nowych uſtaw, poſtanowieniow i nowego prawodawſtwa, za naſtępną okoliczności odmianą.

Wiadomo światu żeśmy iuż w Roku 1766. przyſtąpili byli dozwołania ze wſzyſtkiego Państwa Deputatow dla poznania potrzeb i niedoſtatkow każdego Powiatu, podług ſytuacyi onego. Już niepozoſtawało *Nam*, iak tylko oczekiwać zprac ufundowanych Kommiſsyi owocow, naſzey o powſzechne i ſzczegulne ſzczęście pieczołowitości korreſponduiących; gdy wypowiedziana w Roku 1768. Roſsyi od Turka woyna, ſześć lat trwaiąca, a zwielą, równie trudnych, iak niebeſpiecznych okoliczności sprzężona, odſunęła oſoby i możność od dalſzego układania całego prawodawſtwa, i coraz powiękſzaiąc ciężar, niemniey ważnie zaięła czas i myśli zatrudnione, bo wſzytkie ku obronie wiary i Oyczyzny od wewnętrznych i zewnętrznych nieprzyiacioł, natężone.

BOG iednak, który dobre zamyſły błogoſławi, a nieprawe i niegodziwe napaści poſkramia, darowawſzy *Nam* po ſześcio letnich licznych i ciągłych ziemnych i morſkich zwycięſtwach ſławny pokoy, i wróciwſzy cichość i powſzechnę ſpokoyność po całey obſzerney Państwa rozciągłości, wrócił oraz czas do milſzey ſercu naſzemu zabawy, to ieſt: do układania dla naſzego Państwa potrzebnych i pożytecznych wſzelkiego rodzaiu Uſtaw, porządek pomnażaiących, a od wykonywania ſprawiedliwości, wſzelkie przeſzkody oddalaiących. A zatym gdy z Macierzyńſką a nieprzeſtanną o dzieciach naſzych troſkliwością zaczęliśmy ſię znowu, badać wſzyſtkich drobności wewnętrznego Państwa naſzego rządu: znaleźliśmy *naprzod*, iż niektóre Gubernie na obſzerność ſwoię nie ſą doſyć opatrzone, ani w ubſellia, ani w potrzebnych do Rządu ludzi. *Potym* że iedn

i też same subsellium ma sobie powierzony rząd Gubernij, i skarbowe dochody, i rachunki powszechne, i dozor policyi, nadto ieszcze odbywa głowne sprawy, i Obywatelskie sądy. W iakowym zagmatwaniu są owe Gubernie, w rownym są Prowincyalne, i Powiatowe onych subsellia. W iedney Woiewodzinskiey Kancellaryi umieszczone są sprawy wszelkiego rodzaiu i nazwiska.

Pochodzący ztąd nieporządek oczewisty iest: ziedney strony zwłoka, opuszczenie, i przeciąg są istotnym takowego nieprzyzwoitego, i niedostatecznego ułożenia skutkiem; gdyż ieden interes zatrzymuie drugi. I tak obarczona ta Woiewodzinska Kancellarya, gdy iuż sama iedna nie może odbyć tyle i tak rozmaitey natury spraw; może używać przez długi czas pokrywki, do wymawiania niepunktualności wpełnieniu powinności swoiey, i może mieć do parcyalney decyzyi powod. Zdrugiey strony od zalegania nie rezolwowanych interessow wynikają swywole, krzywdy powszechne, i rozmaite zbrodnie. Kara albowiem za przestępstwa i zbrodnie nie następuie tak prędko, iak dla ukrocenia i ustraszenia zuchwałych należy. Na innych znowu mieyscach wielość pozwolonych appellacyi niemałę w dopełnieniu sprawiedliwości przynosi zwłokę. Whandlownych naprzykład kupieckich i mieszczanskich sprawach, kto nieprzestaie na decyzyi ustnego sądu, ten może na nowo zapozwać do mieyskiego Magistratu, od tego może appellować do prowincyalnego, od tego do Guberskiego, od Gu-Guberskiego Magistratu do Głownego, aż naostatek do Senatu.

Dla wszystkich tych i wielu innych inkonweniencyi, ktore wyliczać nadto byłoby obszerno, a naybardziey dla wprowadzenia lepszego porządku, i przyśpieszenia niczym niezatamowanego sprawiedliwości biegu, osądziliśmy za dobre ułożyć ninieysze ustawy dla rządu Gubernij, i wprowadzić ie tam, iako

do

do części obszerność Państwa Rossyiskiego składaiących, a tym samym ułatwić i przygotować do lepszego i istotnieyszego wykonania pożytecznieyszych praw, ktore będą wydane na potym.

Te nasze postanowienia, iako kożdy uyrzeć może, oddzielaiąc Sądowe mieysca od Guberskich rządow, przepisuią każdemu mieyscu powinności i prawidła; i ułatwiaią onym wykonanie tego co iest przepisano, a to przez uporządzenie zgadzaiące się z teraźnieyszym we wnętrznym Państwa naszego stanem. Nadto ieszcze mocniey niż dotąd, utwierdzaią powszechnę spokoyność i bespieczeństwo, opatruią wrozmaite wygody gęste i liczne sytuacye i mieszkania we wnątrznościach Państwa żyiących, roznego rodzaiu i pokolenia ludzi; a zatym z istoty swoiey są nowym wiernych naszych i miłych poddanych, przekonywaiącym dowodem, z iak pełną miłości ludzkiey ku ludowi naszemu iesteśmy litością, i goraca pieczołowitością odobry onego rząd, i powszechne uszczęśliwienie.

Dla tego spodziewamy się że wszelki rozumem obdarzony człowiek, i gorliwy Oyczyzny Syn, całym sercem usiłować będzie, stosować się do tych naszych zbawiennych zamysłow, ile do każdego znich, te nowe Ustawy ściągać się będą. Dadzą Nam oni przez to naypowinnieyszy wdzięczności dowod, za tę nowę i obfitę łaskę, ktorę w iedney, a dla całego narodu powszechney ustawie od Nas otrzymaią. Boga zatym prosimy i błagamy, aby pobłogosławił te nasze ustanowy, długim pomyślnych Lat przeciągiem ku uszczęśliwieniu poddanych, ku pomnożeniu prawdziwey sprawiedliwości, ku poprawie obyczaiow, i rozkrzewieniu wszelkich cnot Chrześciańskich. Niech on zaszczepi w sercach do tego dzieła użytych osob gorliwość, dokładnego i nieobłudnego wypełnienia powinności, a niech wrazi wstręt od

próż-

prożnego tracenia czasu na roskoszach i wszelkich obyczaie psuiących zbrodniach. Niech lenistwo, niedbalstwo, i nieprzykładanie się do iakowey kolwiek sobie poleconey roboty, poczytane będzie u ludzi za naywiększy wstyd. Niech opuszczenie powinności i niestaranie o część uszczęsliwienia powszechnego sobie poruczonego, będzie naywiększą hańbą. A Twórca niech raczy naprowadzić wszystkich, i Nas samych, na drogę Jemu przyiemnę. Zostaiemy zatym z zwykłą naszą ku wszystkim naszym wiernym poddanym MONARSZĄ łaską. Dan w Moskwie Dnia 7. Listopada Roku 1775. Panowania naszego 14. Roku.

Oryginał podpisany iest własną JEY JMPERATORSKIEY MOSCI Ręką tak

KATARZYNA.

(Miey- Pieczę-)
(sce ci.)

Drukowano w Moskwie przy Senacie Dnia 12. Listopada. Roku 1775.

SUM-

SUMMARYUSZ ROZDZIAŁOW.

ROZ-

*** (+) ***

ROZDZIAŁ I.

Wzor Urzędow Gubernij.

1.

Jaka liczba Duſz w Gubernij na wzor kładzie ſię?

Ażeby Gubernia czyli Namieśnictwo porządnie mogło być rządzone, kładzie ſię na ǫne od trzech do czterech kroć ſto tyſięcy duſz.

2.

Poſtanowienie General Gubernatora.

Dla Rządu zaś Gubernij czyli Namieśnictwa poſtawia ſie Pańſki Namieśnik czyli Generał Gubernator.

3.

Poſtanowienie Gubernatora.

W Gubernij czyli Namieśnictwie funduie ſię Rządca Namieśnictwa czyli Gubernator.

4.

Ufundowanie Rządu Guberſkiego.

W Gubernij uſtanawia ſię Rząd Namieśniczy czyli Guberſki.

5.

Ozaſiadających w Rządzie.

W Namieśniczym Rządzie zaſiada Pańſki Namieśnik czyli Generał Gubernator, Rządca Namieśnictwa czyli Gubernator, zdwòma Konſyliarzami.

6.

Ufundowanie Głòwney Izby.

W Gubernij funduie ſię Izba Sądu Głòwnego.

7.

Ozaſiadających w Głòwney Izbie.

W Izbie Głownego Sadu zaſiada ieden Prezydent, dwòch Konſyliarzow, i dwoch Aſseſorow.

8.

Ufundowanie Jzby Cywilney.

W Gubernij funduie ſię Jzba Cywilnego Sądu.

9.

O zaſiadających w Jzbie Cywilney.

W Jzbie Sądu Cywilnego zaſiada Prezydent ieden, dwòch Konſyliarzow, i dwoch Aſseſorow.

10.

O poſtanowieniu Komornika Guberſkiego.

W Gubernij poſtanawia ſię Guberſki Komornik.

11.

Ufundowanie Jzby Skarbowey.

W Gubernij funduie ſię Jzba dla ſpraw goſpodarſkich, i zawiadywania ſkarbowemi dochodami JMPERATORSKIEY MOSCI.

12.

O zaſiadających w Jzbie Skarbowey.

W Jzbie ſkarbowey zaſiada Porucznik Rządcy czyli Wice Gubernator, Dyrektor Ekonomii, czyli goſpodarſtwa, ieden Konſyliarz, dwoch Aſseſorow, i ieden Guberſki Podſkarbi.

13.

Ufundowanie wyżſzego ziemſkiego Sądu.

W każdym Namieśnictwie czyli Gubernij funduie ſię wyżſzy Sąd ziemſki, a ieśliby obſzerność Namieśnictwa tego wyciągała, tedy pozwala ſię ufundować w Namieśnictwie więcey, niż ieden, wyżſzy ziemſki Sąd.

14.

O zaſiedających w Wyżſzym Ziemſkim Sądzie.

W wyżſzym ziemſkim Sądzie, zaſiadaja, pierwſzy i wtòry Prezydent, i dzieſięciu Kollegow.

15.

15.

Jeśliby potrzeba tego wyciągała, tedy rozdzieli się Namieśnictwo, czyli Gubernia na Ziemie czyli Prowincye. *O podziale Gubernij na Prowincye.*

16.

Namieśnictwa i Ziemie rozdzielają się na Wiazdy czyli Powiaty. *O podzieleniu Gubernij na Powiaty.*

17.

We Wieździe, czyli Powiecie, liczy się od dwudzieſtu do trzydzieſtu tyſięcy duſz. *Wzor liczby duſz w Powiecie.*

18.

Wkażdym Wieździe, czyli Powiecie, funduie się Wiezdny czyli Powiatowy Sąd. *Ufundowanie Sądu Powiatowego.*

19.

We Wiezdnym, czyli Powiatowym Sądzie, zaſiadają Wiezdny czyli Powiatowy Sędzia, i dwòch Kollegow. *O zaſiadających w Powiatowym Sądzie.*

20.

Przy każdym Wiezdnym Sądzie: uſtanawia się mieyſce pod imieniem Szlachecka Opieka. *Funduie ſię Szlachecka Opieka,*

21.

W Szlacheckiey Opiece prezyduie Wiezdny Szlachty Marszałek, i zaſiadają Wiezdny Sędzia, i jego Kollegowie. *O zaſiadających w Szlacheckiey Opiece.*

22.

Wkażdym Wieździe czyli Powiecie uſtanawia się Niżſzy Ziemſki Sąd. *Fundowanie Niżſzego Ziemſkiego Sądu.*

23.

Ozasiadających w Niższym Ziemskim Sądzie.

W Niższym Ziemskim Sądzie zasiadają Ziemski Ciwun czyli Kapitan, i dwòch czyli trzech Kollegow, podług obszerności Wiazdu.

24.

Postanowienie Podskarbiego, Komornika, Doktora Felszera i innych.

W każdym Wiezdzie czyli Powiecie postanawiają się Powiatowy Podskarbi ieden, Komornik przysięgły ieden, Doktor ieden, Felszer ieden, Podfelszerow dwòch, i Uczniow Felszerskich dwòch.

25.

Postanowienie Horodniczego.

Wkażdym Mieście, niemającym Kommendanta, postanawia się Horodniczy.

26.

Starostowie i Sędziowie ustnego Sądu zostają się.

Po Miastach i Miasteczkach Starostowie, i Sędziowie, ustnego Sądu zostają się na dawnym ustanowieniu.

27.

Ratusze mają być po Miasteczkach.

Ratusze mają być tylko po Miasteczkach.

28.

Mieyskie Magistraty zostają się.

W Miastach mają się zostać Mieyskie Magistraty.

29.

Ozasiadających w Mieyskim Magistracie.

W Mieyskim Magistracie zasiadać mają dway Burmistrzowie, i czterech Radcow.

30.

Ufundowanie Mieyskiego Sierockiego Sądu.

Przy każdym Mieyskim Magistracie funduie się Mieyski Sierocki Sąd.

31.

W MieyſkimSierockimSądzie prezyduie Mieyſki Zwierzchnik i zaſiadają dwie Oſoby Sądowe Mieyſkiego Magiſtratu, i Mieyſki Staroſta.

Ozasiadających w Mieyſkim Sierockim Sądzie.

32

W każdym Namieśnictwie funduie ſię Guberſki Magiſtrat; a ieśliby obſzerność Namieśnictwa tego wyciągała: tedy pozwala ſię fundować w Namieśnictwie więcey, niż ieden, Guberſki Magiſtrat.

Ufundowanie Guberſkiego Magiſtratu.

33.

W Guberſkim Magiſtracie zaſiadaią pierwſzy i wtòry Prezydent, i ſześciu Kollegow.

Ozasiadaiących wGuberſkim Magiſtracie.

34.

W Gubernii funduie ſię podług uwagi General Gubernatora, i pomiarkowania obſzerności Namieśnictwa, oraz i okoliczności rozmaitych wnim Powiatow, dla Jednodworcow i innych, o ktorych ſię w 335. paragrafie niżey mowi: na każdy od dzieſiąciu do trzydzieſtu tyſięcy duſz po iednym Sądzie nazywającym ſię Niżſza Rozprawa.

Ufundowanie Niższey Rozprawy.

35.

W Niżſzey Rozprawie zaſiada Rozprawny Sędzia, i ośmiu Kollegow, z ktòrych dway poſyłają ſię dla zaſiadania w Niżſzym Ziemſkim, a dway dla zaſiadania w Sumiennym Sądzie, wſprawach do ich ſiedzib ściągających ſię.

Ozasiadających w Niższey Rozprawie.

B2 36.

36.

Ufundowanie Wyżſzey Rozprawy.

W Gubernij, w ktorey ufundowana ieſt iedna, albo więceyNiżſzychRozpraw; funduie ſię oraz i Sąd tak nazwany: Wyżſza Rozprawa; a ieśliby obſzerność Namieśnictwa tego wyciągała: tedy pozwala ſię uſtanowić w Namieśnictwie więcey, niż iednę Wyżſzę Rozprawę.

37.

Ozaſadających w Wyżſzey Rozprawie.

W Wyżſzey Rozprawie zaſadają pierwſzy i wtory Prezydent, i dzieſięciu Kollegow.

38.

Ufundowanie Kancellaryi Powſzechnego Opatrywania.

W każdym Namieśnictwie albo Gubernij funduie ſię po iedney Kancellaryi tak nazwaney: Kancellarya Powſzechnego Opatrywania.

39.

Ozaſadających w Kancellaryi Powſzechnego Opatrywania.

W Kancellaryi powſzechnego Opatrywania prezyduie Sam Gubernator, i zaſiada dwoch Kollegow Wyżſzego Ziemſkiego Sądu, dwoch Kollegow Guberſkiego Magiſtratu, oraz i dwoch Kollegow Wyżſzey Rozprawy, gdzie ieſt, gdzie zaś oney nemaſz, to ſię ſamo przez ſię rozumie, że z oney nikt zaſadać nie będzie.

40.

Ufundowanie Sądu Sumiennego.

W każdym Namieśnictwie funduie ſię po iednym Sądzie, nazywającym ſię Sąd Sumienny.

41.

W Sądzie Sumiennym prezyduieSędzia Sądu Sumiennego tego Namieśnictwa, i zasiadają do spraw Szlacheckich po dwòch Szlachty, do Mieyskich spraw po dwòch mieszczan, do Rozprawnych spraw po dwoch siedzibnych.

Ozasiadających w Sądzie Sumiennym.

42.

PrzyNamieśniczym Rządzie, i przy Izbach postanawiają się Guberski Jnstygator Adwokat Guberski spraw skarbowych, i Adwokat Guberski Głòwnych spraw.

Postanowienie Guberskiego Jnstygatora, i Guberskich Adwokatow.

43.

Przy WyższymZiemskim Sądzie postanawia się Jnstygator, Adwokat spraw skarbowych, i Adwokat spraw Głòwnych.

Postanowienie Jnstygatora i Adwokatow przy Wyższym Ziemskim Sądzie.

44.

Przy Guberskim Magistracie postanawia się Jnstygator, Adwokat spraw skarbowych i Adwokat sprawGłòwnych.

PostanowienieJnstygatora i Adwokatowprzy Guberskim Magistracie.

45.

Przy Wyższey Rozprawie postanawia się Jnstygator, Adwokat spraw skarbowych, i Adwokat spraw Głòwnych.

PostanowienieJnstygatora i Adwokatow przyWyższeyRozprawie.

46.

W każdym Wiezdzie czyli Powiecie postanawia się ieden Adwokat Powiatowy.

Postanowienie w Powiatach Adwokata Powiatowego

47.

O RANGACH.

47.

Gubernator czwartey Klaſſy.

Rządca czyli Gubernator ieśliby wyżſzey, nad tę, rangi niemiał; policzony będzie w czwartey Klaſsie za Urząd, poki w powinności zoſtaie.

48.

Wice Gubernator, Prezydentowie Jzb piątey Klaſſy.

Porucznik Rządcy czyli Wice Gubernator, Prezydent Jzby Sądu Głównego, Prezydent Jzby Cywilnego Sądu, ieśliby rangi wyżſzey, nad tę, nie miał; liczy ſię w piątey Klaſsie za Urząd, poki w tey powinności zoſtaie.

49.

Konſyliarze Rządu i Jzb, Dyrektor Ekonomii, JnſtygatorGuberſki, pierwſzy i wtóry Prezydent Wyżſzego Ziemſkiego Sądu, i Sędzia Sumiennego Sądu ſzóſtey Klaſſy.

Konſyliarze Namieśniczego Rządu, Konſyliarze Jzby Sądu Głównego, Konſyliarze Jzby Cywilnego Sądu, Dyrektor goſpodarſtwa, Konſyliarz Jzby ſkarbowey, Jnſtygator Guberſki; pierwſzy i wtóry Prezydent Wyżſzego Ziemſkiego Sądu, i Sędzia Sumiennego Sądu, ieżeliby wyżſzey rangi nie mieli, policzeni ſą w ſzoſtey Klaſsie za Urząd, poki tę powinność ſprawują.

50.

Marſzałek Szlachty, Zaſiadający w Sądzie Wyżſzym Ziemſkim i Jnſtygator, Adwokaci Gu-

Marſzałek Szlachty, w Sądzie Wyżſzym Ziemſkim Zaſiadający, i Jnſtygator, Adwokat Guberſki ſpraw ſkarbowych, Adwokat Guberſki ſpraw Głownych, pierwſzy i wtó-

ry Prezydent Magiſtratu Guberſkiego; pierwſzy i wtory Prezydent Wyżſzey Rozprawy; Oſoby Sądowe Szlacheckie Sądu Sumiennego, ieśliby wyżſzey, nad tę, rangi nie mieli, policzeni zoſtają w ſiódmey Klaſie za Urząd, poki tę powinność ſprawują.

berſcy, Prezydentowie Magiſtratu Guberſkiego; Prezydentowie Wyżſzey Rozprawy zaſiadający Szlachta w Sądzie Sumiennym ſiodmey Klaſſy

51.

Aſſeſorowie Izb, Podſkarbi Guberſki Sądu Wyżſzego Ziemſkiego, Adwokat ſpraw ſkarbowych, i Adwokat ſpraw Głównych, Jnſtygator Magiſtratu Guberſkiego, Jnſtygator Wyżſzey Rozprawy, Sędzia Powiatowy, Horodniczy, i Komornik Guberſki, ieśliby wyżſzey rangi, nad tę, nie mieli, policzają ſię w oſmey Klaſie za Urząd, poki tę powinność ſprawują.

Aſſesorowie Jzb, Podſkarbi Guberſki, Adwokaci Wyżſzego Ziemſkiego Sądu, Jnſtygator Magiſtratu Guberſkiego; Jnſtygator Wyżſzey Rozprawy, Sędzia Powiatowy i Horodniczy i Komornik Guberſki w oſmey Klaſſie.

52.

Ciwun Ziemſki czyli Kapitan, Sędzia Rozprawny, zaſiadający w Sądzie Powiatowym, i Podſkarbi Powiatowy, ieśliby wyżſzey rangi nie mieli, policzają ſię w dziewiątey Klaſie za Urząd, poki powinność ſprawują.

Ziemſki Ciwun czyli Kapitan, Sędzia Rozprawny, zasiadający w Sądzie Powiatowym, i Podſkarbi Powiatowy, dziewiątey Klaſſy.

53.

Oſoby Sądowe Szlacheckie Sądu Ziemſkiego Niżſzego, Zwierzchnik Mieyſki, Oſo-

Oſoby Sądowe Szlacheckie Niż-

Niższego Ziemskiego Sądu, Mieyski i Zwierzchnik, Osoby Sądowe Guberskiego Magistratu, Osoby Sądowe Mieyskie Sądu Sumiennego, Adwokaci skarbowi i Głowni Magistratu Guberskiego i Wyższey Rozprawy w dziesiątey Klassie	Osoby Sądowe Guberskiego Magistratu, Osoby Sądowe Mieyskie Sądu Sumiennego, Adwokaci skarbowi i Głowni Magistratu Guberskiego i Wyższey Rozprawy, ieśliby wyższey rangi nie mieli; policzają się w dziesiątey Klassie za Urząd, poki w powinności zostają.

54.

Burmistrz pierwszy i wtóry Miasta Guberskiego Mieyskiego Magistratu i Adwokat Powiatowy, iedenastey Klassy.	Pierwszy i wtóry Burmistrz Miasta Guberskiego Mieyskiego Magistratu i Adwokat Powiatowy, ieśliby wyższey nad tę, rangi nie mieli, policzają się w iedynastey Klasie za Urząd, poki w powinności zostają.

55.

Burmistrzowie Magistratow Mieyskich i Radcy Miasta Guberskiego Mieyskiego Magistratu, dwunastey Klassy.	Pierwszy i wtory Burmistrz Magistratu Mieyskiego, i Radcowie Magistratu Guberskiego, ieżeliby wyższey, nad tę, rangi nie mieli, policzają się w dwunastey Klassie za Urząd, poki w powinności zostają.

56.

Radcowie Magistratu Mieyskiego	Radcowie Magistratu Mieyskiego i Burmistrzowie Miasteczkowi, ieśliby wyższey

wyżſzey, nad tę, rangi nie mieli, policzają ſię wtrzynaſtey Klaſsie za Urżąd, póki w powinności zoſtają.

i Burmiſtrzowie Miaſteczek trzynaſtey Klaſsy.

57.

Staroſtowie po Miaſtach, Sędziowie Sądu uſtnego i Radcowie w Miaſteczkach, ieśliby wyżſzey, nad tę, rangi nie mieli, policzają ſię w czternaſtey Klaſsie za Urząd, póki w powinności zoſtają.

Staroſtowie Mieyſcy, Sędziowie Sądu uſtnego, i Radcowie Miaſteczkowi czternaſtey Klaſsy.

58.

Zaſiadający Wyżſzey, i Niżſzey Rozprawy w Niżſzym Ziemſkim Sądzie, i Zaſiadający Wieyſcy w Sądzie Sumiennym niepoliczają ſię w żadney Klaſsie; lecz póki w powinności zoſtają, dopóty bez Sądu karą ich tknąć ſię nikt niema, a po wyiściu terminu, mają bydź oni poczytanemi za pierwſzych w oſadach ſwoich między równemi ſobie.

Zaſiadający Wieyſcy Wyżſzey i Niżſzey Rozprawy w Niżſzym Ziemſkim Sądzie, i w Sądzie Sumiennym, niepoliczają ſię w Klaſsach i inni.

ROZDZIAŁ III.

Porządek ſtanowienia Urzędników.

59.

Pańſki Namieſtnik czyli General Gubernator, Rządca czyli Gubernator, Porucznik Rządcy, czyli WiceGubernator uſtanowieni bywają od JMPERATORSKIEY MOSCI.

Namieſtnik, Rządca Porucznik Rządcy, uſtanawiają ſię od JMPERATORSKIEY MOSCI.

60.

Prezydentow Jzb. i Wyższego Ziemskiego Sądu Senat wybiera i prezentuie JMPERATORSKIEY MOSCI.

Prezydentow Jzb, Prezydentow Wyższego Ziemskiego Sądu, Senat wybieraiąc godnych ludzi na każde wszczegulnosci mieysca po dwóch, uczyni wtym referencyę do JMPERATORSKIEY MOSCI, i czekać będzie rozkazu.

61.

Do Rządu i do Jzb Konsyliarzow i Assessorow postanawia Senat.

Do Namieśniczego Rządu i do Jzb Konsyliarze i Asseśsorowie ustanawiaią się z Senatu.

62.

Ekonomii Dyrektor, Guberski Podskarbi, obadwa Prezydentowie Guberskiego Magistratu, obadwa Prezydentowie Wyższey Rozprawy ustanowieni bywaią przez Senat, za prezentowaniem przez Guberski Rząd.

Ekonomii Dyrektor, Guberski Podskarbi, pierwszy i wtóry Prezydent Guberskiego Magistratu, pierwszy i wtóry Prezydent Wyższey Rozprawy, ustanowieni bywaią od Senatu za prezentowaniem godnych Osob przez Namiestniczy Rząd.

63.

Sędziego Sumiennego Sądu w Namiestnictwie wybieraią Urzędy Są-

Do Sądow Sumiennego Sądu w Namiestnictwie ma być wybierany od Urzędu Sądu każdego tey Gubernii ieden do tego zdolny, Sumienny, Rozsądny, Sprawiedliwy,

wy, i nieposzlakowany Człowiek, którego każdy Sądowy Urząd z osobna podaie Pańskiemu Namiestnikowi, a On z tych podanych naznacza iednego za Sędziego Sumiennego Sądu w tym Namiestnictwie.

Sędzia Sumienny Sądu Dolnego iest Szlachcic Sądowe, i ustanowiony bywa przez General Gubernatora.

64.

Powiatowy Marszałek Szlachty obierany bywa od Szlachty, co trzy lata, kałkułami.

Powiatowego Marszałka obiera Szlachta,

65.

W Wyższym Ziemskim Sądzie Zasiadających dziesięciu, i dwoch z Szlachty Zasiadających w Sumiennym Sądzie ma wybierać Szlachta tych Powiatow, ktore są pod Iuryzdykcyą Sądową tego Wyższego Sądu, co trzy lata, i podaią się od nich Gubernatorowi czyli Rządcy, kiedy General Gubernator w swoim mieyscu nieznayduie się. A ieżeli Oni nieznaydą się być iawnie poszlakowanymi; tedy Pański Namiestnik, albo w niebytności onego Rządca Namiestnictwa, potwierdza owe Szlachty wybranie.

W Wyższym Ziemskim Sądzie Zasiadający wybieraią się od Szlachty &c.

66.

Powiatowy albo Wiezdny Sędzia i Ziemski Ciwun albo Kapitan maią się wybierać od Szlachty co trzy lata, i podani być Rządcy; a nieznaydąli się Oni iawnie być poszlakowanymi; tedy *Rządca* potwier-

Powiatowego Sędziego i Ciwuna Ziemskiego wybiera Szlachta &c.

dzi Szlachecki wybior. Wtych zaś Powiatach, gdzie niemasz majątkow Szlacheckich, lub bardzo mało, podowczas Ziemski Ciwun ma być naznaczony z Rządu Namiestniczego z Osob Rangę mających, za podaniem trzech ludzi godnych od Wyzszey Rozprawy.

67.

Zasiadających w Powiatowym Sądzie z Szlacheckiego stanu, zasiadających w Niższym Ziemskim Sądzie wybiera Szlachta &c.

Zasiadający w Powiatowym Sądzie z stanu Szlacheckiego, Zasiadający w Niższym Ziemskim Sądzie, mają się obierać od Szlachty co trzy lata, i podani być Rządcy, i nie będąli iawnie poszlakowanemi, tedy Rządca potwierdzi Szlachecki wybior.

68.

Powiatowy Podskarbi naznacza się, po podaniu Jzby skarbowey, od Podskarbiego Państwa.

Powiatowy Podskarbi ma się wyznaczać co trzy lata, za podaniem skarbowey Jzby, przez Podskarbiego Państwa.

69.

Guberskich i Powiatowych Komornikow naznacza graniczna Expedycya.

Do Gubernii Guberski, a do Powiatu Powiatowy Komornicy naznaczają się z Senatowey graniczney Expedycyi.

70.

Powiatowego Doktora i Felszera przyimuie do służ-

Powiatowy Doktor i Felszer mają się przyimować do służby, do czasu zamierzonego za Kontraktem od Rządcy; wszakże

nie

nie inaczey, iako znależytymi świadectwy, zkąd się należy, o ich doświadczeniu, nauce i dobrym sprawowaniu się. Podfelszerzych zaś i Uczniow Doktor i Felszer maią podawać Gubernatorowi.

by Rządca &c.

71.

Horodniczy ma się wyznaczać od Senatu po podaniu od Rządu Namiestniczego.

Horodniczego naznacza Senat po podaniu z Rządu Guberskiego.

72.

Po Miastach i Miasteczkach Zwierzchnik, Burmistrze, Radcowie wybierani być maią od Mieyskiego Pospolstwa co trzy lata, przez kałkuły, Starostowie zaś i Sędziowie ustnego Sądu maią być wybierani od tegoż Pospolstwa przez kałkuły co rok.

Zwierzchnikow, Burmistrzow, Starostow, i Sędziow ustnego Sądu wybiera Pospolstwo.

73.

W Guberskim Magistracie Zasiadaiący, i Zasiadaiący w Sumiennym Sądzie, maią być wybierani od Guberskiego Miasta, z Kupcow i Mieszczan tegoż Guberskiego Miasta, co trzy lata, przez kałkuły, i podani Rządcy czyli Gubernatorowi, i niebędąli iawnie poszlakowanymi? tedy Gubernator przypuści onych do zasiadania.

Zasiadaiących w Guberskim Magistracie, i Zasiadaiących w Sądzie Sumiennym, wybiera Guberskie Miasto.

74.

Rozprawnego Sędziego ma naznaczyć Namieśniczy Rząd z ludzi w rangach zostaiących.

Rozprawnego Sędziego, naznacza Rząd.

75.

75.

W Wyższey Rozprawie Zasiadających, i ośmiu Zasiadających w Niższey Rozprawie, w Niższym Ziemskim Sądzie, i Sumiennym Sądzie wybierają osady &c.

W Wyższey Rozprawie Zasiadający, i ośm Zasiadających w Niższey Rozprawie, z których dway odsyłani bywają do Niższego Ziemskiego Sądu dla zasiadania; a dway do Sumiennego Sądu dla spraw do Jch osady należących: mają być wybierani od tych osad, które są pod jurysdykcyą tey Wyższey Rozprawy, i niema Onym być bronno, żeby obierali z Szlachty, lub ludzi uczonych, lub z ludzi będących w rangach, lub bywałych w Urzędach, nieposzlakowanych osadnych, co trzy lata, i podani mają być Gubernatorowi, i niebędąli iawnie poszlakowanemi; tedy Rządca dopuści Onych do zasiadania.

76.

W czasie trzech lat iak wakujące mieysca dopełniać!

Jeżeli w przeciągu lat trzech kto z Obranych, przez śmierć, czyli innym przypadkiem ustąpi: tedy porucza się do terminu trzech lat mieysca Szlacheckie Wyższemu Ziemskiemu Sądowi: Mieyskie mieysca Magistratowi Guberskiemu: osadne mieysca Wyższey Rozprawie napełniać ludźmi godnymi z potwierdzeniem od Rządu Namiestniczego.

77.

Jnstygatorow ustanawia Senat.

Jnstygator Guberski, Jnstygator Wyższego Ziemskiego Sądu, Jnstygator Guber-

skie-

ſkiego Magiſtratu, Jnſtygator Wyżſzey Rozprawy, mają być naznaczeni od Senatu za przełożeniem Generalnego Jnſtygatora.

78.

Guberſkich obu Adwokatow wyznacza Senat.

Guberſki Adwokat Głownych ſpraw, i Guberſki Adwokat ſkarbowych ſpraw, mają być wyznaczeni od Senatu.

79.

Adwokatow Wyżſzego Ziemſkiego Sądu, Guberſkiego Magiſtratu, i Wyżſzey Rozprawy naznacza Senat po podaniu Jzb.

Wyżſzego Ziemſkiego Sądu Adwokat Głównych ſpraw, i Adwokat ſkarbowych ſpraw: Guberſkiego Magiſtratu Adwokat Głownych ſpraw, i Adwokat ſpraw ſkarbowych: Wyżſzey Rozprawy Adwokat Głównych ſpraw, i Adwokat ſpraw ſkarbowych mają być naznaczeni po podaniu Jzby, od Senatu.

80.

Powiatowych Adwokatow naznacza Rząd.

Powiatowi Adwokaci mają być naznaczeni od Namieſtniczego Rządu.

U W A G A.

Wybior kałkułami ma ſię odprawować na fundamencie Deputackiego wybioru Roku 1766. 14. dnia Grudnia.

ROZDZIAŁ IV.

O powinności Namieſtnika Pańſkiego.

81.

Powinność Gene-

Powinność General Gubernatora, czyli Pań-

nerał Gubernatora Pańskiego Namiestnika iest następująca: ściśle i dokładnie ma się wywiadywać ze wszystkich do Jego *Rządu* należących mieysc i ludzi, o zachowaniu praw i wypełnieniu wyznaczonych im Urzędow i powinnosci. Wszakże bezsądownie niema karać nikogo. Wykraczających przeciwko prawom i powinnościom ma do tego Sądu odsyłać, który prawa przepisały: albowiem

82.

Pański Namiestnik nie iest Sędzią lecz przestrzegaczem praw &c.

Pański Namiestnik nie iest Sędzią, lecz postrzegaczem od JMPERATORSKIEY MOSCI wydanych Ustaw, obstawającym o dobro pospolite i Pańskie; Obrońcą uciśnionych, Ocucicielem spraw milczących, słowem: nosząc na sobie imię Pańskiego Namiestnika powinien one wyrażać wpostępkach swoich chętliwością, miłością, i nad ludźmi kompassyą.

83.

Porządek dobry, i prawna satysfakcya od Jego staranności zależy.

Porządek dobry w Namieśnictwie, uskutecznienie praw nieodwłoczne, i szrzodek do ukontentowania każdego podług praw, zależy od staranności Generał Gubernatora.

84.

Zapobieżenie zgubę przynoszącym marnotrawstwom

Ponieważ Pańskiemu Namiestnikowi *Rząd* dobry albo policya w Miastach i na wsiach iest poruczona: zatym do Jego za-

le-

leży wykorzeniac marnotrawstwa wszelkiego rodzaiu: a naybardziey niezmierną zgubę przynoszącą rozkosz, zawściągać, zbytki, zdrożności, rozrzutność, tyrannię okrucieństwo.

stwem i srogości i okrucieństwa.

85.

Pański Namiestnik powinien obstawać za każdym, którego po Sądach ciągają i przymuszać Sądowe subsellia swego Namiestnictwa decydować takowe sprawy; ale żadną miarą niema się mieszać do proceceru; albowiem on mieysce gospodarza w swoiey Gubernii zastępuie, nie zaś Sędziego.

Wykorzeniać zwłokę Interessow.

86.

Jeśliby w którym Sądowym subsellium oczym wyrok stanął niesprawiedliwy: to Pański Namiestnik ekzekucyą może zawiesić, i donieść Senatowi; a w sprawach niecierpiących zwłoki, Samey JMPERATORSKIEY MOSCI. To naybardziey należy do spraw głównych względem osądzenia kogo na śmierć, lub na infamią, i wtakich sprawach ekzekucya zgoła być niepowinna bez wiadomości Generał-Gubernatora.

Gdy się zdarzy niesprawiedliwe osądzenie: oprzesłaniu sprawy do Senatu, i do JEY JMPERATORSKIEY MOSCI.

87.

Pański Namiestnik obowiązany zapobiegać mogącemu w Jego Namiestnictwie tra-

O zapobieżeniu niedostatkowi w rze-

rzeczach potrzeb-nych dla wyżywienia.

ść się wszelkiemu niedostatkowi w potrzebnych do wyżywienia rzeczach, jako to: w chlebie, w soli i tym podobnych.

88.

O dokładności poborow, i o wybiorze rekrutow.

Dokładność poborow i zachowanie w tym porządku nieuciemiężliwego należy do pieczy Generał-Gubernatora, i wydawanie rekrutow powinno być pod Jego staraunym dozorem.

89.

O władzy Generał Gubernatora w każdym przypadku niebespiecznym i opatrzeniu woyska.

Jeżeli Namiestnictwo iest pograniczne; wten czas Generał-Gubernator ma mieć staranność i uprzedzającą ostróżność względem sąsiadujących. Y On wczasie potrzeby przedsię bierze rozporządzenia woienne. W takowych rozporządzeniach znaydujący się tam woyskowy Kommendant Jego powinien usłuchać; chociażby był i starszym. Także wczasie iakiego nieposłuszeństwa pospolstwa, iako i wczasie morowey zarazy, albo powodzi, lub pożaru. Kiedy zaś od JMPERATORSKIEY MOSCI zlecony zostanie woienny iaki interess woyskowemu Szefowi; pod ów czas już on odpowiada: wszakże dostarczać woysku wszelkich potrzeb iest interessem Pańskiego Namiestnika tey Gubernii.

90.

Fortec Kommen-

W Forteccach Namiestnictwa onych Kom-

Kommendanci, garnizony i polowe Półki, albo ſtraże iakiekolwiek bądź, należą właściwie do komendy Pańſkiego Namieſtnika na fundamencie kommendanckiego prawa.

mendanci i tam daley, zoſtają pod kommendą Pańſkiego Namieſtnika

91.

O zaſiadaniu Pańſkiego Namieſtnika w Senacie

Pańſki Namieſtnik czyli Generał-Gubernator, kiedy przybędzie do Stolicy, zaſiada w Senacie, w powſzechnym zgromadzeniu, i wtym departamencie, do ktòrego iuryzdykcyi należą ſprawy jemu podległe: i tam on bierze mieyſce zaſtępcy wſprawach powierzonego jemu Namieſtnictwa, i ma głos, iako i inni zaſiadający w Senacie.

92.

O konwoiu i czci Pańſkiego Namieſtnika.

Pańſki Namieſtnik czyli Generał-Gubernator w czaſie przebywania ſwego w Namieſtnictwie ma dla konwoiu ſwoiey Oſoby dwudzieſtu czterech ludzi letkiey jazdy z iednym Podporucznikiem; dodają ſię jemu także dway Adjutanci; procz tego Szlachta wyznacza dla powagi Jego z młodzieży szlacheckiey, z każdego Powiatu po iednym, ktorych Generał-Gubernator uwalnia od aſsyſtencyi, podług ſwoiego zdania.

93.

O Stołowey łaſie.

Kiedy Pańſki Namieſtnik czyli Generał-Gubernator rezyduie w Namieſtnictwie je-

mu powierzonym; pod ów czas mu nastoł wydaie się po pięćlet rublow na miesiąc stołowey pensyi.

ROZDZIAŁ V.

O powinności Gubernatorskiego czyli Namiestniczego Rządu.

94.

O Prezydencie i zasiadających w Namiestniczym Rządzie.

Generał-Gubernator iest Prezydentem Rządu. Z nim zasiada Gubernator z dwoma Guberskiemi Konsyliarzami. Kiedy zaś Generał-Gubernator i Gubernator za Gubernią zostają: pod ów czas Wice-Gubernator zasiada mieysce Gubernatora.

95.

Władza Namiestniczego Rządu.

Rząd Namiestniczy iest to subsellium, które rządzi podług praw Jmieniem JMPERATORSKIEY MOSCI całą Gubernią: publikuie i ogłasza urzędy w będących pod onego zwierzchnością Prowincyach, prawa, ukazy, ustanowy, roskazy i wyroki JMPERATORSKIEY MOSCI wychodzące z Senatu i innych Monarszych subselliow, nato władzę maiących.

96.

Powinność Namiestniczego Rządu.

Rząd Namiestniczy pilnie rozciąga czuynosć swoię, żeby prawa wszedy do skutku przychodziły: karze wszystkich nieposłusznych, szemrzących, leniwych, odwła-

włączających, winy na nich nakłada: a ieżeli onemi się niepoprawią, do sądu onych odsyła. Ma staranność, ażeby policyine rozporządzenia i targi zachowywane i pełnione były zdokładnością; wszystkie nieporządki przeciwne prawom, wcześnie przecina i znosi; pilne ma staranie o ustanowieniu, utwierdzeniu, i zachowywaniu wcałości wszelkiego rodzaiu dobrych obyczaiow, porządku, pokoiu i spokoyności, nietylko po miastach, osadach, i wsiach; lecz i wszystkim do iuryzdykcyi tey Gubernii należącym kraiu na lądzie i wodzie; także i po drogach przez one idących.

97.

O sprawach do Rządu Guberskiego należących.

Do Namiestniczego subsellium czyli Rządu wchodzą, traktowane i kończone bywaią wszystkie sprawy wyciągaiące uskutecznienia i rychłego wykonania, czyli przykazania: także i te, w których nie może być sprzeczka i sprzeciwienie się, naprzykład: podpisane od dłużnika regestra, albo weksle, albo kontrakty iasne i iawne, które naterminie niezostały opłacone. W takowych sprawach żałoby zanoszą się przed urząd Guberski, a od onego następuie przymus. Pokażeli się zaś sprawa nie bez kontrowersyi, i nieiaką maiąca wątpliwość: pod ówczas dla rozsądzenia

odsy-

odſyła ſię, dla rozſtrząśnienia miedzy ſpor wiodące mi, do tego ſubſellium, do ktòrego przynależy.

98.

O wydaniu areſztu i przyśpieſzeniu ſprawy w ſądach dependujących.

Wydanie areſztu na majątek, lub część onego za długi, podług dekretu ſądowego urzędu, jeſt dziełem Guberſkiego ſubſellium. Do tego ż należą i ſuplikі o ſuſpenſę wdependujących sądach, i przyspieſzenie, podług zachodzących okoliczności, toż Namieſtnicze ſubſellium nakazuie.

99.

O wypełnieniu rozkazu Guberſkiego Rządu.

Do wypełnienia rozkazu Guberſkiego Rządu ſą obowiązane iak wyżſze, tak powiatowe i niżſze ziemſkie sądy: rownymże ſpoſobem wyżſza i niżſza Rozprawa, Guberſkie i mieyſkie Magiſtraty, i ratuſze wtey Gubernii znayduiące ſię.

100.

Załoba na ſubſellium Namieſtnicze zanoſi ſię do Senatu.

Kto nie kontent z urzędu Namieſtniczego; ten ma ſwoią żałobę podać do Senatu.

101.

O przyzwaniu Jzb ku radzie ſpolney z Namieſtniczym Rządem i o prawie uczynienia remonſtracyi.

W okolicznościach ſpraw ważnych, czyli nadzwyczaynych, lub przy otrzymaniu nowey dla całego narodu konſtytucyi Pańſki Namieſtnik pozywać może Jzbę Głòwnego Sądu, Jzbę Cywilnego Sądu i Jzbę Skarbową dla rozſtrząśnienia ſpraw razem

z Gu-

z Guberſkim Rządem: wczaſie zaś nowey powſzechney uſtawy; ieżeli poſtrzegą, że w czym uſtawa nie ieſt ſłuſzna: tedy ſię pozwala Im razem i zgodnymi głoſami uczynić remonſtracyę do Senatu; gdy zaś ta uſtawa potwierdzoną zoſtanie od władzy wyżſzey; nieodmiennie i bez odmowek powinno naſtąpić wykonanie.

102.

O Rządcy czyli Gubernatorze.

Gdy ſię oddali z ſwego Namieſtnictwa Pańſki Namieſtnik; Rządca albo Gubernator odprawuie ſwoię powinność, podług Gubernatorom daney inſtrukcyi; utrzymuie korreſpondencyą znależącemi do Jego Gubernii ſąſiedzkiemi, wnętrznemi i zewnętrznemi prowincyami. O zagraniczney zaś korreſpondencyi tak Gubernator, iako i Generał Gubernator donoſi do Kollegium ſpraw zagranicznych.

103.

O Konſyliarzach Guberſkiego Rządu.

Dway Konſyliarze naznaczaią ſię do Guberſkiego Rządu dla pomocy Gubernatora. Oni podług zdania ſwego roztrząſaią ſprawę; i potym wykonywaią determinacyę Gubernatora. A ieżeli ſię zdarzy, że Gubernatorſkie rozkazy niezgadzaią ſię z dobrem poſpolitym, lub zwiernością ku JMPERATORSKIEY MOSCI, lub przeciwne ſą prawom: i Gubernatora od zdania

tego

tego odwròcić nie mogą; pod ów czas Konsyliarze powinni podać do Rządu na piśmie swoie zdanie, i Generał-Gubernatora otym uwiadomić i Senat: lecz rozkazow Gubernatorskich odmienić nie mogą, i one wypełnić powinni.

104.

O Guberskim Jnstygatorze i o Adwokatach.

Namiestniczy Rząd ma Guberskiego Jnstygatora; Guberskiego Adwokata skarbowych spraw, i Guberskiego Adwokata spraw głównych. Ci Adwokaci podaią swoie żałoby do Namiestniczego Rządu podług Jch funkcyi. I będzieli żałoba godna uwagi, natenczas Gubernator przykaże im z żałobą stawać, dokąd po swey istocie sprawy należą.

ROZDZIAŁ VI.

O powinności Jzby Głòwnego Sądu.

105.

O Zasiadających.

W Jzbie głownego Sądu zasiada Prezydent ieden, dway Konsyliarze i dway Assessorowie.

106.

Co to iest Jzba głòwnego Sądu?

Jzba głòwnego Sądu nic innego nie iest, iak tylko departament Kollegii sprawiedliwości, ktòremu właściwie się zlecają sprawy głòwne: sprawy oraz ściągające się do niezachowania powinności swoich urzędow wtey Gubernii.

107.

107.

Tego Namiestnictwa główne sprawy, które ściągają dla obwinionego karę na życiu lub czci, niech wyprowadzone będą zwyższego ziemskiego sądu, albo z wyższey Rozprawy, lub z guberskiego Magistratu bez żadney appellacyi lub odesłania, prosto dla rewizyi i decydowania tey sprawy do Jzby główney tey Gubernii. *O wprowadzeniu głównych spraw dla przeyrzenia i decyzyi do Jzby.*

108.

Rewizya głównych spraw nic innego nie iest, iak tylko pilne roztrząsanie, czy sprawa porządnie i zgodnie z prawem sądzona była, tak dla pokazania niewinności, iako i dla obiaśnienia przestępstwa, lub konwikcyi przestępcy. *Co iest rewizya główney sprawy?*

109.

W Jzbie głównego sądu Adwokat spraw głównych za rozkazem i pozwoleniem Gubernatora żałobę swoię wyprowadza podług swey powinnosci. *O żałobie Adwokata spraw głównych.*

ROZDZIAŁ VII.

O odprawowaniu spraw głównych.

110.

Odprawować się mają sprawy główne odtąd następuiącym porządkiem. Jeżeli kto uczyni kryminalny występek, zostający pod iuryzdykcyą powiatowego sądu, lub miey- *O przyszłym odprawowaniu spraw głównych, e mocy powiatowego sądu, miey-*

mieyſkiego Magiſtratu, czyli Ratuſza i niżſzey Rozprawy.

ſkiego Magiſtratu, albo Ratuſza, lub niżſzey Rozprawy; pod ówczas ten ſąd, do ktorego iuryzdykcyi należy on kryminaliſta, powinien uczynić bez odwłoczną inkwizycyą popełnionego excesſu; a będzieli exceſs nie zaſługujący, ani na karę garłową, ani infamii, ani na ukaranie na rynku: wtedy ſąd uczyniwſzy inkwizycyą, ma moc oſtatni dać wyrok, ktory dla ekzekucyi i ukarania winnego za przeſtępſtwo powiatowy ſąd i Rozprawa niżſza oddadzą na mieyſcu do rąk ziemſkiemu sądowi, a mieyſki Magiſtrat czyli Ratuſz Horodniczemu.

III.

W iakich okolicznościach główną ſprawę ma odſyłać powiatowy ſąd do wyżſzego ziemſkiego ſądu: mieyſki Magiſtrat, lub Ratuſz w guberſki Magiſtrát: a niżſza Rozprawa do wyżſzey Rozprawy.

Będzieli, iż obwiniony za ſwe przeſtępſtwo zaſługuie na śmierć, lub infamią, lub karę publiczną, pod ówczas po uczynioney wtey ſprawie inkwizycyi, z prawami przypadaiącemi i z ſwoim zdaniem, odeſzle tę ſprawę, i winnego, sąd powiatowy do wyżſzego ziemſkiego ſądu: mieyſki Magiſtrat czyli Ratuſz w guberſki Magiſtrat; a niżſza Rozprawa do wyżſzey Rozprawy dla dekretu.

112.

O władzy wyżſzego ziemſkiego Sądu, guberſkiego Magiſtratu wyżſzey

Wyżſzy ziemſki Sąd, albo guberſki Magiſtrat, albo wierzchnia Rozprawa otrzymawſzy z ſądu inkwizycyą kryminału, nie tracąc czaſu zpilnością przyſtępuie do roz-

trzą-

trząśnienia okoliczności, i feruie na fundamencie praw dekret, który odsyła, przy opisaniu sprawy do Izby głównego sądu dla rewizyi, porządnego traktowania sprawy i ferowania dekretu.

szey Rozprawy w ferowaniu dekretu.

113.

O władzy Izby głównego sądu w rewizyi spraw głównych.

Izba głównego sądu, po otrzymaniu kryminalney sprawy, nic nie odkładając, czyni osądzeniu kryminalney sprawy rewizyą i przystępuie do ostatniego wyroku tey sprawy; i przeto przesyła onę do Pańskiego Namiestnika, żeby za rozkazem iego, dla ustraszenia złych, skarany był przestępca za przestępstwo, w tym powiecie lub mieście, gdzie popełnił występek.

ROZDZIAŁ VIII.

O powinności Izby cywilnego sądu.

114.

O zasiadających.

W Izbie cywilnego sądu zasiada Prezydent ieden, dwóch Konsyliarzow i dwóch Assessorow.

115.

Co iest Izba cywilnego sądu?

Izba cywilnego sądu nic innego nie iest, iak złożony departament z Kollegium sprawiedliwości i Kollegium spraw maiętności dziedzicznych; którey oddaie się appellacya dla rewizyi cywilnych spraw wychodzących z ziemskiego sądu, z guberskiego Magistratu i wierzchniey Rozprawy tey Guberni.

116.

Co to ieſt rewizya ſprawy ciwilney?

Rewizya cywilnych ſpraw nic innego nie ieſt, iak tylko pilne roztrząsnienie, czy porządnie ſądzona była ſprawa i zgodnie zprawami, tak dla obiaśnienia prawa uſprawiedliwioney ſtróny, iako dla odrzucenia uroſzczonego prawa ſtrony ſprzeciwiającey ſię.

ROZDZIAŁ IX.

O powinności skarbowey Jzby.

117.

Ozaſiadających.

W skarbowey Jzbie zaſiadaią Porucznik Rządcy czyli Wice-Gubernator, Dyrektor Ekonomii czyli goſpodarſtwa, ieden Konſyliarz, dwóch Aſseſsorow, i ieden Guberſki Podſkarbi: kiedy zaś Wice-Gubernator zaſtępuie mieyſce Gubernatora: na ten czas w ſkarbowey Jzbie Dyrektor Ekonomii zaſtępuie mieyſce Porucznika Rządcy.

118.

Co to ieſt skarbowa Jzba?

Skarbowa Jzba nic innego nie ieſt, iak złączony departament Kollegium skarbowego i rewizyinego, któremu oddaią ſię wdozor goſpodarſkie i ſkarbowe ſprawy tey Gubernii, iakoto: wiadomość o liczbie ludzi, rewizyine podpiſy, uwiadomienia o przychodach i rozchodach, rewizya rachunkow, ſprawy ſolne, aręda gorzałczana

ra i kontrakty podziemne, wszelkie ſkarbowe prawa, ſkarbowe i publiczne budowle, i onych utrzymanie wtey Gubernii z taką względem Kollegium ſkarbowego odmianą, że ſkarbowa Jzba nikogo nie ſądzi; lecz odprawuie zapytania ſwoie o ſprawach, o ktòrych ſprzeciwieńſtwo i ſprzeczka być niemoże w guberſkim rządzie, iako o takowych ſprawach przepiſano w dziewiędzieſiątym ſiòdmym paragrafie o ſprawach do guberſkiego Rządu należących. O innych zaś ſprawach ktòre nie ſą bez ſprzeczki, albo też wątpliwości podlegają, należy zanoſić ſkargi do mieyſc sądowych przez guberſkiego Adwokata ſkarbowych ſpraw.

119.

Jako ſkarbowey Jzbie porucza ſię wiadomość wſzelkiego rodzaiu ſkarbowych poborow, prawami poſtanowionych, wtey gubernii wybieranych; tak ròwno ſkarbowa Jzba naymocniey dozierać ma, żeby wtey gubernii zludu żadne zakazane podatki wybierane niebyły, a gdzie takowe uyrzy; tedy przez Adwokata ſkarbowych ſpraw oſkarżenie zanieſie wte mieyſce, do ktòrego ſądu należy.

Skarbowey Jzbie powierzają ſię tak prawem uſtanowione pobory; iako i piecza, żeby zludu niebyły wybierane zakazane.

120.

Skarbowa Jzba, względem dochodow JMIERATORSKIEY MOSCI, ſtara ſię nay-

Skarbowa Jzba ſtara ſię nayprzòd *oze-*

ozebranie. powtó-re: *oprzystawienie.* potrzecie: *opilnowanie dochodow.*

nayprzód: żeby dochody zupełnie i wszem czas wybrane były. *powtóre*: żeby dokąd należy dochody przystawione były; i *potrzecie*: żeby dochody wcałosci ustrzeżone były.

121.

O ułożeniu corocznym regestrow dochodowych, i oprzystawieniu wiadomości o dochodach i rozchodach Podskarbiemu Państwa.

Skarbowa Jzba układa corocznie sprawiedliwy regestr dochodow każdego Powiatu tey guberni, i stara się, aby te regestra były doskonałe i dokładne i przystawuie wszystkie wiadomości o dochodach i rozchodach tey Guberni do Podskarbiego Państwa.

122.

Podskarbiowie powiatowi podlegli Jzbie skarbowey, i przez nię rachunkow bywają słuchani, tak z pieniędzy, iako i zregestrow.

Powiatowi Podskarbiowie podlegli skarbowey Jzbie, która ich co rok w czas znany słucha rachunkow, i ich regestra weryfikuie.

123.

Skarbowa Jzba otrzymuie od powiatowego Podskarbiego wiadomości: nayprzód: ozebraniu dochodow: powtóre: oremanentach: po-

Skarbowa Jzba, względem dochodow i rozchodow każdego Powiatu, otrzymuie od powiatowych Podskarbich następuiące wiadomości, *nayprzód:* ieżeli wszystkie dochody skarbowe są wybrane, czyli *powtore:* dla czego dochod niewybrany. *potrzecie:* naco dochody obrócone? *poczwarte:* ieśli

ieszcze-

reſzta z urzędowego rozchodu zoſtaie ſię iakowa: *po piąte:* gdzie ieſt reſzta? *po ſzòſte:* ieśli wſzyſtko wgotowiznie i wtakowey monecie znayduie ſię, iakową wprzychod weſzło.

trzecie. *o użyciu dochodow:* poczwarte: *o reſzcie z urzędowego rozchodu zoſtającey ſię;* po piąte: *o chowaniu pieniężney kaſſy;* po ſzòſte: *o całości pieniędzy.*

ROZDZIAŁ X.

O Jzbach wogulności.

124.

Jzby niech nie ſądzą inaczey, iak zmocy uſtanowionych praw Państwa.

Jzby ſądzą podług praw.

125.

Jzba niema poſyłać Ukazow; iak tylko w podległe ſobie mieyſca.

Jzba poſyła Ukazy wpodległe ſobie mieyſca.

126.

Jzby decyzye nie inaczey ſię publikują iak przeczytaniem przy otwarciu drzwi decydującego poſtanowienia tey Jzby.

Jzby decyzye publikują ſię przy otwartych drzwiach

127.

Gdy decyzya iakowey Jzby ku ogłoſzeniu publicznemu tey Gubernii naſtąpi, niech poſłana będzie dla tego do Rządu Namieſtniczego.

Publikacye wychodzą przez Rząd Namieſtniczy.

128.

Gdy iakowey Jzba wſprawie potrzebuie od ſubſellium ſobie rownego kommunikacyi; tedy niech podadzą ſobie kommuni-

Jzby wſprawach podaią ſobie wzaiemne kommunikacye.

kacyę

kacyę; w przypadku zaś przedłużoney odpowiedzi, niech domagają się pomocy od swoiego Namiestniczego Rządu, zkąd poszle się zalecenie do tego subsellium, od którego zawisło mieysce, wktórym pokazała się opieszałość.

129.

Zadna Jzba niech niewpada w władzę drugiey.

Każda Jzba unika przypadku wpadania w władzę drugiey Jzby i nieczyni posyłek w mieysca drugiey Jzbie podległe.

130.

Jzba ani swoich ani drugiey Jzby decyzyi nieprzerabia.

Jedna Jzba niemoże odmienić decyzyi drugiey Jzby, ani swoie własne przerabiac.

131.

Skargę na Jzby zanosić przed Senat.

Jeżeli kto niekontent z decyzyi Jzby, takowy skargę swoię ma zanieść przed Senat, iako i teraz na kollegia; ale naypierwiey niech położy dwieście rublow w Jzbie. Te pieniądze w Jzbie wiernie zchowają się do decyzyi Senatu. Nadto także appellujący sprawę opisze się sam miasto przysięgi; że on w samey prawdzie mniema, iż ma sprawiedliwą sprawę: a iesli go Senat obwini: natenczas wniesione pieniądze oddane będą z Jzby do kancellaryi powszechnego opatrywania. Adwokaci skarbowych i głównych spraw od wniesienia dwóchset rublow uwalniają się; ponieważ

po-

powinność ich iest powszechna; tylko mia-
i o przysięgi opisać się powinni.

132.

Appellacya spraw z Jzby do Senatu zakazuie się, ieżeli proceder idzie o sprawę, ktorey cena mnieysza iest pięć-set rublow.

Zakazuie się appellacya z Jzby do Senatu w sprawie mnieyszey pięciuset rubli.

133.

Decyzye Jzb w sprawach cywilnych spełnione bywaią bez względu na appellacyę.

Decyzye Jzb w cywilnych sprawach wykonywaią się.

ROZDZIAŁ XI.

O powinności Podskarbiego powiatowego.

134.

W kożdym Powiecie ustanawia się po iednym Podskarbim.

O ustanowieniu Podskarbiego powiatowego.

135.

Podskarbi powiatowy ma pod swoią juryzdykcyą skarbowe podatki tego powiatu, i uwiadamia o przychodzie i rozchodzie pienięczy skarbową Jzbę tey Gubernii, to iest *nayprzod:* ieżeli wszystkie skarbowe dochody tego Powiatu są wybrane, albo *powtor:* dla czego niewybrane i od kogo? *potrzecie:* naco dochody obrocone? *poczwarte:* ieżeli od urzędowych rozchodow co pozostało? *popiąte:* gdzie te dostatki złożone są? *i poszoste:* iesli wszystkie w gotowiźnie i w takowey monecie są, iakową wprzychodzie weszły.

Powinność powiatowego Podskarbiego.

136.

Powiatowy Podſkarbi niewybiera pieniędzy i niedyſponuie dochodami; lecz trzyma rachunki i ſtrzeże pieniędzy.

Powiatowy Podſkarbi niema mocy ſam wybierac, ani dyſponować ſkarbowymi dochodami, ale on ieſt ſtróżem tych pieniędzy, którę do Kaſsy przynoſzone bywają, i utrzymuie porządne kſięgi.

137.

Wszyſtkie ſkarbowe dochody tego Powiatu ſą pod ſtrażą powiatowego Podſkarbiego.

Wſzyſtkie ſkarbowe dochody tego Powiatu iakiegokolwiek ſą nazwiſka, żadnych niewyimuiąc, powinny iść w przyięcie i pod ſchowanie Podſkarbiego powiatowego.

ROZDZIAŁ XII.

O poborze z ludzi i o dochodach.

138.

IMPERATORSKIEY MOŚCI ſkarbowe pieniężne pobory wchodzą do powiatowego Podſkarbiego; zboże zaś i ſiano do magazynow.

Wſzelki gatunek podatku przez prawo uſtanowionego z każdego Powiatu, czy to pieniężny? niech będzie oddany do ſkarbcu powiatowego Podſkarbiego przez tych że ſamych, przez których podatek opłacić należy, lub przez ich upełnomocnionych na terminie prawem uſtanowionym; czy to zboże albo ſiano? niech oddadzą do magazynow IMPERATORSKIEY MOŚCI.

139.

Po wyiściu terminu podatkowania Podſkarbi mocą

Po wyiściu terminu podatkowania powiatowy Podſkarbi powinien uwiadomić ſkarbową Izbę iako o tym w paragrafie 123. prze-

przepiſano; remanentow zaś poſyła regeſtr do niżſzego ziemſkiego ſądu dla wyekzekwowania.

140.

Skarbowa Izba powyściu każdego terminu podatkowania zwiadomosci powiatowych Podſkarbich ułożyc ma dwa regeſtra, w pierwszym spiſze ſummy po Powiatach wybranych podatkow; w drugim ſummy z nieſkutecznych wypłatnikow: i jesli ſą remanenta każdego Powiatu? Oba dwa regeſtra poſyła ſkarbowa Izba do Namieſtnczego Rządu, zkąd podług wtorego regeſtru remanentow poſyłają nieodwłoczenie dając do niżſzego ziemſkiego ſądu rozkaz dla wyekzekwowania.

141.

Oczyzywſzy regeſtra remanentow niżſzy ziemſki ſąd poſyła na mieyſce remanentowe do nieuiſzczających ſię wypłatnikow rozkaz, ażeby wczaſie czterech niedziel remanentowe podatki były wnieſione, dokąd należy i dawane onym kwity zprzyjęcia, do ſądu przyſtawione były.

142.

A jeżeli wczaſie czterech niedziel remanenta niebędą wnieſione i kwity zprzyjęcia

cą z 3 paragrafu poſyła wiadomość do Izby ſkarbowey i regeſtr remanentow do niższego ziemſkiego ſądu dla wyekzekwowania.

Skarbowa Izba po wyiściu termina podatkowania ukła da dwa regeſtra: ieden o wybranym podatku, drugi remanentow; i posyła one do Namieſtniczego Rządu, zkąd wydany będzie rozkaz wyekzekwowania.

Niżſzy ziemſki ſąd poſyła rozkaz względem remanentow do nieuiſzczających wypłatnikow dla wnoſzenia remanentow i kwitow zprzyięcia wterminie czterech tygodni.

O exzekucyi remanentow na mieyſcu

ſcu po terminie czterech niedziel.

ięcia do ſądu prezentowane niebędą; tedy ziemſki Ciwun ſam powinien iechać na te mieyſce, gdzie zoſtaie remanent i wybrać go, albo też ieden z zaſiadających wtym ſądzie, i dla tego przydać temu ekzekwuiącemu dwóch żołnierzow, którym co dzień ſowitą wydawać porcyę na rachunek nieuiſzczającychſię wypłatnikow, aż do tego czasu, póki do kaſsy remanent wypłacony nie będzie. A ieżeli wtrzy razy dwudzieſtu czterech godzinach nieuiſzczaiący ſię wypłatnik nie wnieſie remanentu; wtedy ziemſki Ciwun ma prawo poſtąpić, iak o nieuiſzczających ſię wypłatnikach w uſtawie ſkarbowey Izby napiſano. A to wſzyſtko dzieie ſię na wſtyd i karę nieuiſzczaiącym ſię wypłatnikom; gdyż każdy uiſzczać ſię powinien.

143.

Ma władzę ziemſki Ciwun przypominać Podſkarbiemu powiatowemu wypełnienie iego powinności.

A ieśli powiatowy Podſkarbi pocznie być opieſzałym w wybieraniu podatkow, albo w wydawaniu kwitow z przyięcia, i na onego oto będzie zanieſiona ſkarga przed niżſzy ziemſki ſąd; wtedy ziemſki Ciwun powinien Podſkarbiemu przypominać wypełnienie iego powinności, i otym uwiadomić ſkarbową Izbę, żeby nieuiſzczaiący ſię podług ich winy otrzymali zapłatę.

KOZ-

ROZDZIAŁ XIII.

O ſtrzeżeniu pieniężney kaſsy JMPERATORSKIEY MOSCI.

144.

Chować pieniężną kaſsę wſzędzie wſkarbcach.

Gdzie chować kaſsę?

145.

Skarbce maią być murowane i od ognia i złodzieyſtwa beſpieczne.

Skarbce maią być murowane.

146.

Skarbce i w onych pieniężną kaſsę chować wſzędzie za zamkami i pod pieczęcią.

Pieniądze trzymać za zamkami i pod pieczęcią.

147.

Do ſkarbca nie wchodzić iednemu dla wyięcia lub wnoſzenia pieniędzy, lecz zawſze trzem przyſięgłym razem.

Do ſkarbca nie wchodzić inaczey, iak trzem razem.

148.

Wyſyłanie pienieżney kaſsy niepowinno być czynione przez iednego; lecz przez trzech przyſięgłych razem.

Wysyłanie pieniędzy czynić trzem razem.

149.

Przy wyſyłaniu pieniężney kaſsy, należy zweryfikować, ieżeli wſzyſtkie pieniądze w gotowiźnie, a potym przyłożyć pieczęć, i zoſtawić tyle bez pieczęci, ile potrzeba pieniędzy na wydatki podrożne.

Przy wyſyłaniu pieniędzy zweryfikować, ieżeli wſzyſtkie w gotowiźnie?

150.

150.

Przeprowadzać pieniądze z wartą

Dla przeprowadzenia pieniężney kassy używać warty.

151.

Gdy przyidą do skarbca, obeyrzeć, ieżeli wszystkie w gotowiźnie.

Gdy wchodzą wskarbiec, tedy obeyrzeć czy wszystkie worki, albo beczki, ile być powinno w liczbie, i czy wszystkie wcałości?

152.

Zeby niewyimowano zamiast iedney monety drugiey.

Przy braniu zpieniężney kassy patrzyć, żeby zamiast miedzianych niebyło brano srebrnych, albo złotych pieniędzy.

153.

Większych summ nigdzie niegromadzić, i co się zostanie wkażdym przypadku odsyłać, dokąd należy.

Zakazuie się większych summ zgromadzać, lecz co z rozchodu na pensye i urzędowe potrzeby pieniędzy zostanie się, przy każdym zdarzającym się przypadku odsyłać wte mieysca, dokąd takowy dochód odsył ć rozkazano, albo dokąd z tamtych mieysca asygnowano przewodem lub w naturze.

154.

Zakazuie się wszystkim mieyscom expensować nad urzędowe rozchody bez Ukazu.

Zakazuie się wszystkim mieyscom expensować przez siebie samych bez assygnowania od tych mieysc, do których tak we dochody przynależą; albo bez Imiennych i Senatowych Ukazow, dając iednak zawsze znać o wszelkich takowych na urzędowe

wy-

wydatki otrzymanych Ukazach iaſsygnowaniach, nieodkładnie po otrzymaniu onych Podſkarbiemu Państwa.

155.

Zakazuie ſię iednę ſummę z drugą mieſzać, i czynić pożyczalne expenſy; lecz wypłacać wſzelki prawem uſtanowiony wydatek z tey ſummy, na którą ieſt aſsygnowany.

Zakaznie ſię iedney ſummy z drugą mieſzać. i czynić kompenſujące expensy.

156.

Ponieważ podług rozporządzenia urzędowego determinowana ieſt każdemu mieyſcu oſobna ſumma na kancellaryiſkie expenſy, które wſkarbcach chować trudno; każdego bowiem czaſu potrzebna ieſt na rozchod: dla tego rozkazuiemy odſyłać rozchodowę i penſyinę dla ſłużących tę ſummę, przed naſtąpieniem każdego tercyału na te mieyſca, dokąd należy i na ten czas za ów tercyał; żeby iuż były w odpowiedzi te mieyſca, którę ſummę przyięły.

Summy na rozchody kancellaryiſkie i na penſye oſyłać przed naſtąpieniem tercyału na każde mieyſce.

157.

Rozkazuiemy na wſzyſtkie ciwilne ſubſellia penſyę wypłacać na tę tylko liczbę ludzi, ile gdzie onych rzeczywiscie znayduie ſię; a zas oſtawaiącą ſię ſummę przyłachować do gotowey ſummy.

Na ſubsellia cywilne pensyę odsyłać wedle wyraźney liczby ludzi.

158.

Potwierdzamy żeby wchodzących pienię-

Potwierdzaſe aby były trzymane re-

gestra przychodow, i przychodowe a rozchodowe księgi aby sporządzono podług prawa.

niędzy były doskonałe regestra; i przychodowe i rozchodowe księgi trzymane były podług praw.

159.

Trzymać skarbowę codziennę notacyę, i co w onę zapisywać?

Rozkazuiemy przy każdym pienięźnym skarbcu trzymac skarbowę codzienną notacyę, i w onę zapisywać nietylko w ktòry dzień, miesiąc i rok wiele pieniędzy wniesiono i wyięto, i mianowicie przykim; ale i kiedy, kto, i po co do skarbcu wchodził?

160.

O miesięczney weryfikacyi, i o raporcie dokąd należy?

Rozkazuiemy przy końcu każdego miesiąca nietylko podług przychodowych i wydatkowych ksiąg, ale i podług regestru i podług skarbowey codzienney notacyi weryfikowac pieniężną kassę. A Podskarbowie raportować maią do guberskiey skarbowey Izby czy wszystkie pieniądze wgotowiznie w skarbcu; albo ieżeli czego niedostaie, tedy z iakich okoliczności?

161.

Po zakończeniu pół roku przysłać rachunki do Izby skarbowey.

Rozkazuiemy przy końcu każdego półrocza posyłać rachunki dla rewizyi do skarbowey Izby tey Gubernii.

162.

Gubernator ma władzę weryfikować pieniężną kassę.

Gubernator iako gospodarz Gubernii może każdego czasu pieniężną kassę w gubernii Jemu powierzoney weryfikować sam, czyli przez od siebie upełnomocnionego.

163.

Wkażdym powiecie przy kasie IMPERATORSKIEY MOSCI ustanawiają się cztery osoby odprawionych zgwardyi uncerosicerow, ludzi dobrego i doskonałego postępowania i doświadczoney wierności, z których dwóch powinno być przy tym, gdy pieniądze wnoszone i wyimowane bywaią ze skarbca; i bez nich niech niki niewchodzi do skarbca; ponieważ oni są ci przysięgli, o których wyżey wspomniono, i onym się powierza skład skarbcu; pieczęć zaś i klucze od onego ma Podskarbi. *O ustanowienia przysięgłych.*

ROZDZIAŁ XIV.

O powinności sądu ziemskiego wyższego.

164.

Wkażdym Namiestnictwie albo Gubernii funduie się wyższy ziemski sąd: i ieżeli obszerność Namiestnictwa tego potrzebuie; tedy się pozwala ufundować w Namiestnictwie więcey, niż ieden, wyższy ziemski sąd. *Funduie się wyższy ziemski sąd ieden albo więcey w Gubernii.*

165.

W wyższym ziemskim sądzie zasiadają pierwszy i wtóry Prezydent i dziesięciu kollegów. *Ozasiadających w wyższym ziemskim sądzie.*

166.

O wybieraniu dziesięciu kollegow przez szlachtę.

Dziesięć kollegow wybierać ma co lat trzy szlachta tych powiatow, ktore są pod iuryzdykcyą sądu tego ziemskiego, z szlachty na mieyscu mieszkaiących, czyli tych, ktorzy w regestrze szlachectwa tey Gubernii są zapisani, lecz nie są oddalonemi z przyczyny służby i powinności swoich.

167.

O rozdzieleniu wyższego ziemskiego sądu na dwa departamenta.

Wyższy ziemski sąd dzieli się na dwa departamenta.

168.

Pierwszy departament ma głowne sprawy.

Pierwszemu departamentowi wyższego ziemskiego sądu zleca się sąd głownych spraw.

169.

Drugi departament ma cywilne sprawy.

Drugiemu departamentowi wyższego ziemskiego sądu zleca się sąd cywilnych spraw.

170.

W wyższym ziemskim sądzie w każdym departamencie zasiada ieden Prezydent i pięciu kollegow.

W pierwszym departamencie wyższego ziemskiego sądu zasiada pierwszy Prezydent i pięciu kollegow; w drugim zaś departamencie zasiada drugi Prezydent i pięciu kollegow.

171.

Jeśliby niebyło spraw głownych,

A ieżeli nietrafią się sprawy głowne tedy

dy obadwa departamenta dzielą pracę w sprawowaniu cywilney sądowey sprawiedliwości.

tedy obadwa departamenta dzielą między się pracę.

172.

Pod iuryzdykcyą wyższego ziemskiego sądu stoią sądy powiatowe, opieki szlacheckie i niższe ziemskie sądy iego obrębu.

Pod iuryzdykcyą wyższego ziemskiego sądu stoią sądy powiatowe, opieki szlacheckie i niższe ziemskie sądy.

173.

Do wyższego ziemskiego sądu za appellacyą wchodzą z sądow powiatowych, z szlacheckiey opieki, i z niższych ziemskich sądow wszystkie sprawy, żałoby i procedera szlacheckie, i na szlachcica iak cywilne tak i główne sprawy, ściągaiące się do dobr przywileiow, zapisow testamentowych, sukcessyi do maiętności, i prawa następstwa, spory o dziedziczenie, uciążliwe do infamii i do prawa Adwokatow ściągaiące się, także i wszystkie sprawy różne urzędy sprawuiących ludzi tych, ktorzy podług praw appellacyinych z powiatowych i niższych ziemskich sądow nie prosto do wyższego ziemskiego sądu należą.

Jakie sprawy należą do wyższego ziemskiego sądu.

174.

Jeżeli kto nie kontent z decyzyi wyższego ziemskiego sądu; takowy wczasie tygodnia nieprzestawanie swoie na oney temu sądowi niech obiawi, i na ten czas żałobę swoię dla rewizyi podać może do Iz-

Jak sprawy appellacyę zanosić z wyższego ziemskiego sądu do Izby.

Jzby, od którey ta sprawa zawisł; wprzód zaś niech wniesie sto rublow, które pieniądze w wyższym ziemskim sądzie wiernie schowane będą aż do decyzyi Jzby. Procz tego appellujący podpisze się miasto przysięgi, że on własney prawdzie nim ema, ż ma sprawiedliwą sprawę. Albo też Adwokat iego toż samo uczyni. A gdy Jzba po przetrząśnieniu sprawy iego, obwini go: wtenczas wniesione pieniądze zostaną przy wyższym ziemskim sądzie, i oddane będą na procent, który obrócony będzie podług determinacyi i zezwolenia wyższego ziemskiego sądu przy końcu każdego roku. Adwokaci spraw skarbowych i głównych od wnoszenia sta rublow uwalniają się; gdyż ich powinność iest powszechna, tylko zamiast przysięgi podpisać się powinni.

175.

Zakaznie są appellacya z wyższego ziemskiego sądu do Jzby w sprawie mnieyszey sta rubli

Appellacya w sprawie z wyższego ziemskiego sądu do Jzby zakazuie się, ieżeli proceder idzie o interess, którego prawdziwa cena iest niższa, sta rublow.

176.

Jak się traci prawo appellowania z wyższego ziemskiego sądu do Jzby?

Jeśli kto termin do zaappellowania chybi, pieniędzy nie wniesie i nie opisze się miasto przysięgi, iako o tym w setnym siedmdziesiąt czwartym paragrafie przepisano, ten traci prawo appellowania.

177.

Gdy termin zachowany, i pieniądze wnieſione, i podpis do wyżſzego ziemſkiego ſądu oddany; wten czas wyżſzy ziemſki ſąd uwiadamia otym Jzbę i ſprawa dla roztrząśnienia wprowadza ſię do Jzby. A iesli Jzba uſprawiedliwi appellującego, czy li Jzba mało co przemieni w decyzyi ziemſkiego ſądu; na ten czas pieniądze wnieſione do ſądu wrócone będą appellującemu: co Jzba przy każdey decyzyi wſpomnieć nie zaniedba.

Jaka ſprawa z wyżſzego ziemſkie go ſądu odſyłana bywa do Jzby &c.

178.

A ieśli kto ubogi i pod przyſięgą ſam albo przez upełnomocnionego ſtwierdzi podpiſem, że dla uboſtwa ſwoiego niema ſta rublow dla wnieſienia do wyżſzego ziemſkiego ſądu: na ten czas ſprawa iego bez pieniędzy niech będzie dla roztrząśnienia wyprowadzona do Jzby.

O appellacyi ſpraw oſob ubogich bez zapłaty ſta rublow dla roztrząśnienia w Jzbie.

179.

Jeśli wyżſzy ziemſki ſąd znaydzie, że ſkarżący ſię naymnieyſzey ſprawiedliwości niemiał zaczynać ſprawę w ſądzie powiatowym, iże zaczął ſprawę bez żadney przyczyny i pozoru ſłuſznego fundamentu, albo z iednego pieniactwa; tedy za próżne zaczęcie ſporu i proceduru wyżſzy ziemſki ſąd nałoży na niego winę dwudzieſtu pię-

O założeniu winy na pieniaczow i zaczynających procedery próżne.

pięciu rublow, które się oddadzą na utrzymanie szkoł wtym powiecie, gdzie on bił czołem nadaremno.

180.

Głòwne sprawy przenoszone bywają zwyższego ziemskiego sądu dla roztrząśnienia do Izby głòwnego sądu.

Głòwne sprawy po skończoney decyzyi, nie przywodząc oney do ekzekucyi, niech będą odesłane zwyższego ziemskiego sądu dla roztrząśnienia do Izby głòwnego sądu.

181.

Osoby sądowe wyższego ziemskiego sądu czynią informacyę z lo(s)u.

Gdy przed wierzchni ziemski sąd wprocederze od strony powodo vey i obżałowaney wszystkie stwierdzające słuszność ich dokumentow czyli słowne dowody na piśmie będą podane i od nich oddane pod władzę decyzyi wyższego ziemskiego sądu (toż samo i wgłòwnych sprawach) wten czas, niewyimując Prezydenta, zasiadający wtym departamencie, wktòrym się sprawa agituie, los rzucają między sobą, komu z nich dostać się ma wtey sprawie zebraniu podać informacyę. Przy podawaniu informacyi przez tę osobę sądową, na ktòrą padł los, drudzy pilno patrzać będą, żeby wsprawie nic nie było opuszczono, i informacya uczyniona była zdokładnością, czysty m sercem i zprawdą zgodnie. A ieżeli sprawa wyprowadzona zpowiatowych sądow, szlacheckiey opieki, albo niższych ziemskich sądow: tedy oryginalny dekret

i roz-

i rozkaz tych sądow powinny być przeczytane, iżby uyrzeć można było dokładność informacyi we wszystkich okolicznościach.

182.

Po skończeniu informacyi przystępują do sentencyi.

Po zakończeniu informacyi, gdy sędziewie doskonale poznali iak istotę, tak i własności położoney przed niemi sprawy, po dostatecznym uważeniu i doyrzałym wybadaniu się okoliczności bez odwłoki przystępuią do decyzyi i zaczynaią sentencyę.

183.

Porządek iak dawać swoię sentencyę?

Młodsza osoba sądowa przepowie naypierwey istotę sprawy, potym dowody i na koniec położy konkluzyą funduiącą się na prawie; a za nim drugie osoby sądowe podług starszeństwa, młodsi pierwey toż samo czynią; a większość głosow sprawę decyduie.

184.

Jak postępować wprzypadku rozdziału głosow sądowych?

Ponieważ wszelka decyzya sprawy nieinaczey powinna być czyniona, iak dokładnie na fundamencie prawodawstwa i podług słow prawa, a zatym wdecyzyi rozpisanie się byćby niepowinno: iednak, ieżeli gdzie przy decyzyi, mimo spodziewania rozdział głosow sedziowskich w cywilney sprawie być okaże się, tedy posta-

na-

nawia się nayprzód iż większość głosow decyduie sprawę; powtòre, ieżeli głosy na równo się rozdzielą, tedy Prezydent równość rezolwuie; potrzecie różność głosow wniesiona będzie do osobliwego protokułu, który niepierwey ma się obiawić, jak wten czas, gdy sprawa będzie zawołana do Izby dla przeyrzenia.

185.

O trzech terminach zasiadania w każdym roku.

Wyższy ziemski sąd kadencye swoie ma mieć trzy razy wrok, wyiąwszy niedzielne i na tabelli wyznaczone dni; pierwszę od oƚmego dnia Stycznia do wielkiego tygodnia; wtòrą po Swiętey Tròycy do dwudziestego siòdmego Czerwca: a trzecią od drugiego Pazdziernika do ośmnaſtego Grudnia.

186.

Wyższy ziemski sąd zaczyna kadencyę zasiadania od przeczytania regestru spraw.

Przy reassumpcyi każdey kadencyi wyższy ziemski sąd naypierwey przeczyta regestr spraw iego decyzyi podległych.

187.

Porządek decydowania spraw.

Do decydowania przywoływać będą wcywilnym departamencie po skarbowych i powszechnych sprawach, sprawy następuiący n porządkiem: nayprzod sprawy dłużnikow dla zabespieczenia kredytorom; powtòre sprawy kontraktowe i kupieckie: potrzecie sprawy o zabranie ruchomości: po-

czwarte

czwarte sprawy dyskwizycyjne ludzi mieszkających od wyższego ziemskiego sądu daleko: *popiąte* potym i inne sprawy podług uwagi sędziow: *poszóste* nakoniec obszerne sprawy, i ieżeli można; tedy wyższy ziemski sąd przed rozjechaniem się swoim z mieysca sądowego z kończy regestr tak, żeby iedna sprawa nie pozostała.

188.

Nayprzedniey zaś wyższemu ziemskiemu sądowi przepisuie się kończyć na iedney kadencyi sprawy, dla których kto pod wartą zostaie. A ieśli na wyższy ziemski sąd skargi będą, iż takowę sprawę zostawił przez trzy kadencye bez decyzyi; tedy osoby sądowe wyższego ziemskiego sądu tracą roczną pensyę ku pożytkowi cierpiącego, albo iego sukcessorow, albo szkoł.

O prętszym zakończeniu spraw, dla któr ch kto pod wartą zostaie.

189.

Ieśliby potrzeba tego wyciągała, lub też za wezwaniem Gubernatora; tedy wyższy ziemski sąd zasiada i w inne czasy roku.

O extraordynaryinych zasiadaniach wyższego ziemskiego sądu.

190.

Gdy wyższy ziemski sąd nie iest w zebraniu; wtedy zasiadają po miesiącu po dwóch sądowych w każdym departamencie, którzy ani decydować sprawy, ni ogłoszenia żadnego czynić nie mogą, lecz rezolucye doczesne, a nie decyduiące w sprawach,

W czasie roziachania się wyższego ziemskiego sądu zostaie się po dwóch sądowych w każdym departamencie.

H bieg

bieg swóy maiących dawać mogą.

191.

Gdy wszystkie sprawy pod czas kadencyi nieskończone, iak one kończyć?

Gdy się zdarzy, że wprzeciągu zasiadania wszystkie sprawy nie odeszły; tedy Prezydentowie powinni kontynuować zasiadania zten i sądowemi ktorzy co miesięcznie przytomni są dla zakończenia tego, co pozostało.

192.

O Instygotorze i Adwokatach.

Przy wyższym ziemskim sądzie znayduie się Instygator, Adwokat spraw skarbowych i Adwokat spraw głównych.

ROZDZIAŁ XV.

O powiatowym sądzie i onego powinności.

193.

O rozdzieleniu Gubernii i Prowincyi na Powiaty.

Namiestnictwa i Prowincye rozdzielają się na Powiaty.

194.

O liczbie dusz w Powiatach.

W powiecie liczy się od dwudziestu do trzydziestu tysięcy dusz.

195.

Funduie się powiatowy sąd.

W każdym powiecie funduie się powiatowy sąd.

196.

O zasiadających w powiatowym sądzie i o ich wybiorze.

W powiatowym sądzie zasiada powiatowy sedzia ieden i dwóch kollegow, którzy wybierani i ustanowieni bywaia co lat

trzy,

trzy, iak o tym przepisano w paragrafach sześć dziesiąt szóstym sześć dziesiąt siodmym i sto sześć dziesiąt szóstym.

197.

O powinności powiatowego sądu w wykonywaniu sprawiedliwości.

Powinność powiatowego sądu iest następuiąca: powiatowy sąd ma czynić w Powiecie sprawiedliwość tak w głownych iako i cywilnych sprawach.

198.

Powiatowy sąd nie inaczey wchodzi w rozeznanie sprawy, aż za żałobą, za biciem czoła, za kommunikacyą czyli za rozkazem.

Powiatowy sąd sam przez się nie wchodzi w żadne rozeznawanie, lecz bierze przed się sprawę czyli za żałobą, czyli za czołobiciem szczegulnych osob, albo Adwokatow, czyli za kommunikacyą z drugiego sądu, czyli za rozkazem oney Gubernii Namiestniczego Rządu, albo Izby albo wyższego ziemskiego sądu,

199.

Powiatowy sąd powinien z komornikiem oglądać sporne miedze i granice.

Ponieważ powiatowy sąd powinien roztrząsać wszystkie o ziemię sprawy, więc powinien ten sąd (ieżeli potrzeba tego wyciąga) wespoł z przysięgłym Komornikiem oglądać na mieyscu sporne miedze i granice, zapowiadaiąc tak żałuiącey, iak i obżałowaney stronie termin oglądania takowego szescią niedzie ani pierwey.

200.

Jak sprawę za apellować do wyższego ziemskiego sądu?

Ieżeli kto nieprzestaie na decyzyi sądu powiatowego, ten wtygodniu niech oznay

mi ten u sądowi swoie nieukontentowanie sam, czyli przez Adwokata, i na ten czas żałobę swoię zanieść może przed wyższy ziemski sąd, lecz naprzod niech wniesie dwadzieścia pięć rublow do sądu powiatowego. Te pieniądze w powiatowym sądzie wiernie maią być chowane do decyzyi wyższego ziemskiego sądu; Nad to appellują y niech się opisze miasto przysięgi, że on prawdziwie mniema, iako ma słuszną sprawę, czyli Adwokat iego toż uczyni. A ieżeli wyższy ziemski sąd znaydzie, że przeniesienie czyli appellacya uczyniona bez wszelkiey słuszności, i powiatowego sądu decyzyę usprawiedliwi; tedy położone pieniądze zostaną się w powiatowym sądzie, i oddadzą one na procent, który obrocony będzie podług determinacyi i zezwolenia powiatowego sądu, przy końcu każdego roku.

201.

Zakazuie się appellacya zpowiatowego sądu wsprawie mnieyszey dwudziestu pięciu rublow.

Za appellowanie sprawy zpowiatowego sądu do wyższego ziemskiego sądu zakazuie się, ieżeli proceder idzie o interess, ktorego prawdziwa cena iest mnieysza dwudziestu pięciu rublow.

202.

Jak utraca się prawo appellowania

Ieżeli kto terminu appellacyi chybi, pieniędzy nie położy wpowiatowym sądzie i nie-

nieopisze się miasto przysięgi, iako o tym w dwusetnym paragrafie napisano, ten traci prawo appellowania.

nia zpowiatowego sądu do wyższego ziemskiego sądu.

203.

Jak sprawa zpowiatowego sądu odsyła się do wyższego ziemskiego sądu.

Gdy zaś i termin zachowany, i pieniądze położone, i podpis do powiatowego sądu oddany: wtenczas powiatowy sąd uwiadomia o tym wyższy ziemski sąd, i sprawa w wyższy ziemski sąd odsyła się. A gdy przez wyższy ziemski sąd appellujący usprawiedliwionym zostanie, czyli też, gdy wyższy ziemski sąd mało co przemieni wdecyzyi sądu powiatowego: wtedy pieniądze z owego sądu wracają się appellującemu, oczym wyższy ziemski sąd przy każdey decyzyi wspomnieć nie omieszka.

204.

O appellacyi spraw ubogich bez dwudziestu pęciu rublow do wyższego ziemskiego sądu

Ieżeli kto ubogi, i pod przysięgą sam, czyli przez upełnomocnionego opisaniem się stwierdzi, że przez ubostwo swoie niema dwudziestu pięciu rublow dla położenia wsądzie powiatowym, wten czas iego spawa bez pieniędzy przeniesiona będzie do wyższego ziemskiego sądu.

205.

O nabywaniu i podawaniu wsi w powiecie.

Kto wpowiecie kupi wieś, ten kuplę swoię niech wsądzie powiatowym oznaymi; A powiatowy sąd do sądowych drzwi przybiie kartę, iż wieś takowa kupiona

ieft

ieſt przez takiego i za takową cenę, i o tym kommunikacyą uczyni do wyżſzego ziemſkiego ſądu, aby ten toż ſamo uczynił; Takoż i do Senatu niech dadzą znać dla wnieſienia do publicznych gazet obudwóch Stolic. A ieżeli od owego czaſu przez lat dwie nikt nie ſtanie z proteſtacyą; tedy na przyſzły czas wſzelki ſpor okuplę przecina ſię, i wieś kupuiącemu podać bez ſprzecznie rozkaże ſąd powiatowy niżſzemu ziemſkiemu ſądowi.

206.

O trzech kadencyach ſądowych rocznych.

Powiatowy ſąd zieżdża ſię razy trzy, czyli na trzech terminacyach w roku, ieżeli niemaſz ſpraw extraordynaryinych. *Pierwſza* kadencya od ośmego Ja uaryi do wielkiego tygodnia: *druga* po Sw. Trôycy do dwudzieſtego ſiodmego Czerwca; *a trzecia* od wtórego Pazdziernika do ośmnaſtego Grudnia.

207.

O prętkim kończeniu spraw dla ktorych kto pod ſtrażą zoſtaie.

Powiatowemu ſądowi przepiſuie ſie kończyć ſprawy na iedney kadencyi, dla których kto za trzymany ieſt pod ſtrażą. A ieżeli na powiatowy ſąd żałoba będzie zaniesiona, iż takową ſprawę zoſtawił przez trzy kadencye zaſiadania bez decyzyi: tedy oſoby ſądowe powiatowego ſądu roczney penſyi na pożytek cierpiącego, czyli onego naſtępcow, czyli powiatowych ſzkoł ubliżonemi zoſtaną.

208.

Ieżeli potrzeba tego wymaga, czyli za rozkazem Gubernatora, czyli za zaleceniem wyższego ziemskieg sądu; tedy sąd powiatowy zasiada i w inne czasy roku. *O extraordynaryinych zasiadaniach sądu powiatowego.*

ROZDZIAŁ XVI.

O szlacheckiey opiece i o powinności tego mieysca.

209.

Przy każdym wyższym ziemskim sądzie funduie się subsellium pod nazwaniem szlachecka opieka dla szlacheckich wdow i małoletnich. *Funduie się szlachecka opieka.*

210.

W szlacheckiey opiece prezyduie powiatowey szlachty Marszałek za wyborem przez szlachtę co lat trzy, i zasiada powiatowy Sędzia i iego oba kollegowie. *O zasiadaiących.*

211.

Powiatowego szlachty Marszałka obiera szlachta co lat trzy kałkułami. *O wybiorze Marszałka szlachty.*

212.

Każdy szlachty Marszałek powinien uwiadomić szlachecką opiekę o wdowach i o osierociałych szlacheckich małoletnich dzieciach, ktore w tym powiecie pozostały po mężach albo rodzicach i bez opatrzenia znayduią się; przykładaiąc do tego zaświadczenie. *Każdy powiatowy Marszałek szlachecką opiekę uwiadomić powinien o wdowach i sierotach.*

Szlacheckiey opiece porucza się staranie o wdowach i sierotach i maiątku i sprawach ich.

213.

Szlacheckiey opiece porucza się staranie nietylko o pozostałych po szlacheckich rodzicach małoletnich sierot, i ich majątku, ale i wdow i ich interessow.

Szlachecka opieka nie inaczey wchodzi wsprawę, iak za uwiadomieniem, skargą, rozkazem albo kommunikacyą.

214.

Szlachecka opieka sama przez się niewchodzi wsprawy wdow albo sierot, lecz bierze się do spraw za skargą wdowy, albo za uwiadomieniem powiatowego szlacheckiego Marszałka albo bliższych krewnych albo zpowinowaconych sieroty, albo za świadectwem obcych dwòch świadkow i Plebana (ktòry ma donieść szlacheckiey opiece, kiedy w iego parafii wdowy albo sieroty bez opatrzenia zostaią się) albo też za rozkazem tey Gubernii Namiestniczego Rządu, albo Izby, albo wyższego ziemskiego sądu, albo za kommunikacyą drugiego sądu.

O władzy i powinności szlacheckiey opieki.

215.

Kiedy zaś o małoletnim sierocie doydzie do wiadomości szlacheckiey opieki : wten czas szlachecka opieka *naprzòd* uwiadomia ktòrzy zwoli rodzicow ustanowieni są opiekunami sieroty? a ieżeli niemasz; tedy *powtòre* szlachecka opieka władzę ma obierać opiekunow dla majątku i dla osoby małoletniego; *potrzecie* dla majątku przy

sta-

ſtawuie (ieżeli nieznayduią ſię między wyiętemi niżey przepisane w paragrafie 16. cztery (znaczenia) małoletniego krewnych albo też ſpowinowaconych, czyli nawet poſtronnych ludzi poczciwego i porządnego zachowania ſię: *poczwarte* za opiekunow dla oſoby małoletniego ſzlachecka opieka poſtanawia także z krewnych czyli zpowinowaconych ludzi tych, ktorzy cnotliwemi przymiotami ſwoiemi, uczciwością i nie podeyrzanym poſtępowaniem większą czynią nadzieię oſtaraniu ok ło małoletniego zdrowia, ſzlacheckiego wychowania i przyſtoynego ſuſtentowania: i od ktorych oycowſkiey pieczołowitości dla małoletniego oczekiwać tyle niemylnie można; *poięte* ſzlachecka opieka po naznaczeniu opiekuna, czyli opiekunow przepiſuie im, żeby przy ſekretarzu powiatowego ſądu i dwoch poſtronnych ſzlacheckich świadkach uczynić z okolicznościami opis wſzyſtkiey ſukceſsyi, ktorego opiſu iedna kopia podpiſana przez opiekunow, ſekretarza i świadkow oddana ſię do ſzlacheckiey opieki, a druga kopia także podpiſana opiekunom. *Poſzoſte* ſzlachecka opieka daie opiekunom inſtrukcyę; Co zaś zawierać wſobie maią te opiekuńſkie inſtrukcye ku onych uſkutecznieniu podług rozmaitości ſpraw i ſukceſsyi zoſtawuie ſię zdaniu zla-

I che-

checkiey opieki: naprzykład zaś służąca, czyli generalna instrukcya opiekunow niżey iest przepisana. *Po siódme* szlachecka opieka powinna znać iak wielki iest maiątek małoletniego; *poósme* iak opiekunowie rządzą maiątkiem sierot; *podziewiąte* szlachecka opieka co rok otrzymuie od opiekunow wiadomość iak o dochodach, tak i o sustentacyi i edukacyi małoletniego; *po dziesiąte* szlachecka opieka wgląda w rachunki i regestra opiekunow i pieczą ma, żeby maiątki małoletniego porządnie rządzone były, żeby małoletni brał przystoynę edukacyę i miał sustentacyą iako i ci ludzie, ktòrych nieobędnie należy trzymać przy małoletnim; i żeby opieka we wszystkich częściach uporządzona była tak, żeby prawdziwy pożytek ztąd wypływał dla osoby i majątku małoletniego, nie zaś uszczerbek lub ruina. *Po iedynaste* wdowom też szlachecka opieka pomaga tak, iż miasto onych czyni się zastępnikiem w drugich sądach, daie im Adwokatow darmo, i stara się przy racać onym przynależący ruchomy i nieruchomy maiątek; a ieżeli wdowa tego żąda, tedy postanawia zasczyciciela ze szlachty dla rady i obrony we wszystkich iey sprawach ztakowemiż przy niotami, iak i o opiekunach napisano; *po dwunaste* o rozdzielaniu zaś wdow

i sie-

i ſierot między ſobą; a bo ozoſtawieniu na iędnym mieyſcu ſzlachecka opieka (w każdym przypadku baczność maiąc na wygody i ſpokoyność iak wdow, tak i ſierot) informacyi zaſięga od wyżſzego ziemſkiego ſądu. Gdy zaś opiekunowie dla nie obędnych okoliczności, dla zapłacenia długow ſzlacheckiey opiece przekładaią przedaż iakowego nieruchomego maiątku małoletniego, na ten czas ſzlachecka opieka powinna za remonſtracyą opiekunow weſpoł z ſwoim zdaniem referować ſię do wyżſzego ziemſkiego sądu.

216.

Kogo opiekunami nienależy uſtanawiać.

Szlacheckiey opiece zakazuie ſię za opiekunow poſtanawiać albo obierać (ponieważ opiekunami być niepowinni) *naprzòd* rozpraſzaiących własny ſwòy maiątek i takiego, ktòry miał rodzicielſki maiątek, lecz przez rozrzutność wſzyſtko ſtracił; *po wtòre* takowego, ktòry w iawnych i głośnych wyſtępkach zoſtaie, i pod ukaraniem ſądowym ieſt czyli był, *po trzecie* takowego ktòrego ſurowe poſtępowanie wiadome oſobom ſzlacheckiey opieki; albowiem opiekunowi należy być łagodnym, miłości ludzkiey pełnym, ſtarannym, pieczołowitym i gorliwym o dobro małoletniego; *po czwarte* takowego, ktòry miał z rodzicami ſpor małoletniego. 217.

Iz

217.

O wdowach i małoletnich, którzy zostali się bez majątku.

A ieżeli małoletni został się bez żadnego majątku, wten czas szlachecka opieka stara się umieścić go w pospolitych szkołach, czyli zapisać w iaką służbę IMPERATORSKIEY MOSCI. Dla wdów zaś, które nie maią żadnego majątku, stara się ziednać przytulenie i wyżywienie przystoyne ich kondycyi.

218.

Szlachecka opieka donosi co rok o każdey opiece wyższemu ziemskiemu sądowi, pod które go iest iuryzdykcyą

Szlachecka opieka donosi co rok wyższemu ziemskiemu sądowi, pod którego też iuryzdykcyą stoi, krótko, lecz wszczególności o stanie majątku małoletniego i o rządzie opiekunów.

219.

O appellacyi spraw szlacheckiey opieki do wyższego ziemskiego sądu

Ieżeli kto niekontent z decyzyi szlacheckiey opieki; temu pozwala się appellacya z szlacheckiey opieki do wyższego ziemskiego sądu właśnie na tymże samym postanowieniu, iak o appellacyi z powiatowego sądu przepisano.

220.

O kadencyach zasiadania szlacheckiey opieki.

Szlachecka opieka zieżdża się trzema kadencyami wrok, wtenże sam czas, w który powiatowy sąd zasiadanie swoie miewa. Ku czemu na ten czas osobliwe dni i pory za wspolnym zezwoleniem naznaczać należy.

221.

Jeżeli potrzeba tego wyciąga, czyli za rozkazem Gubernatora, czyli za zaleceniem wyższego ziemskiego sądu; tedy szlachecka opieka zasiada i w inne czasy roku.

O extraordynaryinym zasiadaniu szlacheckiey opieki.

222.

Na wzor dana czyli powszechna instrukcya opiekunow.

1.

Opiekunowi należy być łaskawym, łagodnym, pełnym miłości ludzkiey, pieczołowitym i gorliwym o dobro małoletniego.

Moralna instrukcya dla opiekuna.

2.

Opiekun obeymuie ruchomy i nieruchomy maiątek małoletniego podług opisania w swoy dozor i rząd.

O obięciu maiątku małoletniego.

3.

A obięty przez opiekuna wswoy dozor i rząd ruchomy maiątek, prawa wieczyste, weksle, zastawne prawa i tym podobne, i wszelkie rzeczy chować ma wsposobnych i bespiecznych mieyscach, żeby od złego dozoru, czyli niestrzeżenia uszkodzonemi, utraconemi, i zniszczonemi być nie mogły.

O strzeżeniu ruchomego maiątku małoletniego.

4.

Dochodow małoletniego opiekun powinien trzymać wierne i dokładne przycho-

O wiernych przychodowych i rozcho-

chodowych księgach &c.

chodowe, a rozchodow rozchodowe księgi corocznie, i stara się, żeby dochody wybierane były w należyty czas i termin, a expensy czynione były bez zbytku.

5.

O osobie małoletniego i onego sustentacyi i edukacyi.

O osobie i zdrowiu małoletniego opiekun ma pilne staranie i wszelkim sposobem stara się żeby małoletni ćwiczony był, w boiaźni Bożey, w poznaniu tey wiary, w ktòrey się rodził, w maxymach moralnych, w oddaleniu od wszelkich złych przykładow, serce i obyczaie od samego dzieciństwa psuiących i ruinuiących, i dla tego (ieżeli małoletni nie umieszczony w publicznych dla szlachty szkołach) należy opiekunowi przystawić do małoletniego na usługę nieobędną tylko potrzebnych sług, dobrych i w postępkach niepodeyrzanych: a dla edukacyi i uczenia nieprzyimować wędrownikow, od ktòrych dobrego spodziewać się nie można, i ktòrzy bardziey obyczaie i serce psuią i przewracaią, niżeli na drogę cnoty naprowadzaią; lecz przyimować takich ludzi, ktòrzy umieiętności i postępkow prawem ustanowione świadectwo otrzymali, i onę maią, i o ktòrych można mieć dobrą nadzieię. A sustentacya małoletniego z wyznaczonemi do niego ludźmi do posługi i edukacyi powinna być utrzymywana z docho-

dow

dow małoletniego, maiąc wszystkiego tego wierne rachunki, i oddalaiąc wszelkie zbytki, niepotrzebne i rozkoszne chętki, żeby małoletni od samey młodości wprawionym był do uczciwey skrzętności tak w życiu, iako i w obchodzeniu się, i przez to przygotowanym został, w każdey, w iakowey by kolwiek sytuacyi Towarzystwa czyli gatunku służby JMPERATORSKIEY M. OŚCI być mu się zdarzyło, prowadzić życie porządne pomierzone z maiątkiem, bezkłopotliwe od kredytorow, i nierozłukane od domowego nieporządku, bardzo oddalone od rozproszenia, niszczącego domy i pokolenia; i żeby był dalekim od życia przewracaiącego rozum wykorzeniaiącego w podległych posłuszeństwo, i od ubliżaiącego cześć dla zwierzchności przez prawa ustanowione.

6.

O posłuszeństwie opiekunom i o porządnym zawiadywaniu wsiami i o rządzeniu ludźmi małoletniego.

Wsie i ludzie małoletniego powinny być we wszelkim posłuszeństwie względem opiekunow. A opiekunowie powinni utrzymywać czyli przyprowadzać wsie małoletniego do takiey sytuacyi, aby małoletni miał z onych należyte sobie dochody, Pańskie podatki bez remanentow żeby były wypłacane w wyznaczony czas, chłopi także i ludzie małoletniego, i wszyscy do

niego

niego należący w dobrym i porządnym ſta nie żeby zachowani byli, rolnicze goſpodarſtwo wzgodnych do tego mieyſcach nie upodlało ſię, także obory i ſtada i wſzyſtkie inne wieyſkie prawami nie zakazane przemyſły podług ſpoſobności rozmaitego mieyſc położenia wygod i zaprowadzenia żeby nie były zaniedbane, opuſzczone, czy li zruinowane.

7.

O reparacyi budowli io doſyć czynieniu nałożonym na domy i innym poſpolitym powinnościom.

A potrzebne i pożyteczne budowle małoletniego gdzie ſię znayduią, opiekun niedopuści do ruiny czyli upadku, lecz poſtaraſię one podług wſzelkiey możności ſwoiey przez reparacyą u epſzyć wſpo obnym czaſie, a po wſiach i po domach mieyſkich wſzelkie nakazane powſzechnie powinności i reparacyę ulic i drog nieopuſzczaiąc, rozkaże uſkuteczniać.

8.

Nieobracać dochodow i pieniędzy małoletniego bez wiadomości opiekuna io tym podobnych.

Ponieważ wſzyſtkie wſie i ludzie małoletniego i ſam on pod opieką znayduią ſię, tedy zawiadowcy, ſtaroſtowie i wyborni oprocz wyznaczonego ludziom na ſuſtentacyą i na hodowlę ptaſtwa i wſzelkiego bydła bez wiadomości opiekuna zprzynależących małoletniemu dochodow pieniężnych czyli innych iakoweg kolwiek one byłyby nazwiſka, niepowinni ſami przez

ſię

ſię niczego, lecz niech chowaią wcałości co należy, do małoletniego dziedzica do opiekuńſkiego rozkazu. Tych zaś, ktòrzy ſię pokażą zludzi ſłużących małoletniemu nieporządnemi albo niſzczącemi dobro dziedzica, opiekun ma moc oddalić i uſtanowić na mieyſce oddalonego, drugiego, ieżeli tego ieſt potrzeba. Co do kary zaś cieleſney ludzi i chłopow opiekun ſam przez ſię coprzedſięwziąć niema władzy, lecz za głòwne przeſtępſtwa i prawu przeciwne winy, niech odeſzle człowieka albo chłopa winnego, dokąd podług prawa należy. Za małe zaś domowe ſwywole opiekun wmieście oddaie ludzi Horodniczemu dla ukarania i wſtrzymania; a we wſiach odda ich na ląd zawiadowcom, ſtaroſtom i wybornym, ktòrzy przy ſchadzce chłopow albo zebraniu dwornych ludzi dadzą im karę.

9.

Szczegulna inſtrukcya opiekunowi przepiſuie ſię przez ſzlachecką opiekę.

Szczegulna inſtrukcya opiekunom względem rządu wſiami czyli maiątkiem, i zbierania dochodow małoletniego tu ſię nieprzepiſuie: ponieważ każdey ſzlacheckiey opiece, zpozycyą mieyſc i wielością maiątku małoletniego zgadzaiący ſię wtym przepis uczynić zoſtawuie ſię.

10.

Opomnożenia dobrego goſpodarſtwa

Opiekun wyż pierwey położonych do-

 cho-

chodow albo czynszow sam przez się nie nakłada, i chłopow i ludzi zbytecznemi poborami i robotami żadną miarą nieobciąża. Powiększenie zaś dobrey ekonomii ku pożytkowi i pomnożeniu dochodow i maiątku małoletniego podług własności pogody i wedle uznania opiekunow albo ufundować na nowo pozwala się albo też odmienić na lepsze niezakazuie się.

11.

O zbytecznych dworskich ludziach

A ludzi wdomu i po wsiach utrzymywać, iak pierwey oni utrzymywani byli, czyli wyznaczyć im, ile potrzeba będzie, na ich sustentacyę. A ieżeli po pomiarkowaniu opiekunow wewsi czyli wdomu małoletniego okażą się dworscy ludzie prożnujący i nie potrzebni; tedy opiekunowie mogą onych wyprawić zaumowiony czynsz na zarobki zpaszportami, albo postanowić ich, kto do czego sposobnym być się pokaże, wdomu, we wsi, albo na gruncie osadzić, patrząc iednak na wierność i uwagę każdego.

12.

O odbieraniu kredytow od dłużnikow.

Uporządziwszy sustentacyę małoletniego i iego edukacyę i postanowieniu domowey iego ekonomii opiekun powinien obrocić wzgląd i na inne interessa małoletniego. A ieśli są zastawy, czyli weksle, czyli długi, tedy opiekunowie odbieraią swe pienią-

niądze na terminach od kredytorow; a w przypadku niewypłacenia z prawami załą wnemi udaią się i płność czynią tam, gdzie podług prawa należy, i prośbę zanoszą o rozprawę i podanie zastawionego maiątku małoletniemu; i dochod skarbowy za podanie płacą z iego intrat. A o weksle na termine proteśtu ą się i długi odbieraią: pieniądze także małoletniego oddaią się naprawem determinowane procenty, pewne za stawy, albo też oddaią one na bank dla podobnegoż pożytku.

13.

Ozapłaceniu długow małoletniego.

A ieżeli maiątek małoletniego obciążony iest długami, tedy opiekunowie staraią się z zostawaiących od expensy dochodow, się z zostawaiących od expensy dochodow, długi wypłacać i maiątek małoletniego oswobadzać od wszelkiego ciężaru. A ieżeli dochody niewystarczaią na opłacenie razem długow: tedy opiekunowie starać się powinni tak się obracać: żeby zwłoki nieciergiące długi naypierwey wypłacone były, a na drugie, żeby im więcey czasu zostało. W samych zaś potrzebnych czyli wątpliwych przypadkach (wyrażaiąc swoie zdanie) referować się maią do szlacheckiey opieki, pragnąc od oney instrukcyi.

14.

Opiekun powinien być zastępcą

Ieżeli są z strony dobr małoletniego in-

 tereſsa

w interessie mało-letniego. teressa w sądowych subselliach, tedy o one obstawać opiekunowi porucza się; i przepisuie się we wszystkich przypadkach te przedsiębrać sposoby, które małoletniemu nayspokoynieyszą possessyą maiątku zachować mogą.

15.

Opiekunowie małoletniego szlachcica zostaią pod iuryzdykcyą szlacheckiey opieki.

Opiekunowie małoletniego szlachcica są pod iuryzdykcyą szlacheckiey opieki i od oney otrzymuią instrukcyę.

16.

O opiekuńskich rachunkach.

Na końcu opieki, to iest, po doyściu lat małoletniego, opiekunowie rachunek swoy oddaią do szlacheckiey opieki. do ktorey, procz tego, wprzeciągu opieki co rok przysyłaią rachunek tak zdochodow, iak i zhodowli i edukacyi małoletniego.

17.

Dla opiekunow za pracę co postanawia się?

Za pracę opiekunom (wieleby kolwiek onych było) pozwala się wszystkim wziąć razem pięć procentow zdochodow małoletniego, co rok

ROZDZIAŁ XVII.

O powinności niższego ziemskiego sądu.

223.

O zasiadaiących.

Wniższym ziemskim sądzie zasiada ziemski Ciwun i dway kollegowie. A ieżeli obszerność tego powiatu wymaga: tedy zostawuie się rozsądkowi Rządu Namiestnicze-

go

go rozkazać wybrać i trzeciego zasiadaiącego w ziemskim sądzie; ktòrzy obierani, ustanowieni i przysłani bywaią co lat trzy, iak o tym przepisano wparagrafach 23, 35, 65. 66, 67, 75. 166. 336.

224.

Niższy ziemski sąd powinien *naypierwey* mieć pieczą, ażeby w powiecie zachowana była policya, dobra obyczayność i porządek, *powtòre*, żeby cokolwiek iest przepisano prawem pożytecznego, wszedzie po powiecie wykonano i zachowano było. W przypadku zaś naruszenia onych niższy ziemski sąd podług ważności interessu, nie patrząc na żadną osobę, każdego powinien przywodzić do wykonania, co przepisano prawem, *potrzecie* niższy ziemski sąd ieden wpowiecie prawo ma przyprowadzać do skutku rozkazy Rządu, decyzye Izb, wyższych i powiatowych sądow i czynić podania.

Niższemu ziemskiemu sądowi powierza się naprzòd *ziemska policya czy li uporządzenie;* powtòre *doprowadzenie do skutku prawa;* potrzecie *ekzekucya rozkazow Rządu, lub decyzyi Izb i wyższego oraz powiatowego sądu; także czynić podania.*

225.

W sprawach do policyi czyli uporządzenia ziemskiego ściągaiących się, i wsprawach względem mostow i drog niższy ziemski sąd stoi prosto pod rozkazem Namiestniczego Rządu.

W sprawach do policyi, do mostow i drog ściągaiących się niższy ziemski sąd stoi prosto pod Guberskim Rządem.

226.

Niższy ziemski sąd powinien doglądać, żeby nicht zabronionych rzeczy nieprzedawał wpowiecie, i przez granicę powiatu nie

Niższy ziemski sąd ma doglądać, żeby zakazanych towarow nicht nie

przedawał w powiecie.

nie przewoził tego, co iest zakazano.

227.

Niższy ziemski sąd ma wiadomość o cenach targowych.

Niższy ziemski sąd powinien mieć wiadomość o targowych cenach wpowiecie i każdego gatunku zbożach i prowiantu, i o tym każdego mieśiąca czynic notacyę i wnosić do osobliwey na to kśiążki; ażeby zawsze podług oney informować się można było po iakiey cenie, w iaki czas roku zboże się kupowało.

228.

Niższy ziemski sąd ma mieć dozor, żeby wagi i miary wpowiecie były nie fałszywe i dokonałe.

Niższy ziemski sąd ma także pilny dozor, żeby w powiecie wszędzie miary i wagi były wierne, dokładne i cechowane; fałszywe zaś karać podług ustanowionych praw.

229.

Niższy ziemski sąd pieczę ma, żeby nikt zbiegow nie przyimował, nie trzymał i nie zakrywał.

Niższy ziemski sąd piecze ma, żeby w powiecie nikt zbiegow nieprzyimował, nieutrzymywał i nietaił. Ażeżeli gdzie znaydzie się takowy niepossłuszny i wzruszyciel ustanowionego porządku, ktoryby przyiął, utrzymywał czyli ukrywał usiebie zbiega: to niższy ziemski sąd (ieżeli nie odda dobrowolnie) postąpic powinien ztakowym, iak opisano prawem. Kto zaś niekontent z tego proce su niższego ziemskiego sądu: ten prosić może powiatowy sąd; a gdzie onego nie masz, niższę Rozprawę o rozsądzenie tey sprawy. Ale ta prozba nie

iest

ieſt appellacyą czyli przenoſem, lecz ſkarżącemu daie ſię na wolą obrać ſobie być ſądzonym albo przez niżſzy ziemſki ſąd, czyli przez powiatowy ſąd, albo przez niżſzę Rozprawę; a na ten czas niżſzy ziemſki ſąd obowiązany ieſt, to,co poſtanowił wtakowey ſprawie, poſłać do powiatowego ſądu czyli do niżſzey Rozprawy. Za zbiegow zaś odpowiada na ów czas, u kogo oni znalezieni, póty póki decyzya powiatowego ſądu nie naſtąpi.

230.

Niżſzy ziemſki ſąd pod mocą ſwoią ma wſzyſtkie drogi i moſty, i uſiłuie znieuſpionym dozorem, i pieczą, aby drogi, moſty i przeprawy przez rzeki i wody, wtak doſkonałey ſytuacyi utrzymane były, żeby przeieżdzaiący nie mieli, ani tamy, ani niebeſpieczeńſtwa.

Drogi, moſty i przeprawy ſą pod mocą ziemſkiego ſądu.

231.

Niżſzy ziemſki ſąd wſzedzie wobrebie władzy ſwoiey na mieyſcu ſprawy ekzaminuie, niepotrzebuiąc żadnego gatunku zapłaty, ani za ſprawę, ani za przeiażdzkę. A ſkoro uwiadomionym zoſtanie o takowych ſprawach które towarzyſtwu przynoſzą ſzkodę a do iego decyzyi nie przynależą, o tym da znać, dokąd należy.

Niższy ziemſki ſąd czyni inkwizycye wſprawach na mieyſcu darmo.

232.

Ieżeli ſię okaże ſprawa takowego gatunku

Niżſzy ziemſki ſąd

Sąd niezbiera dla opytu wielkiey liczby ludzi; lecz przeieżdża z mieysca na mieysce i dla czego.

ku, że wielką liczbę ludzi ekzaminować należy ziednego, czyli z różnych osad, czyli z siedzib: tedy niższy ziemski sąd powinien iechać ziednego mieysca w drugie, żeby niewybierać ludzi nadto, i ich nie oddalać od domow, robot, i rzemiosł i sposobu do wyżywienia się, a wedle doyrzałego i dokładnego uważenia wszystkich okoliczności, na mieyscu, niższy ziemski sąd uczyni dekret, który w taney prawdzie i na fundamencie praw uczynić należy.

O appellacyi spraw z niższego ziemskiego sądu.

233.

A ieżeli kto z dopełnienia przez niższy ziemski sąd rozkazu, czyli decyzyi wyższego ziemskiego sądu, albo iakowego kolwiek subsellium niekontent i dowieść może, że niższy ziemski sąd nie podług prawa postąpił: ten powinien skarżąc się w czasie czterech niedziel, przed tym wyższym subsellium, tego Namiestnictwa; od którego ten rozkaz, czyli decyzya dla wypełnienia do niższego ziemskiego sądu posłana była. A ieżeli sprawa zaczęła się za żałobą przez Adwokata czyli po uważeniu samego ziemskiego Ciwuna, czyli niższego ziemskiego sądu, czyli za skargą czyli za oznaymieniem strony powodowey; a potym ktoby zdecyzyi ziemskiego sądu nie był kontent: ten o swoim nieukontentowaniu niech oznaymi niższemu ziemskiemu sądowi,

wi, i wczaſie czterech niedziel ſkarżyć ſię może prawnym porządkiem władzie powiatowym, iak powiedziano w paragrafie dwóchſetnym dwudzieſtym dziewiątym. A natenczas niżſzy ziemſki ſąd proceder odeſzle do powiatowego ſądu; a gdzie onego nie maſz, do niżſzey Rozprawy. A ieżeli kto dla tey ſprawy pod ſtrażą zoſtaie; albo że li. co u niego ieſt znalezione: to i takowego w oney ſprawie odeſzlą do powiatowego ſądu, czyli do niżſzey Rozprawy.

234.

Niższy ziemſki sąd każdego czaſu zaśiada tam, gdzie ſię dowie że nieporządek ieſt, czyli gdzie poſłanym, czyli wezwanym będzie.

Niżſzy ziemſki ſąd niema wyznaczonego wroku czaſu dla zaſiadania, lecz każdego razu ſchodzi ſię w powiecie tam, gdzie ſię dowie, że nieporządek ſtał ſię, czyli gdzie wezwanym ieſt, czyli poſłanym.

ROZDZIAŁ XVIII.

O powinności ziemſkiego Ciwuna czyli Kapitana.

235.

Przepis ziemſkiemu Ciwunowi czyli Kapitanowi.

Niżſzemu ziemſkiemu ſądowi powierza ſię w powiecie *nayprzòd* ziemſka policya czyli uporządzenie; *powtòre*; przyprowadzenie do ſkutku rozkazow rządu, i tym podobnych. Od ziemſkiego zaś Ciwuna, iako on ieſt pierwſzym zaſiadaiącym w tym ſądzie, zależy i przepiſuie ſię iemu to, co naſtępuie.

236.

Moralna instrukcya dla Ciwuna ziemskiego.

Ciwunowi ziemskiemu należy odprawiać powinność swoię znieporuszoną wiernością i rzeźwością ku służbie IMPERATORSKIEY MOSCI; z łaskawością i miłością dla ludu, zostróżną łagodnością bez opieszałości we wszystkich sprawach, i nieprzestannym dozorem; żeby wszędzie ustanowiony porządek przez wszystkich i każdego w powiecie zachowany był wcałości.

237.

O zachowaniu przysięgi poddańskiey wierności ku Osobie IMPERATORSKIEY Mości i oniedopuszczeniu żadnego przedsięwzięcia przeciwnego oney.

Ziemski Ciwun sam, i wszyscy w powiecie mieszkaiący obowiązanymi są przysięgą przed Wszechmocnym Bogiem zachować nienaruszoną poddańską wierność ku Osobie IMPERATORSKIEY MOSCI; a iako bez naruszenia doczesnego i wiecznego swoiego uszczęśliwienia, przysięgi swoiey przestąpić nie mogą: więc ziemskiemu Ciwunowi zleca się i przepisuie piecza, żeby nikt przeciwnego poddańskiey powinności i posłuszeństwu w powiecie niebrał nic przed się, i nie uczynił. A ieżeli mimo spodziewania gdzie się okaże przeciwne, temu, przedsięwzięcie: tedy ziemski Ciwun nie tylko o tym uwiadomić powinien Guberski Rząd, i Pańskiego Namiestnika: lecz ma przy tym niedopuścić, iuśmierzyć podług wymiaru daney sobie władzy wzru-

szy-

ſzyciela powſzechnego, ſzczegulnego i właſnego ſwoiego pokoiu i uſzczęśliwienia. Wczym każdy wierny IMPERATORSKIEY MOSCI poddany obowiązany podług udzieloney władzy, ſiły i możności ſwoiey, pomagać ziemſkiemu Ciwunowi.

238.

A ieżeli (od czego Boże uchoway:) w powiecie pokażą ſię na ludziach zaraźliwe choroby, iakoto gorączki plamy wyrzucaiące, krwawe dyſsenterye, i drugie tym podobne niemocy: tedy ziemſki Ciwun ma z weryfikowac nieodkładnie ſam na mieyſcu, z znayduiącym się w powiecie Doktorem, czyli Felſzerem przy Plebanie i dwóch świadkach. A ieżeli iſtotnie takowe choroby zweryfikacyi okażą ſię: tedy dla zapobieżenia zarazie ziemſki Ciwun ma odłączyć zdrowych od chorych, tak, żeby kommunikacyi iedni zdrugiemi niemieli; chodzenie około ich i leczenie poleca lekarzom; ſam zaś o chorobie uwiadamia nieodkładnie Namieſtniczy Rząd, i Generał Gubernatora, czyli Rządcę Namieſtnictwa z iaſnym lekarſkim, czyli felſzerſkim opiſaniem tak choroby, iako i gdzie, komu, i od czego ona przypadła.

O weryfikacyi zaraźliwych chorob i o leczeniu chorych.

239.

Ieżeli gdzie w powiecie rzeczywiście (czego naywyżſzy BOG niech raczy na wie-

O zarazie morowey i oſtrożności od oney.

wieczne czaſy odwrócić od ludu ſwego) zaraza morowa okaże ſię: tedy ziemſki Ciwun poſtępować powinien na fundamencie przepiſu roku 1771 o oſtróżnościach: mianowicie *nayprzód* o przyſtawieniu warty do niebeſpiecznych mieyſc, *powtóre* o zabronieniu przeiazdu wſkroś przez zarażone mieyſca, i o przełożeniu obieżdnych dróg, *potrzecie* o trzymaniu ogniow; *poczwarte* o użyciu oſtrożności dla umnieyſzenia biedy; *popiąte* o przyprowadzeniu do ſkutku tego, czym ochronić ſiebie od zarazy.

240.

O oſadach zarażonych iednąż chorobą, i o ſtaraniu dla ochronienia ludzkiego narodu.

A ieżeli pokaże ſię gdzie w powiecie iż całe oſady zarażone iednąż niebeſpieczną chorobą: tedy ziemſki Ciwun przyłoży ſtaranie i pieczę do uleczenia i zachowania ludzkiego narodu.

241.

O oſtrożności wczaſie zarazy bydła.

A ieżeli w którym mieyſcu w powiecie okaże ſię zaraza bydła: tedy ziemſki Ciwun ma zweryfikować nieodwłocznie ſam na mieyſcu i otym nieodkładnie uwiadomić namieſtniczy Rząd i Generał Gubernatora, czyli Rządcę Namieſtnictwa z iaſnym opiſaniem, gdzie, od czego, i wiele bydła padło. Zarażone bydło ziemſki Ciwun rozkaże oddzielić od zdrowego, a padłe rozkaże w odległych od mieſzkania mieyſcach, żadną miarą nieściągaiąc ſkur, i niedotykaiąc

kaiąc ſię onych rękami, zakopać wgłębokie iamy. Do zakopywania zaś używać należy długich żerdzi, a iamy zaſypywać ziemią. Wſkroś przez oſadę gdzie pada bydło, ziemſki Ciwun zakaże przeieżdzać, i przełoży obieżdże drogi; i poſtąpi na fundamencie praw otym ferowanych roku 1746. 1771. 1774.

242.

O przyprowadzeniu do poſłuſzeńſtwa niepoſłuſznych.

Ieżeli ſię gdzie pokaże w powiecie wczym kolwiek niepoſłuſzeńſtwo całey oſady: tedy ziemſki Ciwun uwiadomi otym Namieſtniczy Rząd i Generał-Gubernatora, czyli Rządce Namieſtnictwa, a przytym przyłoży ſtaranie o przyprowadzenie niepoſłuſznych do poſłuſzeńſtwa podług wymiaru daney ſobie władzy.

243.

Jak poſtąpić ziemſkiemu Ciwunowi w przypadku gwałtu w powiecie.

Ziemſki Ciwun każdemu ukrzywdzonemu daie ſądowy zaſzczyt; i dla tego, ieżeli gdzie wpowiecie pokaże ſię gwałt: tedy ziemſki Ciwun zaraz na mieyſcu otym wyprowadza inkwizycyą bez przedłużonego piſmiennego proceſsu; lecz iedynie iaſno wywodzi ieżeli ſtanął taki przypadek, czyli nie, i świadków ſię wypytywa. A ieżeli u kogo co odebrano, i taż ſama rzecz wcałości znayduie ſię, zaraz rozkaże wrócić, i uwiadomi otym powiatowy ſąd, przed który prożbę zanoſić pozwala ſię tym, którzy do-

wieść

wieść mogą, że ziemſki Ciwun parcyalnie czyli nieſprawiedliwie poſtąpił, iak otym w paragrafie dwuchſetnym dwudzieſtym dziewiątym i dwuchſetnym trzydzieſtym trzecim przepiſano.

244.

O wykorzenieniu kupy łotrow czyli zbiegow.

Ieżeli gdzie w powiecie okaże ſię kupa łotrow czyli zbiegow: tedy ziemſki Ciwun uwiadamia otym Namieſtniczy Rząd i General-Gubernatora albo Rządcę namieſtnictwa, i zaraz nietracąc czaſu, dokłada wſzelkiego ſtarania łotrow ścigać, wtym mieyſcu w powiecie gdzie ſię znayduią; Wczym każda oſada obowiązana ieſt podać rękę wſpomagaiącą. I ieżeli po inkwizycyi pokaże ſię, że gdzie w oſadzie łotrowie czyli zbiegowie byli, i onych w oſadzie niechwytano przez niedbalſtwo: tedy tákowe oſady podlegaią winie, i ziemſki Ciwun przełoży to niższemu ziemſkiemu ſądowi, który ma one założyć na niebacznych o powszechne beſpieczeńſtwo, i ekſekwować z takowych oſad, ſtaroſtow, i wybornych i ſetnikow po rublu z każdego znich od oſoby, że upuścili mogąc onych ſchwytać.

245.

Ziemſki Ciwun własną mocą niekarze nikogo.

Ziemſki Ciwun ſam przez ſię na nikogo nie nakłada winy, czyli kary, lecz to uczynić ma ſąd podług prawa.

146.

246.

Ziemſki Ciwun nieuſpiony dozor mieć powinien w powiecie nad moſtami i więkſzemi drogami a żeby one wtakiey doſkonałey dobroci były, żeby na onych zatrzymania ani niebeſpieczeńſtwa nikomu nieprzytrafiło ſię. A ieżeli gdzie popſuią ſię, rozkaże poprawić tym, komu należy, bez utraty czaſu, i do tego przymuſić może. Ziemſki Ciwun ma dozor i na to, żeby moſtow i drog nikt nieprzekopywał, niezagradzał, i nie przekładał ziednego mieyſca na drugie bez rozkazu: i żeby wſzędzie na moſtach i drogach było ochędoſtwo, i ani zdechliny ani padło, ktòre zaraża powietrze na moſtach i drogach i przy onych nigdzie niewalało ſię.

O dozorze na dobroć i ochędoſtwo moſtow i drog.

247.

Ieżeli zdarzy ſie, iż Połk IMPERATORSKIEY MOSCI czyli woyſko, czyli komenda, przy ktòrey chòrągwie, przechodzi przez powiat: wten czas ziemſki Ciwun ſam, czyli ieden z zaſiadaiących w ziemſkim ſądzie ſpotyka wgranicy powiatu i przeprowadza woyſkowych ludzi do granicy przyległego powiatu, a gdzie potrzeba kwater, rozpiſuie one ziemſki Ciwun, patrząc na każdym mieyſcu, żeby obywatelom iednym po mimo drugich uciążliwości nie było, bez konieczney potrze-

O przeprowadzeniu woyſkowych ludzi przez Powiat.

by (chybaby dla wielkiey liczby woyskowych ludzi i niemaiąc dostatecznego dla nich mieszkania) zapisać i postawić nieinaczey, iak po dwóch żołnierzow na każdę obywatelską stancyę, a ieżeli i mieszkania mało, a komenda liczna: na ten czas rozstawiać wedle miary możności wiele na stancyę przypadnie, i otym ziemski Ciwun z wyrażeniem półkow albo kommend, i gdzie im kwatery, i iak rozpisane? ma przysłać raport do Namiestniczego Rządu i Generał-Gubernatora, czyli Rządcy Namiestnictwa. Toż samo uczyni i po wyiściu Półku, albo komendy z powiatu, a przez cały czas bytności Połku czyli woyskowey komendy w powiecie, ma mieć dozor, żeby z obu stron krzywd i uciśnienia nikomu niebyło. A ieżeli gdzie pokażą się krzywdy, czyli uciśnienia: tedy ziemski Ciwun roztrząsnąwszy, za obywatelow, ieżeli kto z nich ukrzywdzonym iest, wymagać ma satysfakcyą, tak, iako z obywatelow satysfakcyą czynić, ieżeli oni kogo ukrzywdzili. A ieżeli ziemski Ciwun od woyskowego komendanta satysfakcyi za krzywdy czyli ucisku nie otrzyma: tedy ma otym uwiadomić Namiestniczy Rząd i Generał-Gubernatora, czyli Rządcę Namiestnictwa prosząc o zastępstwo przez danie satysfakcyi i nadgrody tak iego powinności i władzy, iako i ukrzywdzonym.

248.

248.

A ieżeli w powiecie gdzie potrzeb będzie odprowadzić woyſkowym komendom dla koni latem, na fundamencie Płakatu, paſzę, tedy ziemſki Ciwun odprowadza onę po kolei, żeby iednemu poſseſsorowi nad innych bezwinnie krzywda ſię nieſtała; i ziemſkiemu Ciwunowi przy tym mieć dozor należy, żeby zaſiane zboże i drugie łąki zpalżone i wybite nie były, i krzywd żadnego gatunku z oboiey ſtrony od nikogo i nikomu nie było, i ſtarać ſię nigdzie do tego niedopuſzczać. A ieżeli gdzie mimo ſpodziewania iakowe krzywdy okażą ſię: tedy poſtępować ziemſkiemu Ciwunowi należy tak, iako o tym przepiſano w paragrafie 230 i 247.

O paſzy w powiecie dla woyſkowych komend.

249.

Ziemſki Ciwun ma moc przykazywania raz na zawſze pilnego dozoru, każdemu goſpodarzowi, żeby naywiękſzą w zędzie oſtrożność na baczeniu mieli w domach od ognia i na polach przy wypaleniu traw i ścierniſka i pniow, i żeby przeieżdzaiący rozkładali ognie od moſtow, mieſzkania i laſow w takiey odległości, żeby pożar zrąd zaiąć ſię nie mogł, i żeby przy odieżdzie z ſtanowiſka ognie gaſili. A ieżeli gdzie w właſnych uroczyſzczach zaymie ſię (od czego Boże uchoway) takowy pożar

O oſtrożnościach od pożaru i o pożarach laſow.

ktorymby cały las wniebeſpieczeńſtwo popadł wygorzenia: wtakim razie ziemſkiCiwun powinien ſam na mieyſcu uczynić, wſzelkie, iakowe tylko można, rozporządzenia dla przytłumienia pożaru, i obywatelow przymuſić do okopywania rowami czyli kanałami owych mieyſc, ażeby ogień daley ſię nie ſzerzył.

250.

Połkom na połkowe narzędzia niewyznaczać laſu, albowiem im na to pieniądze zkaſsy ſię daią, a na gotowanie kaszy dać z powału &c.

Połkom ſtoiącym w powiecie czyli przechodzącym, drzewa na ſporządzenie połkowych narzędziow, i na inne potrzeby ziemſki Ciwun ſam przez ſię nieodprowadza; albowiem podług inſtrukcyi połkowniczey rozkazano obchodzić ſię kuplą, naco i pieniądze połkom daią ſię. Na gotowanie zaś kaſzy i pieczenie chleba czaſu obozowania za rozkazem Namieſtniczego Rządu ziemſki Ciwun wyznacza pował wyſchle drzewo i podſadowe.

251.

O zachęceniu do rolnictwa i pracowitości.

Ziemſki Ciwun namową powinien zachęcać nie tylko rolnikow do rolnictwa i pracowitości; oſady zaś do tego, żeby zawſze nieco zboża w zapaſie mieli i żeby wprzypadku nieurodzaiu obywatele niedoſtatku niecierpieli; lecz i w powſzechności wſzyſtkich ludzi do dobrych obyczaiow i rządnego życia.

252.

Ziemſki Ciwun powinien mieć oſobliwą pieczołowitość o wyżywieniu żebrakow i ubogich w powiecie, i ſtara ſię żeby każda Parafia, czy Poſseſsor, czy oſada ſwo ich żebrakow, ubogich i przez niedołężność ciała robić niemogących karmiła, i onym żadną miarą niedopuſzczała przyiść do takiego oſtatka, iżby zgłodu i chłodu przymuſzeni byli włoczyć ſię po świecie a haniebnym i nieg innym ſpoſobem dokuczać ludziom podoknami, czyli na ulicach i drogach proſzeniem iałmużny. A ieżeli pod pozorem żebrakow naydzie zdrugich powiatow bezpotrzebnie włoczących ſię; tedy takowych ſchwytawſzy wywołać precz z powiatu. A ieżeli zbiegami oni ſą i bez paſzportow, tedy odyłac dokąd należą, a poki odeſlani nie będą (ieśli mogą robic) przynaglać ich do robienia drog i moſtow, za obywatelow, ktorzy im dadzą za to codzienną potrzebną żywność.

O wyżywieniu żebrakow i ubogich i o ſchwytaniu pod pozorem żebrakow niepotrzebnych włoczących ſię prożniakow.

ROZDZIAŁ XIX.

O Horodniczym i Jego powinności.

253.

Wkażdym powiatowym mieście, i gdzie niemasz kommendanta, uſtanawia ſię Horodniczy: ieśli zas ſą kommendanci, to poruczaſię im wykonanie tego, co ieſt niżey opiſane wtym rozdziale.

W powiatowym mieście uſtanawia ſię Horodniczy.

254.

Horodniczemu po wierzasięi. mieyska policya czyli uporządzenie, 2. przyprowadzenie prawa do wykonania, 3 uskutecznienie rozkazow Rządu, decyzyi Jzb i innych sądow.

Horodniczy nie sędzia, lecz powinien naypierwiey mieć staranie, żeby wmieście zachowana była policya, dobre obyczaie i porządek; *powtore* żeby przepisana prawami dostoyność wmieście utrzymana i dochowana była. A wrazie niedochowania oney Horodniczy według *meritum* sprawy bez względu na żadną osobę, każdemu przypomnieć może wypełnienie tego, co iest przepisane prawem, a wprzypadku niepostu zeństwa da otym znać do sądowego subsellium dla osądzenia winnego. *potrzecie* Horodniczy wmieście prawo ma przywieść do skutku rozkazy Rządu, decyzye Jzb i innych sądow.

255.

Moralna instrukcya dla Horodniczego.

Horodniczemu należy odprawiać powinność swoię z nieporuszoną wiernością i gorliwością ku służbie IMPERATORSKIEY MOSCI, złagodnością i miłością ku ludziom, z ostrożną powolnością bez opieszałości we wszystkich sprawach, i znieprzestanną czułością, żeby ustanowiony porządek przez wszystkich i każdego wmieście zachowany był doskonale.

256.

O zachowaniu przysięgi poddańskiey wierności ku Osobie IMPERA

Horodniczy sam i wszyscy wmieście mieszkaiący obowiązani przysięgą przed Wszechmocnym Bogiem do zachowania

nie-

nienaruſzenie poddańſkiey wierności ku Osobie IMPERATORSKIEY MOSCI, i iako bez utraty doczeſnego i wiecznego ſwoiego uſzczęśliwienia przyſięgi ſwoiey przeſtąpić niemogą, dla tego Horodniczemu porucza ſię i przepiſuie mieć ſtaranie, żeby nikt na przeciw poddańſkiey powinności i poſłuſzeńſtwu wmieście niczego nieprzedſięwziął i nie uczynił; a ieżeli mimo ſpodziewania, gdzie okaże ſię przeciwne temu przedſięwzięcie; tedy Horodniczy nie tylko otym uwiadomić ma Guberſki Rząd i Pańſkiego Namieſtnika; czyli Rządcę Namieſtnictwa, lecz i powinien do tego niedopuſzczać i uśmierzyć podług wymiaru władzy ſobie daney wzruſzyciela powſzechnego, ſzczególnego i właſnego ſwoiego pokoiu i uſzczęśliwienia. Wczym każdy wierny IMPERATORSKIEY Mości poddany obowiązany ieſt podług wymiaru władzy ſiły i możności ſwoiey pomagać Horodniczemu.

TORSKIEY Mości, i o niedopuſzczeniu przedſięwzięcia przeciwnego oney.

257.

Cywilne kommendy, które wmieście znayduią ſię przy różnych wartach ſubſelliowych mieyſc, czyli na powinnościach, ią pod kommendą Horodniczego, który w przypadku niebeſpieczeńſtwa (zoſtawiwſzy ſzylwachy, gdzie nieuchronnie potrzeba) one zebrać i użyć może dla zacho-

O cywilney kommendzie i użyciu oney.

wania

wania pospolitego dobra od niebespieczeństwa. W czym Horodniczemu przynależy na porządne utrzymanie tey cywilney kommendy pilny mieć dozor.

258.

O dariu kommendy dla wzięcia pod wartę.

Dla brania pod wartę w sprawach karczemnych Horodniczy daie kommendy; i gdy co znayduie się przeciwnego prawu, odsyła winnych do sądu, dokąd podług praw należy. Kiedy zaś sąd nie zasiada, tedy zatrzymuie winnych pod strażą i donosi Namiestniczemu Rządowi.

259.

O dozorze miar i wag.

Miar i wag w mieście ma Horodniczy spolny z mieyskim wag strażem dozor.

260.

O weryfikacyi zaraźliwych chorob i o leczeniu chorych

Jeżeli (od czego Boże uchoway) w mieście pokażą się na ludziach zaraźliwe choroby, iako to: gorączki z osypką, krwawe dyssenterye i inne tym podobne dolęgliwości; to o tym Horodniczy zweryfikować rozkaże bez odwłoki Doktorowi czyli Felszerowi przy dwóch świadkach. A ieżeli rzeczywiście takowe choroby zweryfikacyi okażą się: tedy dla zapobieżenia zarazie Horodniczy oddzielić każe zdrowych od chorych, tak, żeby kommunikacyi iedni z drugiemi nie mieli; doczenie zaś około onych, i leczenie powierza się lekarzom; sam zaś o chorobie uwiadamia

mieo-

nieodkładnie Namiestniczy Rząd, i Generał Gubernatora, czyli Rządcę Namiestnictwa z iasnym Doktorskim czyli Felszerskim opisaniem iak choroby, tak i gdzie, komu i od czego ona przypadła.

261.

Ieżeli wmieście rzeczywiście (czego naywyższy niech raczy na wieczne czasy odwrocić od ludu swego) zaraza morowa okaże się: na ten czas Horodniczy postępować ma na fundamencie przepisu 1771 roku o ostrożnościach; a mianowicie, naprzod o przystawieniu warty do niebespiecznych mieysc; *powtòre* o zakazaniu przeiazdu wskroś przez zarażone mieysca, *potrzecie* o trzymaniu ogniow; *poczwarte* o użyciu ostrożności dla umnieyszenia klęski, *popiąte* o przyprowadzeniu do skutku, iak zachować siebie od zarazy.

O zarazie i o ostrożnościach od oney.

262.

Horodniczy w żadnym niebespiecznym przypadku miasta nie rzuca, pod azardem utraty mieysca i czci.

Horodniczy w niebespiecznym przypadku zmiasta niewyieżdza.

263.

Ieżeli w mieście okaże się zaraza bydła; o tym Horodniczy zweryfikować każe nieodkładnie na mieyscu, i dziesz uwiadomi ia bez zwłoki Namiestniczy Rząd i Generał-Gubernatora, czyli Rządcę Namiestnictwa, z iasnym opisaniem z czego, i wiele

O ostrożnościach w czasie padnienia bydła.

by-

bydła padło. Zarażone bydło Horodniczy oddzielić rozkaże od zdrowego, a padłe rozkaże w dalekich od mieszkania mieyscach, niezdeymuiąc zgoła skur i niedotykaiąc się do onego rękami, zakopać w głębokie iamy, a do zakopywania użyte być maią długie żerdzi, a iamy zasypane ziemią.

264.

O przyprowadzeniu do posłuszeństwa nieposłusznych.

Ieżeli w mieście okaże się nieposłuszeństwo po całym zgromadzeniu: tedy Horodniczy uwiadomi Namiestniczy Rząd i Generał-Gubernatora, czyli Rządcę Namiestnictwa, a tymczasem dołoży starania nieposłusznych przywieść do posłuszeństwa podług wymiaru daney sobie władzy.

265.

O przytomności magistratowey osoby w sprawach kupieckich.

Horodniczy, gdy co iemu wypełnić przypadnie podług iego powinność w sprawach do kupca czyli mieszczanina ściągaiących się, niech przyzwie osobę sądową mieyskiego magistratu, która przez magistrat osobliwie dla tego wyznaczona i zawsze obecna być powinna.

266.

Jak postąpić Horodniczemu w przypadku gwałtu w mieście.

Horodniczy każdemu ukrzywdzonemu powinien dać urzędowy zaszczyt, i dla tego ieżeli w mieście pokaże się gwałt: Horodniczy rozkaże o tym zaraz na miejscu wyprowadzić śledztwo bez długiego pi-

imien-

ſmiennego proceſsu, lecz iedynie na iaw okazać, ieżeli ſtał ſię taki przypadek, czyli nie, i świadkow rozpytywać każe, a ieżeli u kogo co odebrano, i taż ſama rzecz wcałości znayduie ſię, zaraz wrócić rozkaże, i uwiadomi o tym ſąd, i odeſzle do onego tych, którzy przezeń winnemi będą znalezieni, gdzie powodowey ſtronie lub ukrzywdzoney ſkargę zanosić należy podług prawa.

267.

Ieżeli w mieście okaże ſię kupa hultaiow czyli zbiegow: tedy Horodniczy nietracąc czaſu, dołoży uſilnego ſtarania hultaiow łapać, wczym każdy dom wmieście obowiązany ieſt podać rękę wſpomagaiącą; a ieżeli z inkwizycyi pokaże ſię że gdzie wdomu hultaie, czyli zbiegowie byli: a onych niechwytano przez niedbalſtwo: tedy takowe domy podpadaią winie, i Horodniczy przełoży ſądowi, który powinien wnieść na niebacznych o powſzechne bespieczeńſtwo i ekzekwować z takowych domow i owych ludzi, którzy domem rządzą, po rublu od każdego człeka, iż upuscili, mogąc onego złapać.

O znieſieniu kupy hultaiow, czyli zbiegow.

268.

Horodniczy ſam przez ſię ni na kogo nie wkłada winy, czyli kary, lecz to uczynić ma ſąd wedle praw.

Horodniczy ſamowładnie nie karze nikogo.

269.

O dozorze koło poprawy i ochędostwa mostow, przepraw i ulic.

Horodniczy dozor mieć powinien wmieście nad mostami, przeprawami i ulicami, żeby te wtak dobrym stanie były, aby na onych zastanowienia się i niebespieczeństwa nikomu nieprzypadło. A ieżeli gdzie popsuią się, poprawować rozkaże tym, do kogo przynależy, bez zwłoki czasu, i do tego przymusić może. Horodniczy doziera i tego, żeby ulic i drog nikt nieprzekopywał, niezagradzał i nieprzekładał z iednego mieysca na drugie, i żeby wszędzie po ulicach i mostach było ochędostwo, i zdechłe bydło czyli padło, od czego zaraźliwe powietrze pochodzi, nigdzie wmieście niewalało się.

270.

O przeyściu woyskowych komend przez miasto.

Ieżeli trafi się woyskom IMPERATORSKIEY MOSCI, Połkowi czyli komendzie przechodzić przez miasta wten czas, kiedy potrzeba, Horodniczy rozkaże rozpisać kwatery, uważaiąc, żeby obywatelom iednym bardziey, niż drugim uciąźliwości niebyło i bez ostatniey potrzeby (chybaby dla wielości woyskowych ludzi i że nie maią wygodnego dla siebie umieszczenia) zapisuie i stawia nie inaczey, iak po dwoch żołnierzy na każdą obywatelską stancyą; a ieżeli mieszkania mało a komenda liczna: na ten czas rozstawi podług uznaney możności po wiele na stancyą przydzie, i o-

tym

tym Horodniczy, zwymienieniem półkow i komend i iak onym kwatery rozpisane, ma posłać raport do Namiestniczego Rządu i Generał - Gubernatora czyli Rządcę Namiestnictwa. Toż samo uczyni i po wymaszerowaniu Regimentu czyli komendy z miasta. Przez cały zaś czas konsystencyi półku czyli woyskowey komendy w mieście ma mieć dozor, żeby zobustron krzywd i ucisku nikomu niebyło. A ieżeli gdzie okażą się krzywdy czyli uciemiężenia: tedy Horodniczy weyrzawszy, dla obywatelow, ieżeli kto znich ukrzywdzony iest, domagać się ma satysfakcyi tak, iak i z samych obywatelow satysfakcyą uczynić rozkaże, ieżeli oni kogo ukrzywdzili. A ieżeli Horodniczy od woyskowego kommendanta satysfakcyi za krzywdy, czyli ucisk dla obywatelow nieotrzyma, tedy ma otym uwiadomić Namiestniczy Rząd, i Generał-Gubernatora, czyli Rządcę Namiestnictwa, prosząc o zastępstwo dla satysfakcyi i nadgrody, iak za pokrzywdzenie w swoiey powinności i władzy, tak i obywatelow.

271.

O paszy dla woyskowych komend.

Ieżeli na mieyskich wygonach trzeba będzie odprowadzać dla woyskowych komend koni wletnię porę, na fundamencie płakatu, piszę: tedy Horodniczy onę odprowadzić rozkaże, i dozierać ma przytym,

żeby nikomu krzywdy niebyło, i żeby zasiane zboże i inne łąki i ogrody strawione i wytłuczone niebyły. A ieżeli mimo spodziewania iakowe krzywdy okażą się: tedy postąpi Horodniczy, iak otym przepisano w paragrafie dwóchsetnym siedmdziesiątym.

272.

Półkom na Półkowe narzędzia drzewa niezaprowadzać, ponieważ im nato pieniądze z kassy wydawane bywaią; a na gotowanie krupniku w obozie dać zpowału &c.

Półkom stoiącym wmieście, czyli przechodzącym, drzewa zmieyskich uroczyszczow, nazrobienie półkowych narzędzi, i na inne potrzeby Horodniczy sam przez się odprowadzać nie rozkaże; albowiem podług instrukcyi Półkowniczey rozkazano półkom obchodzić się kuplą. Na gotowanie zaś krupniku i pieczenie chleba wczasie obozu za rozkazem Namiestniczego Rządu Horodniczy odprowadzić każe pował wyschłe drzewo i podsadowe.

273.

O ostróżności od pożaru.

Horodniczy władzę ma rozkazać raz na zawsze naypilnieyszy dozor każdemu gospodarzowi, żeby nayistotnieysza wszędzie ostrożność zachowana była wdomach od ognia i pożarow. A ieżeli (od czego Boże uchoway) uczyni się wmieście pożar: tedy Horodniczy powinien sam na mieyscu czynić, iakowe tylko może, rozporządzenie ku przytłumieniu i zagaszeniu pożaru, i obywatelom rozkaże przykładać do tego starania.

274.

Horodniczy słowami powinien zachęcać obywatelow nie tylko do wszelkiego gatunku pozwoloney pracowitości, rękodzieł i przemysłow: lecz i wpowszechności wszystkich ludzi wmieście mieszkaiących do dobrey obyczayności, ludzkości i porządnego życia.

O zachęceniu do pracowitości, rękodzieł dobrey obyczayności &c.

275.

Horodniczy o wyżywieniu żebrakow i ubogich wmieście pieczą mieć powinien, i starać się, żeby każda parafia swoich żebrakow ubogich i dla słabości ciała niesposobnych do pracy, żywiła, i onym żadną miarą niedopuszczała do takowey ostateczności, żeby od głodu i chłodu przymuszeni byli po świecie włòczyć się, i haniebnym a występnym sposobem dokuczać, ludziom pod oknami, czyli na ulicach i mostach proszeniem ialmużny. A ieżeli pod pozorem żebrakow, napłynie zdrugich mieysc do miasta pròżno włòczących się ludzi: tedy takowych połapawszy, wysyłać precz zmiasta. A ieżeli zbiegowie i ludzie bez paszportu będą, to odesłać ich, dokąd należy, a pòki niebędą odesłani (ieżeli robić mogą) kazać im robić ulice i mosty, miasto naiemnych obywatelow, zaco obywatele dadzą im dzienny potrzebny pokarm.

O wyżywieniu żebrakow i ubogich, i o łapaniu pod pretextem żebrakow pròżnowłoczących się leniwcow.

Dozor i staranie nad skarbową budowlą wmieście porucza się Horodniczemu.

276\.

Horodniczemu porucza się dozor i staranie wmieście nad skarbowemi budowlami, Względem reparacyi zaś i starania referencyą on czyni wcześnie do skarbowey Izby tey Gubernii, przysyłaiąc dokładny i regularny komput, bardzo dozieraiąc wszędzie, żeby skarbowa strata nigdzie niezdarzyła się próżnie.

ROZDZIAŁ XX.

O miastach.

W miastach staro stowie i ustny sąd zostanie się i wybierani będą co rok kałkułámi.

277\.

Starostowie i ustny sąd wmiastach zostawiaię na dawnym ustanowieniu, i wybierać maią starostow i sędziow ustnego sądu mieszczanie i kupcy napoczątku każdego roku kał ułami.

Ratusze maią być po miasteczkach.

278\.

Ratusze maią być tylko po miasteczkach i obierać w onych ludzi co lat trzy kałkułami. W małych zaś miasteczkach, gdzie iest mniey pięciuset dusz, pozwala się wybrać po iednym Burmistrzu i po dwóch Radcow; a w większych miasteczkach obierać liczbę Burmistrzow i Radcow, iak wmiastach.

O mieyskich magistratach i po wie-

279\.

W miastach zostawione będą mieyskie

ma-

magiſtraty; w onych zaſiadać maią dway Burmiſtrzowie, i czterech Radcow, z których trzem to ieſt: iednemu Burmiſtrzowi, i dwòm Radcom, pozwala ſię zkolei wyieżdzać. *le oſob w onych ma zaſiadać.*

280.

Burmiſtrzow i Radcow wybieraią kupcy mieyſcy i mieſzczanie co lat trzy kałkułami. *Jak obierać Burmiſtrzow i Radcow*

281.

Nakońcu ſłużby ſtaroſtow, ſędziow uſtnego ſądu, Radcow, i Burmiſtrzow (ieżeli przez ſprawiedliwość i dobre a porządne poſtępki tego zaſłużyli) dać ſtaroſtom i ſędziom uſtnego ſądu mieyſkich ſpraw, a Radcom i Burmiſtrzom od poſpolſtwa pochwalne piſmo. A gdy piſmo otrzymaią; wten czas maią oni mieć wmieyſkim zgromadzeniu po bywſzych w magiſtracie oſobach pierwſze mieyſce; Burmiſtrzom zaś dyſtynkcyą czynić przez nazywanie znakomitymi, i na drugie niżſze ſłużby ich nieobierać. *Nakończu ſłużby wydać pochwalne piſmo i gdzię ma mieć mieyſce &c.*

282.

Przy końcu ſłużby ſtaroſtow i ſędziow uſtneg sądu, Radcow, i Burmiſtrzow pozwala ſię mieyſkiemu zgromadzeniu imiona ich pod kałkuły poddawać zdrugiemi razem; lecz zakazuie ſię, tego, który pochwalne piſmo ma, zniżyć urzędem, to ieſt: z Burmiſtrzow w Radcow, z Radcow *Poniżać urzędem zakazuie ſię, a zoſtawić przy onym i podwyżſzyć z niżſzych w wyżſze pozwala ſię.*

wie-

w ſędziow uſtnego ſądu zamienić ; przytey zaś powinności kogo zoſtawić, albo urzędem, powyżſzyć od woli mieyſkiego zgromadzenia zawiſa.

283.

Mieyſki magiſtrat czyli ratuſze nie inaczey wchodzą w rozbieranie ſprawy, iak za żałobą, czoła biciem, kommunikacą, czyli za rozkazem.

Mieyſki Magiſtrat czyli Ratuſze, ſame przez ſię niewchodzą w żadne rozbieranie głownego czyli cywilnego ſądu, lecz przyſtępuią do ſprawy albo za żałobą albo za biciem czoła ſzczegulnych oſob, lub Adwokatow, albo za kommunikacyą z drugiego ſądu, czyli Horodniczego ; albo za rozkazem tey Gubernii Namieſtniczego *Rządu*, lub Jzb, czyli Guberſkiego Magiſtratu.

284.

Sprawy ktòre ściągac ſię mogą do mieyſkiego magiſtratu albo ratuſza weſpoł i do powiatowego ſądu, czyli do niżſzey rozprawy, decyduią ſię ſpolnie ztemiż ſędziami.

A ſprawy takowego gatunku, ktòre ściągać ſię mogą powſzechnie, iak do mieyſkiego magiſtratu czyli ratuſza, tak i do powiatowego ſądu czyli do wyżſzey rozprawy, powinny być rozbierane i decydowane, zaiedno ztemiż ſędziami.

285.

Jak ſprawę z mieyſkiego magiſtratu czyli ratuſza do guberſkiego magi-

A ieżeli kto niekontent zdecyzyi mieyſkiego magiſtratu albo ratuſza, ten wczaſie tygodnia nieukontentowanie ſwoie niech oznaymi temu ſądowi ſam, albo przez Adwoka-

wokata, i wtedy żałobę swoię zanieść może przed Guberski magistrat, wprzód iednak niech wniesie dwadzieścia pięć rublow do mieyskiego magistratu, czyli ratusza. Te pieniądze wmieyskim magistracie czyli ratuszu wiernie chowane będą, aż do decyzyi Guberskiego magistratu, czyli ratusza. Nad to appelluiący niech się opisze zamiast przysięgi, iż on prawdziwie mniema, że ma słuszną sprawę, lub też Adwokat iego toż samo uczyni. A ieżeli guberski magistrat uzna, że appellacya, czyli przenos uczyniony bez żadney słuszności, i mieyskiego magistratu, czyli ratusza decyzyę usprawiedliwi; pod ów czas wniesione pieniądze zostaną się wmieyskim magistracie, czyli ratuszu i oddadzą one na procent, który obrócony będzie podług determinacyi i zezwolenia mieyskiego magistratu, czyli ratusza, przy końcu każdego roku.

286.

Zakazuie się appellacya z mieyskiego magistratu, czyli ratusza, do guberskiego magistratu w sprawie niższey dwudziestu pięciu rubli.

Appellacya sprawy z mieyskiego magistratu, czyli ratusza, do guberskiego magistratu zakazuie się, ieżeli proceder idzie o sprawę, którey cena właściwa niższa iest dwudziestu pięciu rubli.

287.

Jak traci się prawo appellowania

Ieżeli terminu appellacyi kto uchybi, pieniędzy nie wniesie do mieyskiego magi-

z mieyſkiego magiſtratu, czyli ratuſza do guberſkiego magiſtratu.

ſtratu, czyli ratuſza, i nie opiſze ſię miaſto przyſięgi (iakotym w paragrafie 285. napiſano) ten traci prawo do appellowania.

288.

Jak ſprawa zmieyſkiego magiſtratu, czyli ratusza, odſyłana bywa do guberſkiego &c.

Kiedy zaś i termin zachowany, i pieniądze wnieſione, i podpis mieyſkiemu magiſtratowi, czyli ratuſzowi oddany; na ten czas mieyſki magiſtrat, czyli ratusz uwiadamia otym guberſki magiſtrat, i ſprawa do guberſkiego magiſtratu odſyła ſię. A ieżeli przez guberſki magiſtrat uſprawiedliwiony będzie appelluiący; lub też guberſki magiſtrat mało co odmieni w decyzyi mieyſkiego magiſtratu, czyli ratuſza: na ten czas pieniądze ztego ſądu wracaią ſię appelluiącemu; oczym guberſki magiſtrat przy każdey decyzyi wſpomnieć nieomieſzka.

289.

O appellacyi ſpraw ubogich bez zapłaty dwudzieſtu pięciu rublow do guberſkiego magiſtratu.

A ieżeli kto ieſt ubogi i pod przyſięgą ſam, albo przez upełnomocnionego ſtwierdzi pod piſem, że przez uboſtwo ſwoie niema dwudzieſtu pięciu rublow dla wnieſienia do mieyſkiego magiſtratu, czyli ratuſza: na ten czas ſprawa iego bez pieniędzy przenieſiona będzie do guberſkiego magiſtratu.

290.

O kupli domu, czyli ziemi wmieście.

Kto wmieście kupi dom, czyli inne zabudowanie, czyli ziemice; ten o kupli niech oznaymi mieyſkiemu magiſtratowi, czyli ratuſzowi; a mieyſki magiſtrat, czyli ratuſz

do

do ſądowych drzwi przybiie kartę, że dom, czyli inná budowla, czyli grunt takowy, kupiony przez takiego, i za takową cenę, i otym kommunikacyą uczyni do guberſkiego magiſtratu, a żeby ten też ſamo wykonał. A ieżeli w dwòch leciech nicht niestanie zproteſtacyą; tedy wprzyſzły czas wſzelki ſpor przecina ſię, i kupla dla kupuiącego utwierdza ſię.

291.

O zaſiadaniu.

Mieyſkiego magiſtratu czyli ratuſza, oſoby, ponieważ ſą zawſze ſami wmieście, mogą zaſiadać bez przerywnie; okrom dni w Tabelli wyznaczonych.

292.

O prętſzym kończeniu ſpraw, dla ktòrych kto zoſtaie pod ſtrażą.

Mieyſkiemu magiſtratowi, czyli ratuſzowi przepiſuie ſię kończyć wiedney kadencyi nakazane drugim ſądom ſprawy, dla ktòrey kto zoſtaie pod ſtrażą. A ieżeli na mieyſki magiſtrat czyli ratuſz żałoba zanieſiona będzie, że ſprawa takowa zoſtawiona przez trzy kadencye bez decyzyi: tedy Oſoby ſądowe mieyſkiego magiſtratu, czyli ratuſza, pozbawione będą roczney penſyi ku pożytkowi cierpiącego, albo iego naſtępcow, albo mieyſkich ſzkod.

ROZDZIAŁ XXI.

O mieyſkim ſierockim ſądzie i iego powinnościach.

293.

Funduie się miey ſki sierocki ſąd.

Przy każdym mieyſkim magiſtracie funduie się mieyſki ſierocki ſąd, dla kupieckich i mieyſkich wdow, i małoletnich ſierot.

294.

O zasiadaiących

W mieyſkim ſierockim ſądzie prezyduie mieyſki Zwierzchnik, i zaſiadaią dway ſądowi mieyſkiego magiſtratu, i mieyſki ſtaroſta.

295.

O wyborze mieyſkiego Zwierzchnika.

Mieyſki Zwierzchnik wybierany bywa przez zebranie mieyſkie, co lat trzy, kałkułami.

296.

Każdego miaſta Zwierzchnik uwiadamia mieyſki sierocki ſąd o wdowach i sierotach.

Każdego rodzaiu Zwierzchnik powinien uwiadomić mieyſki ſierocki ſąd o wdowach i osierociałych małoletnich dzieciach wſzelkiego nazwiſka mieyſkich oſiadłych, które wtym mieście, gdzie on ieſt obranym, pozoſtały po mężach, czyli po rodzicach, i bez opatrzenia znayduią ſię, przyłączaiąc do tego świadectwo.

297.

Mieyſkiemu sierockiemu ſądowi porucza się ſtaranie o wdowach i sierotach, i o maiątku i ſprawach ich.

Mieyſkiemu ſierockiemu ſądowi porucza ſię piecza, nie tylko o pozoſtałych wtym mieście po wſzelkiego nazwiſka oſiadłych małoletnich ſierotach i ich maiątku; lecz i o wdowach i ich ſprawach.

298.

298.

Mieyſki ſierocki ſąd ſam przez ſię niewchodzi w ſprawy wdow, albo ſierot, lecz przyſtępu do proceſu proceſeru za ſkargą wdowy, czyli za uwiadomieniem mieyſkiego Zwierzchnika, czyli bliżſzych krewnych, czyli ſpowinowaconych małoletniego, czyli za świadectwem poſtronnych dwòch świadkow i Plebana, (ktòry ma donieść mieyſkiemu ſierockiemu ſądowi, gdy w iego parafii wdowy, czyli małoletni bez opatrzenia zoſtaią ſię,) czyli też za rozkazem tey guberni Namieſtniczego Rządu; lub Izb, lub guberſkiego magiſtratu; czyli za kommunikacyą drugiego ſądu.

Mieyſki ſierocki ſąd nieinaczey wchodzi w ſprawy, iak za uwiadomieniem czyli za ſkargą, czy li za rozkazem czy li za kommunikacyą.

299.

Iak tylko o małoletnim ſierocie doydzie do wiadomości mieyſkieg ſierockiego ſądu: tak zaraz mieyſki ſierocki ſąd *nayprzod* dowiaduie ſię o maiątku małoletniego, i ieżeli małoletni ma maiątek, a przez rodzicow nie ſą wyznaczeni opiekunowie; tedy *powtòre* mieyſki ſierocki ſąd władzę ma obierać opiekunow nad maiątkiem i dla oſoby małoletniego: *potrzecie* nad maiątkiem małoletniego poſtanawia (byleby nie wchodziło w wyłączenie niżey opiſanych pięć wyznaczeń) małoletniego krewnych, czyli ſpowinowaconych, ludzi dobrego, uczciwego i porządnego poſtępowania. *Poczwarte,* za opiekunow dla oſoby małolet-

O władzy i powinności mieyſkiego ſierockiego ſądu.

nie-

niego, mieyski sierocki sąd postanawia tałoż z krewnych, czyli spowinowaconych, czyli też obcych ludzi, takowych, ktorzy cnotliwemi przymiotami, uczciwością i niepodeyrzanym życiem większę czynią nadzieię pieczy o małoletniego zdrowiu, w dobrych obyczaiach edukacyi i dostateczney sustentacyi, podług iego urodzenia: i po ktorych iż użyią oycowskiego starania około małoletniego, ſpodziewać się nie omylnie można: *popiąte*, mieyski sierocki sąd po naznaczeniu opiekuna albo opiekunow, przepisuie im, żeby przy sekretarzu mieyskiego magistratu i dwoch postronnych świadkach uczynili ze wszystkiemi okolicznościami opisanie całey sukcessyi, ktorego opisania iedna kopia podpisana przez opiekunow, sekretarza i świadkow oddać się mieyskiemu sierockiemu sądowi: a druga kopia także podpisana, opiekunom; *poszòste*, mieyski sierocki sąd daie opiekunom instrukcyą; co zaś w sobie zawierać maią te opiekuńskie instrukcye, o tym ośnowanie podług rozmaitości, spraw, przemysłow, i sukcessyi zostawuie się baczności mieyskiego sierockiego sądu. Na wzor zaś dana czyli generalna instrukcya dla opiekunow niżey iest opisana: *posiòdme* mieyski sierocki sąd powinien znać, iak opiekunowie rządzą maiątkiem sierockim, *poòsme* mieyski sierocki sąd co rok otrzymuie od opiekunow rachunek

iak

iak handlu, tak i profitu, dochodow i rozchodow; tudziesz sustentacyi i edukacyi małoletniego; *podziewiąte* mieyski sierocki sąd roztrząsa rachunki i regestra opiekunow i pieczę ma, a żeby maiątkiem małoletniego porządnie rządzono było, żeby małoletni brał przystoyną edukacyą i sustentacyą wespoł z temi ludzmi, ktòrych nieobędnie należy trzymać przy małoletnim, i żeby opieka we wszystkich częściach rozporządzona była tak, żeby rzeczywisty pożytek ztego następował dla osoby i maiątku małoletniego, a nieszkoda albo ruina; *podziesiąte* wdowom zaś mieyski sierocki sąd pomaga tak, że na mieyscu ich staie się zastępcą wdrugich subselliach, daie im Adwokatow darmo, i stara się przywròcić należący do nich maiątek ruchomy i nieruchomy, iako to: dwory, kramy, fabryki i tym podobne, *poiedynaste* o podziale zaś wdow i sierot mieyski sierocki sąd (w każdym przypadku patrząc wygody i spokoyności iak wdow, tak i sierot) referencyę czyni do guberskiego magistratu. A ieżeli wdowa tego żąda: tedy naznacza zasczycyciela (ztakiemiż zaletami, iak i o opiekunach napisano) z kupcow, czyli mieszczan dla rady i obrony we wszystkich iey interessach: *podwunaste*; gdy opiekunowie dla koniecznych iakowych okoliczności dla opłacenia długow mieyskiemu sierockiemu

sądo-

sądowi przekładać będą potrzebę przedaży jakowego nieruchomego maiątku małoletniego; wten czas ten mieyski sierocki sąd powinien za przełożeniem opiekunow z swoim zdaniem referować się do guberskiego magistratu.

300.

Kogo opiekunem ustanawiać nie należy.

Mieyskiemu sierockiemu sądowi zakazuie się za opiekunow stanowić, czyli obierać (ponieważ opiekunami być niepowinni) *naprzòd* utratnikow własnego swego maiątku, i takowych, ktòrzy mieli od rodzicow swoich substancyą, a nic z oney więcey im nie zostaie: *powtòre* Bankrota kupca albo mieszczanina. *potrzecie* takowego, ktòry w iawnych; i głośnych występkach zostaie albo pod ukaraniem sądowym iest, lub był. *poczwarte* takowego, ktòrego srogie postępki, wiadome osobom mieyskiego sierockiego sądu: *popiąte* tákiego, ktòry miał spor z rodzicami małoletniego, ponieważ opiekun powinien być łagodny, pełny miłości ludzkiey staranny, troskliwy i gorliwy o pożytek małoletniego.

301.

O wdowach i małoletnich, ktòrzy bez maiątku pozostali.

A ieżeli małoletni został się bez wszelkiego maiątku; tedy z ensky sierocki sąd stara się umieścić małoletniego podług kondycyi iego, albo w powszechnych dla sierot szkołach, albo u takowych ludzi, że-

by

by ſię nauczył nauk, czyli handlu, czyli rzemiosła, i dany był iemu ſpoſob do uformowania ſię w dobrego obywatela. Wdowom zaś, które niemaią żadnego maiątku ſtara ſię wyiednać przytulenie i wyżywienie; czyli obchod przyſtoyny ichże kondycyi.

302.

Mieyſki ſierocki ſąd donoſi co rok o wſzelkiey opiece do guberſkiego magiſtratu, pod którego zoſtaie iuryſdykcyą.

Mieyſki ſierocki ſąd donoſi co rok guberſkiemu magiſtratowi, pod którego iuryſdykcyą ſtoi, krótko, lecz wſzczegulności o ſtanie maiątku małoletniego i o opiekuńſkim rządzie.

303.

O appellacyi ſpraw z mieyſkiego ſierocki go ſądu do guberſkiego magiſtratu.

A ieżeli kto nieko[n]tent z decyzyi mieyſkiego ſierockiego ſądu: temu pozwala ſię appellować od mieyſkiego ſierockiego ſądu do guberſkiego magiſtratu, właśnie na tym ſamym fundamencie, iako o appellacyi z mieyſkiego magiſtratu, albo ratuſza było przepiſano.

304.

O zaſiadaniu mieyſkiego ſierockiego ſądu.

Ponieważ mieyſki ſierocki ſąd, ieſt zawſze przytomny; może zaſiadać, ile kroć interes będzie.

305.

Naprzykład dana, czyli generalna inſtrukcya dla opiekunow.

I.

Moralna inſtrukcya dla opiekuna.

Opiekunowi należy być łaſkawym, ła-

P go-

godnym, miłości ludzkiey pełnym, pieczołowitym, starannym i gorliwym o pożytek małoletniego.

2.

O obięciu substancyi małoletniego.

Opiekun obeymuie ruchomy i nieruchomy maiątek (iako to domy, kramy, fabryki, czyli stada, obory i tym podobne) małoletniego podług opisania, w swóy dozor i rząd.

3.

O strzeżeniu ruchomego maiątku małoletniego.

A przyięte przez opiekuna w swóy dozor i rząd ruchomość prawa wieczyste, weksle, kontrakty, prawa zastawne i tym podobne, i wszelkie rzeczy opiekun chować powinien po sposobnych i bespiecznych mieyscach, a żeby od złego dozoru, czyli nie pilnowania poszkodzone, utracone, czyli zniszczone być niemogły.

4.

O niezawodnych przychodowych i rozchodowych księszkach &c.

Przychodow i profitow z targowania czyli z handlu, czyli z maiątku małoletniemu przynależącego opiekun powinien trzymać rzetelne i dokładne przychodowe, a na rozchody rozchodowe księszki corocznie, i stara się, żeby profit, czyli przychod zebrany i wniesiony był w swoim czasie; a rozchody czynione były bez zbytkow.

5.

O osobie małoletniego, i iego su-

O osobie i zdrowiu małoletniego opiekun ma naypilnieyszą pieczę, i wszelkim

spo-

ſpoſobem ſtara ſię, żeby małoletni wychowany był w boiaźni Bożey, w poznawaniu tey wiary, w którey ſię rodził, w prawidłach dobrych obyczaiow, w oddaleniu od wſzelkich złych przykładow ſerce i poſtępki od ſamego dziecińſtwa przewracaiących i pſuiących; i dla tego (ieżeli małoletni nie pomieszczony ieſt w powſzechnych dla mieſzczan ſzkołach) należy przybrać do małoletniego nie obędnie tylko potrzebnych dla uſługi i edukacyi ludzi dobrych i poſtępkow nienagannych; albo też małoletniego ſamego poruczyć ludziom dobrych obyczaiow, i niepodeyrzanych poſtępkow; a żeby mógł on byc wychowanym w dobrych obyczaiach i cnocie i w poięciu przyzwoitego iegoż ſtanowi handlu, czyli rzemioſła. Utrzymywanie zaś małoletniego rozporządzić maią podług iego maiątku bez zbytkow i bez wymyślnych pieſzczot, żeby małoletni od ſamey młodości zachęconym był do pomiarkowania i przez to przygotowanym zoſtał, w jakoweykolwiek ſytuacyi znaydowaćby mu ſię zdarzyło, prowadzić życie porządne, pracowite umiarkowane, i bardzo dalekie od rozrzutności i wſzelkiego rodzaiu nieſforności i nieforemności które prócz niekredytu wzaiemnego w handlu, targowaniu i rzemioſłach nic wiecey nieſprawuie; od niekredytu zaś bywa upadek handlu, przedaży i rzemioſła, a dowiar

ſentacyi i edukacyi.

wiar czyli kredyt iest skutkiem uczciwości i porządnego chodzenia koło interessow, handlu, przedaży i rzemiosła.

6.

O przyprowadzeniu handlu do iak naylepszey sytuacyi.

Opiekunom należy utrzymywać i przywodzić zyski, handle, i inne interessa i fabryki małoletniego do takowego stanu, żeby niebyły opuszczone, czyli zruinowane, lecz przeciwnie żeby były doprowadzone do naylepszey i naybarziey kwitnącey sytuacyi.

7.

O posłuchaniu opiekunow, i o należytym opiekuńskim rządzie.

A ieżeli u małoletniego znaydnią się fabryki, czyli nowe zaprowadzenia i przy onych ludzie i chłopi; tedy opiekunom należy utrzymywać fabryki, zawody i ludzi małoletniego wtakim stanie, żeby małoletni otrzymał z onych należące sobie dochody, Pańskie podatki bez remanentow żeby wypłacone były wnaznaczony czas, a chłopi i ludzie, i wszystko co do małoletniego przynależy, wdobrym i porządnym stanie zachowane zostało.

8.

O reparacyi budowli i wykonaniu nałożonych na domy i na inne powszechnych powinności.

Potrzebne zaś i pożyteczne budowle małoletniego, gdzie się znaydują, opiekun nie dopuści do ruiny, czyli upadku; lecz postara się one podług swoiey możności reparować i ulepszać w sposobnym czasie. A po fabrykach i nowych zaprowadzeniach i

miey-

mieyſkich domach wſzelakie nałożone powſzechne powinności i reparacye drog i ulic bez zaniedbywania poprawiać rozkaże.

9.

Nieużywać dochodow małoletniego bez wiadomości opiekuna &c.

Ponieważ wſzelki maiątek ruchomy i nieruchomy i ludzie małoletniego i ſam on pod opieką ſtoią; tedy zawiadowcy ſtaroſtowie i wyborni, gdzie oni ſą, prócz poſtanowionego ludziom na utrzymanie i na wikt ptaſtwa i wſzelkiego bydła bez wiadomości opiekuna, z właſności małoletniego niepowinni używać ſami przez ſię niczego, lecz chować wcałości to co przynależy do małoletniego goſpodarza aż do opiekuńſkiego rozkazu. Jeżeli zaś ktòrzy z ludzi małoletniego pokażą ſię być nieporządnemi, czyli dziedzica rzeczy tracącemi, opiekun ma władzę oddalić ich, i uſtanowić na mieyſcu oddalonego, drugiego. ieżeli tego potrzeba. Cieleſnych zaś kar ludziom i chłopom opiekun ſam przez ſię zadawać niema władzy, lecz za głòwne przeſtępſtwa i prawom przeciwne winy, niech odeſzle z ludzi, czyli chłopow, winnego, dokąd podług prawa należy; a zaś za małe dom we ſwywole opiekun w mieście odda ludzi do Horodniczego dla ukarania i powściągnienia; a za miaſtem odda ich do ſądu zawiadowcom, ſtaroſtom i wybornym, ktòrzy przy ſchadzce chłopow, czyli zebraniu ludzi, czyli fabrycznych dadzą im kare.

10.

10.

Szczegulne instrukcye opiekunowi przepisuie mieyski sierocki sąd.

Szczegulna instrukcya dla opiekunow względem rządzenia maiątkiem małoletniego tu się nie przepisuie, ponieważ każdemu mieyskiemu sierockiemu sądowi podług okoliczności maiątku małoletniego dogodny wtym przepis uczynić zostawuie się.

11.

O przybytku zdobrego gospodarstwa.

Opiekunowi przysparzać przez dobrą ekonomią ku pożytkowi i pomnożeniu maiątku małoletniego, podług sposobności czasu i wedle uznania opiekunow, czyli ufundować na nowo pozwala się, czyli odmieniać na lepsze nie zakazuie się, byle to tylko wykonane było bez uciemiężenia ludzi i chłopow przez zbyteczne podatki albo pańszczyznę.

12.

O odbieraniu długow od kredytorow.

Opiekunowie powinni obrócić myśl i na inne interessa małoletniego. A ieżeli tą zastawy, czyli weksle, czyli długi: tedy opiekunowie odbieraią owe pieniądze na terminie od kredytorow, a w przypadku nieopłacenia, o zastawy czynią pilność, gdzie podług prawa należy, i skargę zanoszą, i dochod od podania płacą a intrat małoletniego. A o weksle naterminie protestuią się, i długi odbieraią, pieniędze zaś małoletniego oddaią na naprawem ustanowione, procenty na pewne weksle, czyli zastawy, lub

też

też używaią onych na handel, kupczenie lub temu podobne.

13.

O płaceniu długow małoletniago.

A ieżeli zdarzy się, że maiątek małoletniego obciążony iest długami, tedy opiekunowie starаią się z przychodow i z pozostaiącey od rozchodow intraty niekwestyonowane długi wypłacać, zachowuiąc we wszystkim dowiar, czyli kredyt małoletniego, i maiątek iego oswobodzi od wszelkiego długu; a ieżeli superaty z intrat, czyli restancye niewystarczaią do wypłacenia razem długow; tedy opiekunowie utrzymuiąc kredyt staraią się uczynić obrot takowy, żeby zwłoki niecierpiące długi naypierwey wypłacone były; a na drugie pozostawał się im frysztt. W samych zaś naypotrzebnieyszych, czyli wątpliwych przypadkach referuią się do mieyskiego sierockiego sądu, i dostawaią od onego instrukcyi.

14.

Opiekun zastępuie interessa małoletniego.

A ieżeli są u małoletniego interessa po sądowych subselliach: tedy za onemi opiekunowi obstawać rekommenduie się, i nakazuie się we wszystkich przypadkach przed się brać te sposoby, które małoletniemu iak nayspokoynieyszą possesyą uczynić mogą.

15.

Opiekunowie małoletniego obywatela są pod iu-

Opiekunowie małoletniego obywatela podległemi są mieyskiemu sierockiemu sądowi,

rysdykcyą mieyskiego sierockiego sądu.

O opiekuńskim rachunku.

dowi, i od onego otrzymuią instrukcyą.

16.

Po zakończeniu opieki, to iest po dôyściu lat małoletniego, opiekunowie rachunek swôy oddaią mieyskiemu sierockiemu sądowi, do którego okrom tego wprzeciągu opieki posyłaią co rok rachunek, iak o przybyszu, tak i o rozchodzie, i o lustentacyi i edukacyi małoletniego.

Co opiekunom za pracę naznacza się

17.

Za pracę opiekunom (wielebykolwiek ich było) pozwala się na wszystkich razem wziąć pięc procentow z intrat małoletniego, co rok.

ROZDZIAŁ XXII.

O guberskim magistracie i o iego powinności.

Funduie się guberski magistrat.

306.

W każdey gubernii funduie się guberski magistrat; a ieżeli obszerność Namiestnictwa tego wyciąga: tedy pozwala się ustanowić w Namiestnictwie więcey, niż ieden, guberski magistrat.

O zasiadaiących w guberskim magistracie.

307.

W guberskim magistracie zasiada pierwszy i wtóry Prezydent, i sześciu kollegow.

O wybierze zasiadaiących w guberskim magistracie

308.

Sześciu kollegow guberskiego magistratu wybierać się na co lat trzy kałkułmi, z ku-

z kupcow i mieszczan guberskiego miasta.

309.

Guberski magistrat dzieli się na dwa departamenta. *O rozdzieleniu guberskiego magistratu na dwa departamenta.*

310.

Pierwszemu departamentowi guberskiego magistratu zleca się sąd głównych spraw. *Pierwszy departament ma głòwne sprawy.*

311.

Wtòremu departamentowi guberskiego magistratu zleca się sąd cywilnych spraw. *Wtòry departament ma sąd cywilny.*

312.

Wpierwszym departamencie guberskiego magistratu, zasiada pierwszy Prezydent i trzech kollegow; w wtòrym zaś departamencie zasiada wtòry Prezydent i trzech kollegow. *W guberskim magistracie wkażdym departamencie zasiada ieden Prezydent i trzech kollegow.*

313.

Ieżeli nie zdarzą się głòwne sprawy, tedy obadwa departamenta dzielą pracę w odprawowaniu cywilnego sądu sprawiedliwości. *Jeżeli niemasz głòwnych spraw, tedy obadwa departamenta dzielą miedzy siebie pracę.*

314.

Do Guberskiego magistratu przynależą mieyskie magistraty, sierockie sądy i ratusze tey gubernii. *Pod guberskiego magistratu iuryskdykcyą stoią mieyskie magistraty, sierockie sądy i ratusze.*

315.

Do guberskiego magistratu zaniesione bywaią wszystkie sprawy, w ktòrych rzecz *Jakie sprawy prosto wciągane by-*

waią doguberſkiego magiſtratu.

ieſt o przywileie z ſtrony poſseſsyi, czyli innych pretenſyi do całego miaſta, czyli do prawa Adwokatow referuiących ſię. Te ſprawy i przenoſy, czyli appellacye z mieyſkich magiſtratow, ſierockich ſądow i ratuſzow, proſto do guberſkiego magiſtratu przynależą.

316.

Jak ſprawę appellować z guberſkiego magiſtratu do Jzby.

Ieżeli kto niekontent z decyzyi guberſkiego magiſtratu; ten wczaſie niedzieli nieukontentowanie ſwoie niech oznaymi temu ſądowi, i na ten czas żałobę ſwoię dla rewizyi wyprowadzić może do Jzby, pod ktòrey iuryſdykcyą ta ſprawa należy. Lecz wprzòd niech wnieſie ſto rublow. Te pieniądze w guberſkim magiſtracie wiernie ſchowane będą, aż do decyzyi Jzby. Nad to appelluiący niech ſię opiſze miaſto przyſięgi, że on prawdziwie mniema, że ſprawiedliwą ma ſprawę, czyli Adwokat iego toż ſamo uczyni. A ieżeli Jzba po przetrząśnieniu ſprawy iego obwini go, na ten czas wnieſione pieniądze zoſtaną ſię w guberſkim magiſtracie, i oddane będą na procent, ktòry użyty będzie podług poſtanowienia i zezwolenia guberſkiego magiſtratu po zakończeniu każdego roku. Adwokatowie ſkarbowych i głòwnych ſpraw od wnieſienia ſta rubli uwolnieni ſą, ponieważ ich powinność ieſt dla powſzechności, tylko miaſto przyſięgi opiſać ſię oni ſą powinni.

317.

317.

Appellacya sprawy z guberskiego magistratu do Jzby zakazuie się: ieżeli proceder idzie o interess, ktòrego właściwa cena niższa iest sta rubli.

Zakazuie się appellacya z guberskiego magistratu do Jzby, w sprawie mnieyszey sta rublow.

318.

Ieżeli terminu appellacyi kto uchybi, pieniędzy nie wniesie, i nie opisze się miasto przysięgi, iako otym w 316. paragrafie przepisano, ten traci prawo do appellowania.

Jak traci się prawo appellacyi z guberskiego magistratu do Jzby.

319.

A ieżeli i termin zachowany, i pieniądze wniesione i opis do guberskiego magistratu oddany: tedy guberski magistrat uwiadomia otym Jzbę, i sprawa do Jzby dla przetrząśnienia wnosi się. A ieżeli Jzba usprawiedliwi appelluiącego czyli Jzba mało co odmieni w decyzyi guberskiego magistratu: wten czas pieniądze z tego sądu wròcą się appelluiącemu; oczym Jzba przy każdey decyzyi wspomnieć niezaniedba.

Jak sprawa z guberskiego magistratu odsyłana bywa do Jzby.

320.

A ieżeli kto ubogi, i pod przysięgą sam, albo przez swoiego upełnomocnionego stwierdzi podpisem, że przez ubostwo swoie niema sta rublow dla ulokowania w guberskim magistracie, na ten czas sprawa iego bez pieniędzy dla roztrząśnienia niech będzie przeniesiona do Jzby.

O appellacyi spraw ludzi ubogich bez zapłaty sta rublow dla rewizyi do Jzby.

O założeniu winy na pieniaczow i rozpoczynaiącycb prożne procedera.

321.

A ieżeli guberſki magiſtrat znaydzie, że ſkarżący ſię naymnieyſzey ſłuſzności niemiał rozpoczynać ſprawy w mieyſkim magiſtracie, czyli ratuſzu, i że zaczął ſprawę bez wſzelkiey przyczyny lub pozoru ſprawiedliwego fundamentu, czyli z ſamego tylko pieniactwa: na ten czas za prożne zaczęcie ſporu i procederu, guberſki magiſtrat włoży na niego winę 25. rublow, ktore oddane będą na utrzymanie ſzkoł, w tym mieście, gdzie czołem bił prożnie.

Głowne ſprawy przenoszone bywaią z guberſkiego magiſtratu dla roztrząśnienia do Izby głownego ſądu.

322.

Głowne ſprawy po zakończoney ſentencyi, nieprzywodząc onych do ſkutku niech będą odeſłane z guberſkiego magiſtratu dla roztrząśnienia do Izby głownego ſądu.

Oſoby guberſkiego magiſtratu informacyę czynią ſami z losu.

323.

Gdy guberſkiemu magiſtratowi w procederach od powodowey ſtrony, i od obżałowaney, wſzyſtkie dowody ſprawiedliwości ich dokumentow, czyli uſtne wykłady na piſmie przełożone, podane będą do właſney decyzyi guberſkiego magiſtratu (toż ſamo i w głownych ſprawach) w ten czas, niewyimuiąc Prezydenta, zaſiadaiący w tym departamencie, w ktorym ſprawa agituie ſię, los rzucaią między ſobą, komu z nich doſtanie ſię w tey ſprawie informacyę czynić

ze-

zebraniu. Przy informacyi tey osoby sądowey, na którę padł los, drudzy kollegowie pilnie patrzą, żeby w sprawie nic niebyło opuszczono i informacya uczyniona była z dokładnością, szczerze i zgodnie z prawdą. Jeżeli sprawa zaappellowana z mieyskich magistratow, czyli ratuszow, tedy originalny dekret i rozkaz tych sądow powinny byc przeczytane, żeby uyrzeć można było dokładność informacyi we wszelkich okolicznościach.

324.

Po zakończeniu informacyi, gdy sędziowie doskonale poięli iak istotę, tak i własności przed nich położoney sprawy, po dostateczney uwadze i doyrzałym wybadaniu się okoliczności bez odkładu przystępuią do decyzyi i zaczynaią sentencyę. *Po skończeniu informacyi przystępuią do sentencyi.*

325.

Naymłodsza osoba sądowa przepowie naypierwod istotę sprawy, potym dowody, i na koniec położy konkluzyą funduiącą się na ustanowionym prawie; a zatym inni kollegowie podług starszeństwa, młodsi nayprzód toż samo czynią, a większość głosow sprawę decyduie. *Porządek iak dawać sentencyę.*

326.

Ponieważ wszelka decyzya sprawy nie inaczey powinna być ferowana, iak dokładnie na fundamencie prawodawstwa i podług *Jak postąpić w przypadku rozdziału głosow sędziowskich.*

dług słów prawa, a zatym w decyzyach rozdwoienia byćby nie powinno; ieżeli gdzie iednak przy decyzyi mimo spodziewania rozdwoienie głosow sędziowskich w cywilnych sprawach pokaże się, tedy się postanawia *nayprzòd*, że większość głosow sprawę decyduie, *powtòre*: a ieżeli głosy rozdzielone będą na rowne części; na ten czas głos Prezydenta daie przewagę; *potrzecie* rozdwoienie głosow niech będzie wprowadzone w osobliwy protokuł, ktòry nie inaczey obiawiony będzie, iak w ten czas, kiedy sprawa będzie wołana dla roztrząśnienia w Izbie.

327.

O trzech kadencyach zasiadania w każdym roku.

Guberski magistrat zasiada co rok trzy razy, wyiąwszy niedzielne, i w tabelli wyrażone dni. Pierwsza kadencya zasiadania niech będzie od 8. Stycznia do wielkiego tygodnia: druga od nazaiutrz po Swiętey Troycy do 27. Czerwca: trzecia kadencya od wtòrego Października do 18. Grudnia.

328.

Guberski magistrat zaczyna kadencyą zasiadania od przeczytania regestru spraw.

Przy reassumcyi każdey kadencyi zasiadania guberski magistrat naypierwey przeczyta reiestr spraw do iego decyzyi przypadaiących.

329.

Porządek decydowania spraw.

Do sądzenia zaś przed się wezmą w cywilnym departamencie po skarbowych i po-

powſzechnych ſprawach, ſprawy następuiącym porządkiem : *nayprzód* ſprawy dłużnikow dla ubeſpieczenia kredytorow, *powtóre* ſprawy kontraktowe i handlowne, *potrzecie* ſprawy o maiątek, *poczwarte* ſprawy i proceſsa ludzi mieſzkaiących od guberſkiego magiſtratu w dalekiey odległości, *popiąte* potym inne ſpory podług uważenia ſedziow *poſzóſte* nakoniec obſzerne ſprawy; i ieżeli można tedy guberſki magiſtrat przed roziechaniem ſię ſwoim z sądowego mieyſca zakończy przez decyzyą reieſtr tak, żeby ani iedney ſprawy niepozoſtało.

330.

Naybardziey zaś guberſkiemu magiſtratowi przepiſuie ſię kończyć na iedney kadencyi ſprawy, dla ktòrych kto utrzymany ieſt pod ſtrażą ; i ieżeli na guberſki magiſtrat żałoba będzie wynieſiona, że takową ſprawę zoſtawił przez trzy kadencye bez decyzyi, tedy oſoby ſądowe guberſkiego magiſtratu upośledzonemi będą wroczney penſyi ku pożytkowi cierpiącego albo iego naſtępcow, czyli ſzkoł.

O pretſzey decyzyi ſprawy dla ktòrey kto zatrzymany ieſt pod ſtrażą.

331.

Ieżeli potrzeba tego wymaga, czyli za rekwizycyą Gubernatora : tedy guberſki magiſtrat i w inne roku czaſy zaſiadać będzie

O extraordynaryinym zaſiadaniu guberſkiego magiſtratu.

332.

Gdy guberſki magiſtrat nie ieſt zebrany, na

Wczaſie rozey-

ſcia ſię guberſkiego magiſtratu, zoſtaie po dwie oſoby, w każdym departamencie.

na ten czas zaſiadaią co mieſiąc po dwie oſoby ſądowe w każdym departamencie, ktòre ani decydować ſprawy, ani publikacyi żadnych czynić; lecz tylko rezolucye doczeſne, a nie decyduiące w ſprawach bieg ſwòy maiących dawać mogą.

333.

Gdy wſzyſtkie ſprawy przez kadencyą zaſiadania nie ſą zakończone, iak one kończyć.

A ieżeli zdarzy ſię, że przez kadencyą zaſiadania wſzyſtkie ſprawy nie ſą zakończone: na ten czas Prezydentowie powinni kontynuować zaſiadania zdwòma kollegami z każdego departamentu dla zakończenia ſpraw pozoſtałych.

334.

O Jnſtygatorze i Adwokatach.

Przy guberſkim magiſtracie znayduię ſię Jnſtygator, Adwokat ſkarbowych ſpraw, Adwokat głòwnych ſpraw.

ROZDZIAŁ XXIII.

O ſądzie nazwanym Niżſza Rozprawa i onego powinności.

335.

Funduie się NiżſzaRozprawa

Wtych miaſtach i Prowincyach, gdzie mieſzkaią jednodworcy, czyli ktòrzy przed tym ſłużyli w rożnych ſłużbach, czyli czarno-łośni rolnicy, czyli Pańſcy chłopi, czyli Państwa chłopi do iakichkolwiek mieyſc, czyli fabryk zapiſani: tedy dla takowych iak w 71. paragrafie napiſano pozwala ſię w gubernii ufundować podług uważenia General-

Gu-

Gubernatora, wzgląd maiąc na pożytek i potrzeby i przedſię ſtawiąc obſzerność Namieſtnictwa i okoliczności rozmaitych powiatow, od dzieſięciu do trzydzieſtu tyſięcy duſz po iednym ſądzie pod imieniem *Niżſzey Rozprawy*. Furmani zaś ekonomiczni i dworſcy chłopi i inni doczeſnie podkoronnym rządem ſtoiący, niech będą pod iuryſdykcyą i ſądem i rozprawą, na takimże uſtanowieniu, Niżſzey Rozprawy.

336.

O zasiadaiących w Niżſzey Rozprawie.

W niżſzey Rozprawie zaſiada ſędzia rozprawny i ośm oſob ſądowych z ktòrych dway poſyłaią ſię dla zaſiadania w niżſzym ziemſkim ſądzie, a dway dla zaſiadania w ſumiennym ſądzie, w ſprawach do ich oſad ściągaiących ſię; uſtanawiaią ſię zaś oni co lat trzy, iak o tym przepiſano w parag: 75.

337.

O powinności Niżſzey Rozprawy.

Powinność Niżſzey Rozprawy ieſt ſprawować dla tych oſad ludzi, dla ktòrych ten ſąd uſtanowiony ieſt, ſprawiedliwość iak w głòwnych, tak i cywilnych ſprawach.

338.

Niżſza Rozprawa nie inaczey wchodzi w rozſądzenie ſpraw, iak za żałobą za pozwem, kommunikacyą, czyli za rozkazem.

Niżſza Rozprawa ſama z ſiebie niewchodzi w żadne ſpraw rozſądzenie; lecz bierze przed ſię ſprawe, albo za żałobą, albo za pozwem ſzczegulnych oſob, czyli Adwokatow; czyli za kommunikacyą drugiego ſądu; czyli za rozkazaniem tey guberníi Na-

R mie-

mieftniczego Rządu, czyli Izby, czyli wyżfzey Rozprawy.

339.

Niżfza Rozprawa powinna wefpoł z komornikiem oglądać fporne miedze i granice.

Ponieważ Niżfza Rozprawa ma rozfądzać oraz wfzyftkie o ziemię fpory, tedy powinien ten fąd (ieżeli tego potrzeba wyciąga) wefpoł z przyfięgłym komornikiem oglądać na mieyfcu fpory o miedzę i granicę; oznaymuiąc iak ftronie powodowey, tak i obżałowaney termin takowego oglądania fześcią niedzielami pierwey.

340.

Sprawy, które mogą się ściągać wpowfzechności do powiatowego fądu, mieyfkiego magiftratu i do Niżfzey Rozprawy decydowane bywaią fpolnie przez też fądy.

Sprawy zaś takowego gatunku, które ściągaćfię mogą w ogulności iak do Niżfzey Rozprawy, tak i do mieyfkiego magiftratu i do powiatowego fądu powinne być roztrząśnione i decydowane fpolnie przez te fądy, do których należą.

341.

Jak fprawę zaappellować z Niżfzey do Wierzchniey Rozprawy.

Ieżeli kto niekontent z decyzyi Niżfzey Rozprawy; ten wczafie tygodnia nieukontentowanie fwoie niech oznaymi temuż fądowi fam, czyli przez Adwokata, i na ten czas żałobę fwoię zanieść może do Wyżfzey rozprawy, lecz nayprzód niech wniefie dwadzieścia pięć rubli do Niżfzey Rozprawy. Te pieniądze wiernie będą chowane w Niżfzey Rozprawie, aż do decyzyi Wyżfzey Rozprawy; prócz tego zaś appelluiący niech fię opifze miafto przyfięgi, że on pra-

prawdziwie mniema iż ſłuſzną ſprawę ma, czyli Adwokat iego toż ſamo uczyni. A ieżeli Wyżſza Rozprawa znaydzie, że appellacya, czyli przenos uczynione ſą bez wſzelkiey ſłuſzności, i Niżſzey Rozprawy decyzyą uſprawiedliwi; w ten czas wnieſione pieniądze zaſtaną ſię w Niżſzey Rozprawie i oddane będą na procent, który użyty będzie podług poſtanowienia i zezwolenia Niżſzey Rozprawy przy końcu każdego roku.

342.

Zakazuie się appellacya z Niższey Rozprawy do Wyższey, w ſprawie mnieyszey dwudzieſtu pięciu rublow.

Appellacya ſprawy z Niżſzey Rozprawy do wyżſzey zakazuie ſię, ieżeli proceder idzie o ſprawę, którey prawdziwa cena ieſt mnieyſza dwudzieſtu pięciu rublow.

343.

Jak traci ſię prawo appellowania z Niżſzey do Wyżſzey Rozprawy.

Ieżeli terminu appellacyi kto chybi, pieniędzy nie wnieſie do Niżſzey Rozprawy i nie opiſze ſię nałio przyſięgi, iak o tym w 341. paragrafie przepiſano, ten traci prawo appellowania.

344.

Jak ſprawa z Niżſzey Rozprawy odsyła się do Wyższey &c.

A ieżeli i termin zachowany i pieniądze wnieſione i opis Niżſzey Rozprawie oddany; na ten czas Niżſza Rozprawa uwiadomia o tym Wyżſzą Rozprawę, i ſprawa do Wyżſzey Rozprawy odſyła ſię. A ieżeli przez Wyżſzą Rozprawę uſprawiedliwiony będzie appelluiący, czyli Wyżſza Rozprawa mało co odmieni w decyzyi Niżſzey

Rozprawy; na ten czas pieniądze z tego sądu wrócone będą appellującemu, oczym Wyższa Rozprawa przy każdey decyzyi wspomnieć niezaniedba.

345.

O appellacyi spraw ubogich bez zapłaty dwudziestu pięciu rublow do Wyższey Rozprawy.

A ieżeli kto ubogi i pod przysięgą sam, czyli przez upełnomocnionego stwierdzi opisem, że dla ubostwa swoiego niema dwudziestu pięciu rublow dla lokowania w Niższey Rozprawie; na ten czas sprawa iego bez pieniędzy przeniesiona będzie do Wyższey Rozprawy.

346.

O kupli ziem.

Kto pod iurysdykcyą sądową Niższey Rozprawy kupi ziemię, ten kuplę niech oznaymi w Niższey Rozprawie, a ieżeli kupla nie iest prawom przeciwna, tedy Niższa Rozprawa do sądowych drzwi przybiie kartę, iż ziemia takowa kupiona przez takiego i za taką cenę, i otym uwiadomi Wyższą Rozprawę, a żeby i tamta toż samo uczyniła. A ieżeli wczasie dwòch lat nikt nie stanie z kontradykcyą; tedy wprzyszły czas wszelka kontrowersya niech przecięta będzie; a kupiona ziemia kupuiącemu utwierdzona zostanie.

347.

O trzech kadencyach zasiadania w każdym roku.

Niższa Rozprawa zbiera się trzy razy czyli na trzech terminach w roku, ieżeli niemasz spraw extraordynaryinych: pierwsza kadencya od osmego Stycznia do

wiel-

wielkiego tygodnia, drugi termin od nazaiutrz po Swiętey Tròycy do dwudzieſtego ſiòdmego Czerwca, a trzeci od wtòrego Października do ośmnaſtego Grudnia.

348.

O prętſzym kończeniu ſpraw, dla ktòrych kto zatrzymany ieſt pod ſtrażą.

Niżſzey Rozprawie przepiſuie ſię kończyć na iedney kadencyi ſprawy, dla ktòrych kto zatrzymany ieſt pod ſtrażą. A ieżeli na Niżſzą Rozprawę żałoba wynieſiona będzie, iż ſprawę takową zoſtawiono przez trzy kadencye zaſiadania bez decyzyi; tedy oſoby ſądowe Niżſzey Rozprawy ubliżonemi będą roczney penſyi ku pożytkowi cierpiącego, lub iego ſukceſsorow, czyli powiatowych ſzkoł.

349.

O extraordynaryinych zaſiadaniach Niżſzey Rozprawy.

Ieżeli potrzeba tego wyciąga, czyli za rozkazem Gubernatora, czyli za rozkazem Wyżſzey Rozprawy: tedy Niżſza Rozprawa zaſiada i w inne czaſy roku.

ROZDZIAŁ XXIV.

O ſądzie nazywaiącym się Wyższa Rozprawa.

350.

Funduie się Wyższa Rozprawa.

W gubernii, gdzie ufundowana Niżſza Rozprawa ieſt, tam funduie ſię ſaſ pod imieniem *Wyższey Rozprawy.* A ieżeli obſzerność Namieſtnictwa tego wyciąga; tedy ſię pozwala zakładać w Namieſtnictwie

wię-

więcey, niż iednę, Wyżizą Rozprawę.

351.

O zasiadaiących w Wyższey Rozprawie.

W Wyższey Rozprawie zasiadaią pierwszy i wtóry Prezydent, i dziesięć kollegow.

352.

O wyborze dziesięciu kollegow

Dziesięciu sądowych kollegow wybierać się ma co lat trzy, przez te osady które stoią pod iurysdykcyą sądową tey Wyższey Rozprawy; i o których w paragrafie 75. i 335 wspominano.

353.

O rozdzieleniu Wyższey Rozprawy na dwa departamenta.

Wyższa Rozprawa rozdziela się na dwa departamenta.

354.

Pierwszy departament ma główne sprawy.

Pierwszemu departamentowi Wyższey Rozprawy porucza się sąd głównych spraw.

355.

Wtóry departament ma sprawy cywilne.

Wtóremu departamentowi Wyższey Rozprawy porucza się sąd cywilnych spraw.

356.

W Wyższey Rozprawie wkażdym departamencie zasiadaią ieden Prezydent i pięciu kollegow.

W pierwszym departamencie Wyższey Rozprawy zasiadaią pierwszy Prezydent i pięciu kollegow: w drugim zaś departamencie zasiada wtóry Prezydent i pięciu kollegow.

357.

357.

A ieśli ſię nie zdarzą główne ſprawy, w ten czas obadwa departamenta rozdzielaią pracę między ſiebie w odbywaniu cywilnych ſpraw rozſądzenia.

A ieśli niemaſz głównych ſpraw; tedy obadwa departamenta dzielą miedzy ſiebie pracę.

358.

Pod Wyżſzey Rozprawy iuryſdykcyą ſtoi Niżſza Rozprawa, i niżſzy ziemſki ſąd, ieżeli gdzie niemaſz wyżſzego ziemſkiego ſądu; a gdzie ieſt wyżſzy ziemſki ſąd, tam niżſzy ziemſki ſąd ſtoi pod iuryſdykcyą wyżſzego ziemſkiego ſądu.

Pod Wyższey Rozprawy iuryſdykcyą Niżſza Rozprawa ſtoi i (gdzie niemasz wyższego ziemſkiego sądu) niższy ziemſki sąd.

359.

Do Wyżſzey Rozprawy wprowadzone bywaią wſzyſtkie ſprawy za appellacyą z Niżſzey Rozprawy, żałoby i procedera od ſtoiących pod iuryſdykcyą oney oſad i ludzi tak główne, iako i cywilne, czyli od całey oſady, lub też do prawa Adwokatow przynależące. Te ſprawy i appellacye, czyli przenoſy z Niżſzey Rozprawy i niżſzego ziemſkiego ſądu (gdzie ten pod Wyżſzey Rozprawy iuryſdykcyą ſtoi) proſto do Wyżſzey Rozprawy przynależą.

Jakie ſprawy proſto wprowadzone bywaią do Wyższey Rozprawy.

360.

A ieżeli kto niekontent z decyzyi Wyżſzey Rozprawy; ten w czaſie tygodnia nieukontentowanie ſwoie niech oznaymi temuż ſądowi, i wten czas żałobę ſwoię dla roztrząśnienia zanieść może do Jzby; do któ-

Jak sprawę zaappellować z Wyższey Rozprawy do Jzby.

ktòrey iuryſdykcyi ſprawa należy; lecz naypierwey niech wnieſie ſto rublow. Te pieniądze w Wyżſzey Rozprawie wiernie chowane będą, aż do decyzyi Jzby. Nad to appelluiący niech ſię opiſze miaſto przyſięgi, że on w ſamey prawdzie mniema, iż ſprawiedliwą ſprawę ma; czyli Adwokat iego toż ſamo uczyni. A ieżeli Jzba po roztrząśnieniu ſprawy obwini go, wtedy wnieſione pieniądze zoſtaną ſię w Wyżſzey Rozprawie, i oddane będą na procent, ktòry użyty będzie podług poſtanowienia i zezwolenia Wyżſzey Rozprawy przy końcu każdego roku. Adwokaci ſkarbowych i głòwnych ſpraw od lokowania ſta rublow uwalniaią ſię; ponieważ ich powinność ieſt powſzechna, tylko miaſto przyſięgi, opiſać ſię oni powinni.

Zakazuie ſię appellacya z Wyżſzey Rozprawy do Jzby w sprawie mnieyszey ſta rublow.

361.

Appellacya ſprawy z Wyższey Rozprawy do Jzby zakazuie ſię, ieżeli proceder idzie o rzecz, ktòrey prawdziwa cena ieſt niżſza ſta rublow.

Jak traci się prawo appellowania z Wyższey Rozprawy do Jzby

162.

Ieżeli terminu appellacyi kto chybi, pieniędzy niewnieſie i nieopiſze ſię miaſto przyſięgi, iak o tym w paragrafie 360. przepiſano: ten traci prawo appellowania.

Jak ſprawa z Wyższey Rozprawy

363.

Ieżeli zaś i termin zachowany, i pieniądze

niądze wnieſione i opis do Wyżſzey Rozprawy oddany; wten czas Wyższa Rozprawa uwiadamia otym Jzbę, i ſprawa doJzby dla roztrząśnienia wnieſiona będzie. A ieżeli przez Jzbę uſprawiedliwiony będzie appelluiący; czyli Jzba mało co przemieni w decyzyi Wyżſzey Rozprawy, w en czas pieniądze ztego ſądu wrócone będą appelluiącemu: o czym Jzba przy każdey decyzyi wſpomniec nie omieſzka.

364.

O appellacyi ſpraw ubogich ludzi bez zapłaty ſta rubli dla roztrząśnienia w Jzbie.

A ieżeli kto ubogi, i pod przyſięgą ſam, czyli przez ſwoiego pełnomocnego ſtwierdzi opiſem, że dla uboſtwa ſwego niema ſta rubli dlą wnieſienia do Wyżſzey Rozprawy: wten czas ſprawa iego bezpienięznie dla roztrząśnienia niech przenieſiona będzie do Jzby.

365.

O wſkazaniu winy na pieniaczow i rozpoczynaiących próżne procedera.

A ieżeli Wyżſza Rozprawa znaydzie, że appelluiący naymnieyſzey ſłuſzności nie miał do rozpoczęcia ſprawy w Niżſzey Rozprawie, i że zaczął proceder bez wſzelkiey przyczyny i pozoru ſprawiedliwego fundamentu, czyli z iednego pieniactwa; tedy za próżne zaczęcie ſporu i prawa Wyżſza Rozprawa wſkaże nań winy dwadzieścia pięć rublow, ktore oddadzą ſię na utrzymanie ſzkół wtym powiecie; gdzie człem bił nadaremno.

Główne ſprawy przenaszaią ſię z Wyżſzey Rozprawy dla przeyrzenia do Jzby głównego ſądu.

366.

Główne ſprawy po wypadłey ſentencyi, nie doprowadzaiąc do ſkutku, niech będą odeſłane z Wyżſzey Rozprawy dla przeyrzenia do Jzby głównego ſądu.

Osoby ſądowe Wyższey Rozprawy informacyą daią z loſu, czyli przez przyſięgłego upełnomocnionego.

367.

Ieżeli w Wyżſzey Rozprawie w procederach od ſtrony powodowey i obżałowaney wſzyſtkie przyświadczenia ſłuſzności ich dokumentow, czyli uſtne dowody na piſmo wnieſione, podane i od nich zoſtawione do właſney decyzyi Wyżſzey Rozprawy (toż ſamo i w głównych ſprawach) wten czas, niewyłączaiąc Prezydenta, oſoby tego departamentu, w ktorym ſprawa agituie ſię, loſy rzucaią między ſobą na kogo z nich ma przypaść wtey ſprawie informacyę uczynić zebraniu. Przy informacyi tey oſoby ſądowey, na ktorą padł los, czyli tego przyſięgłego upełnomocnionego, ktoremu on informowanie powierzy (albowiem oſobie Wyżſzey Rozprawy pozwala ſię, byleby ſam był przytomnym, informacyą czynić przez przyſięgłego upełnomocnionego) a drudzy kollegowie z pilnością dopatruią, żeby ze ſprawy nic nie było opuſzczono, a informacya czyniona była z dokładnością, szczerością, i z prawdą zgodnie. Ieżeli ſprawa za appellowana ieſt z niżſzych ſądow, tedy originalny dekret,

czyli

czyli nakaz tych ſądow powinien być przeczytany, żeby uyrzeć można było informacyi dokładność ze wſzyſtkiemi okolicznościami.

368.

Po zakończeniu informacyi, ieżeli ſędziowie doſkonale poięli iak iſtotę, tak i okoliczności położoney przed nich ſprawy; po doſtatecznym uważeniu i doyrzałym roztrząśnieniu dowodow przyſtępuią do decyzyi, i zaczynaią ſentencyą.

Po zakończeniu informacyi przyſtępuią do ſentencyi.

369.

Młodſzy kollega przepowiada nayprzòd treść ſprawy; potym dowody, a nakoniec położy konkluzyą fundującą ſię na prawie, a za nim drugie oſoby ſądowe podług ſtarſzenſtwa młodſi nayprzod toż ſamo czynią, a większość głoſow decyduie ſprawę.

Porządek dawania ſentencyi.

370.

Ponieważ każda decyzya ſprawy nie inaczey dziać ſię powinna, iak dokładnie, na fundamencie prawodawſtwa i podług ſłòw prawa; a zatymby w decyzyi rozdwoienie być nie powinno: iednakże, ieżeli gdzie w decyzyi, mimo ſpodziewania, rozdzielenie głoſow ſędziowſkich w cywilney ſprawie naſtąpi; tedy poſtanawia ſię *nayprzòd*: że większość głoſow ſprawę decyduie; *powtòre*, a ieżeli głoſow ròwność wypadnie, tedy głos Prezydenta daie przewagę.

Jak poſtępować wprzypadku rozdwoienia głoſow ſędziowſkich.

gę. *potrzecie:* rozdzielenie głosow niech wniesione będzie do osobliwego protokułu, ktòry nie inaczey obiawiony zostanie, iak wtenczas, gdy sprawa zawołana będzie dla przeyrzenia do Jzby.

O trzech kadencyach zasiadania w każdym roku.

371.

Wyższa Rozprawa zasiadania swoie ma każdego roku razy trzy, wyimuiąc niedzielne i w Tabelli przepisane dni. Pierwsza kadencya zasiadania niech będzie od osmego Stycznia do wielkiego tygodnia; wtòra od nazaiutrz po Swiętey Tròycy do dwudziestego siòdmego Czerwca: a trzecia od wtòrego Października do ośmnastego Grudnia.

Wyższa Rozprawa poczyna termin zasiadania od przeczytania reiestru spraw.

372.

Przy reassumcyi każdey kadencyi Wyższa Rozprawa naypierwey przeczyta reiestr spraw do iey decyzyi podanych.

Porządek decydowania spraw.

373.

A do decyzyi wezmą w cywilnym departamencie po skarbowych i powszechnych sprawach, sprawy niżey następuiącym porządkiem; *nayprzòd* sprawy dłużnikow dla zabespieczenia kredytorow: *powtòre* sprawy kontraktowe i kupieckie, *potrzecie* sprawy o maiątki: *poczwarte* sprawy kontrowersyine ludzi mieszkaiących od Wyższey Rozprawy w dalekiey odległości. *Popiątę* inne spory podług rozważenia sędziow.

dziow, *poszòsie.* nakoniec przydłuższe sprawy. A ieżeli można, tedy WyższaRozprawa przed roziechaniem się swoim z sądowego mieysca zakończy przez odsądzenie reiestra tak, żeby ani iedna sprawa niepozostała.

374.

Naybardziey zaś Wyższey Rozprawie przepisuie się kończyć na iedney kadencyi sprawę, dla ktòrey kto zatrzymany iest pod wartą; a ieżeli na WyższąRozprawę żałoby wniesione będą, iż takowę sprawę zostawiła przez trzy kadencye bez decyzyi, tedy osoby sądowe WyższeyRozprawy ubliżonemi będą roczney pensyi ku pożytkowi cierpiącego, lub iego następcow, czyli szkoł.

O prętszym kończeniu sprawy, dla ktòrey kto zatrzymany iest pod wartą.

375.

A ieżeli potrzeba tego wyciąga, czyli za wezwaniem Gubernatora; tedy Wyższa Rozprawa zasiada i w inne czasy roku.

O extraordynaryinych Wyższey Rozprawy zasiadaniach.

376.

A ieżeli zdarzy się, że przez kadencyą wszystkie sprawy nie są pokończone; tedy Prezydentowie powinni kontynuować zasiad nie zdwoma sądowemi każdego departamentu dla kończenia przed niemi leżących spraw.

Jeżeli wszystkie sprawy wtermirie zasiadania nie są pokończone, iak one kończyć.

377

Przy Wyższey Rozprawie znayduie się Ju-

O Justygatorze i Adwokatach.

Jnftygator, Adwokat fkarbowych fpraw; Adwokat głównych fpraw.

ROZDZIAŁ XXV.

O kancellaryi powfzechnego opatrywania i iey powinności.

378.

W Gubernii ustanawia się kancellarya powszechnego opatrywania.

W każdey Gubernii uftanawia fię po iedney kancellaryi pod imieniem kancellaryi powfzechnego opatrywania.

379.

O zasiadaiących w niey.

W kancellaryi powfzechnego opatrywania prezyduie Gubernator fam i zafiadaią dway kollegowie wyżfzego ziemfkiego fądu, dway kollegowie Guberfkiego magiftratu, i dway kollegowie Wyżfzey Rozprawy, (gdzie ieft, gdzie zaś których niema, to famo przez fię można rozumieć, że też w zafiadaniu nie będą) i pozwala fię kancellaryi powfzechnego opatrywania, ieśli fię zdarzy potrzeba dla informowania fię okolicznego czyli mieyfcowego przyzwać do zafiadania w kancellaryi powfzechnego opatrywania powiatowego którego fzlacheckiego marfzałka, albo mieyfkiego Zwierzchnika dla wfpolnego rozebrania interefsow.

380.

Co ieft za powinność kancellaryi powszechnego opatrywania.

Kancellaryi powfzechnego opatrywania porucza fię ftaranie i dozor nad uftanowieniem i przyzwoitym rozporządzeniem. 1. Na-

Narodowych ſzkoł, 2. poſtanowienie i inſpekcya ſierockich domow dla przytulenia i wychowania ſierot męſkiey i niewieściey płci po zoſtałych po rodzicach bez ſpoſobu do życia. 3. Założenie i dozor ſzpitalow, czyli łazaretow dla leczenia chorych. 4. Założenie i dozor domow miłoſiernych dla męſkiey i niewieściey płci ubogich, kalek i zgrzybiałych, ktòrzy wyżywienia niemaią. 5. Założenie i dozor oſobnego domu dla chorych nieuleczonych, ktòrzy ſpoſobu do życia nie maią. 6. Założenie i dozor domu dla odeſzłych od rozumu. 7. Założenie i dozor roboczych domow dla obuiey płci.

381.

Jakie założenia nie należą do kancellaryi powſzechnego opatrywania.

Od opieki i dozoru kancellaryi powſzechnego opatrywania wyłączaią ſię te ſzkoły; lub założenia, ktòre oſobnemi przywileiami, czyli dypłomami nadanemi udoſtoione, albo rządom duchownym, lub świeckim poruczone z rozkazu JMPERATORSKIEY MOSCI.

382.

Okaſsie IMPERATORSKIEY MOSCI poleconey kancellaryi powſzechnego opatrywania.

Kancellaryi powſzechnego opatrywania pozwala ſię ze ſkarbu IMPERATORSKIEY MOSCI na wyżey w 380. paragrafie wyrażone uſtanowy z pierwſzego razu na każdą Gubernią piętnaście tyſięcy rublow z dochodow teyże Gubernii, i przy

ka-

lazuie fię kancellaryi powfzechnego opatrywania temi pieniędzmi tak fzafować, żeby one famą rzeczą obrocone były napożytek tych uftanowień i żadną miarą aby niebyły nadaremno utracane, ani obracane na inne wydatki, albo żeby nieginęły przez złe użytki, czyli fzalbierftwa po części lub też ze wfzyftkim; pozwala fię kancellaryi powfzechnego opatrywania oddawać te pieniądze na prawem uchwalone procenty, na niezawodne zaftawy wedle przepifow fzlacheckiego Banku, iednak z tą rożnicą, a żeby zaftawna maiętność rzeczą famą wtey Gubernii zoftawała, i żeby pieniądze tylko na rok rozdawane były; w iedne także ręce niewięcey tyfiąca rublow, animnicy, iak pięćfet rubli: dozwala fię kancellaryi powfzechnego opatrywania pomnażac ten kapitał, tak częścią procentowych pieniędzy, iako i przyięciem od dobroczynnych ludzi na chwalebne uftanowy dobrowolney offerty, iako komu będzie fię zdało iDla ktorego kto nadania uzna za dobre co naznaczyc; to na to i obracać. Pozwala fię kancellaryi powfzechnego opatrywania fundować aptekę, ktorey dochody obrocić na pożytek uftanowień w 380. paragrafie przepifanych, wfzakże onym uftanowieniom lekarftwo dochodzić ma od kancellaryi bez zapłaty.

383.

383.

Kancellarya powszechnego opatrywania utrzymuie niezawodne i dokładne przychodowe księgi co do wszystkich przyimowanych przez nią pieniędzy iak skarbowych, tak i od dobrotliwych dawcow. Względem rozchodow zaś i komu pieniądze oddano, i co na co mianowicie wyszło, iak naustanowienia, tak i na utrzymanie ktòrego z ustanowień; po wiele corocznie wydaie się? sporządza każdego roku osobliwe rozchodowe porządne księgi, ktòre odsyłaią się dla przedrabowania do Izby skarbowey tylekroć, ile kroć od IMPERATORSKIEGo Namiestnika przysłany będzie rozkaz.

O niezawodnych i dokładnych przychodowych i rozchodowych księgach.

384.

Względem kraiowych szkoł kancellarya powszechnego opatrywania powinność ma starać się, ażeby one były ustanowione 1. po wszystkich miastach, a potym wtych zaludnionych osadach, ktòre są pod sądem Wyższey Rozprawy, dla wszytkich tych, ktòrzy dobrowolnie chcą ćwiczyć się wonych (w czym więc nieczynić nikomu przymuszenia, , ale zostawić na wolą rodzicow oddadząli dzieci do szkoły: albo ich doma zatrzymaią) 2. a żeby niemaiętni mogli uczyć się bez płacy, a maiętni zaumiarkowaną płatę, 3. nauka wkraiowych szkołach z pierwszego razu zasa-

O kraiowych szkołach.

dza się nanauczeniu młodzi czytania, rysowania, pisania, arytmetyki. Dzieci także Greko-Rossyiskiego obrządku uczyć katechizmu dla zrozumienia fundamentow prawosławney wiary: wykładu dziesięciorga Przykazań Bożych dla wpoienia moralney znaiomości; 4. w każdey szkole należy mieć dozor, żeby stancye były czyste, i każdego dnia wymiecione, i powietrze się w onych przemieniało odmykaniem okien latem przez cały dzień, a zimą na każdy dzień przez krotką chwilę; ażeby dzieci od zaduchu w stancyach nie ponosili w zdrowiu swoim uszczerbku. 5. Uczenie ma się odbywać każdego dnia, wyiąwszy niedzielne i w tabelli wyrażone dni, wszakże niewięcey dwoch godzin wciąż zrana, także dwoch godzin wciąż po obiedzie dla iednych dzieci w iedneyże nauce. We srzody zaś i w soboty po obiedzie daie się odpoczynek. 6. nauczycielom zakazuie się karać dzieci karą cielesną. 7. kancellarya powszechnego opatrywania ma przyzwoite staranie, aby nauczyciele i szkoły wszystko to, co im wyznaczono odbierali wszędzie i niechybnie: nieochoczych zaś i niedoskonałych nauczycielow po roztrząśnieniu zanieśioney przeciw nim skargi, odmienia i naznacza na mieysce ich pilnych i doskonałych.

385.

Względem ustanowienia i dozoru sierockich domow ku opatrywaniu i hodowaniu sierot męskiey i niewieściey płci pozostałych po rodzicach bez sposobu życia kancellaryi powszechnego opatrywania przepisuie się, ieśliby gdzie niebyło wygodne zakładanie takowych pospolitych domow dla wychowania, z przyczyny, że budowla potrzebuie kosztu przewyższaiącego nadanie, albo że utrzymanie dozorcow dla uczenia i wychowania konwiktorow odięłoby sposob do powiększenia onych liczby: wtedy kancellarya powszechnego opatrywania, maiąc za iedyny cel pomnożenie dla wiele od niey potrzebuiących pomocy niedostatnich sierot, wedle ich urodzenia, czyli stanu, odda ie na ręce pewnym, cnotliwym i obyczaynym ludziom za mierną zapłatę, zmowionym do utrzymania i wychowania sierot z obowiązkiem, żeby stawić ich do kancellaryi powszechnego opatrywania wkażdym czasie dzieci, ludzi rzemieslniczych dla nauczenia kupiectwa, a wszelkich innych sierot dla nauczenia, czyli wyżywienia, wedle ich płci, urodzenia, czyli stanu. *O utrzymaniu i wychowaniu sierot oboiey płci.*

386

Względem ustanowienia i dozoru szpitalow, czyli lazaretow dla uleczenia cho- *O szpitalach czyli lazaretach.*

rych, należy kancellaryi powszechnego opatrywania ftarać fię zakładać one dla ludnieyfzych miaft nie wmieście, lecz blifko onego, po niżey rzeki, wfzakże nie wyżey miafta, ieśli można, na wyfokim mieyfcu i wolnym powietrzu, i bardzo trofkliwie doyrzeć potrzeba, żeby mieszkanie było nie ciafne ani nifkie, żeby ftancye czyfto utrzymane były i żeby wftancyach powietrze fię świeże uczyniło otwieraniem, chociaż na krótką chwilę, okien; żeby chorzy męfkiey płci ofobno chowani byli od chorych płci niewieściey; żeby choruiący na zaraźliwe choroby ofobliwe ftancye mieli; żeby zbytniemi i niepotrzebnemi ludzmi, czyli przyftawami, albo innemi bezpożytecznemi wydatkami nieumnieyfzyła fię i nieginęła fumma, któraby mogła być obracana z lepfzym użytkiem dla uleczenia iak naywiękfzey liczby chorych. Kancellaryi powfzechnego opatrywania równie bezprzerywne dbanie i ftaranie mieć należy, aby do łazaretow i znayduiącym fię wnich dochodziło wfzyftko to, co im wyznaczono. Dla wyftawienia zaś wzoru przyłącza fię rozporządzenie iednego łazaretu.

387.

O Domach miłosiernych. Względem uftanowienia i doglądania domow miłofiernych dla męfkiey i kobiecey płci ubogich, kalek i zgrzybiałych, którzy wyżywienia nie maią, należy kancellaryi

powſzechnego opatrywania doglądać, gdzie onym czego braknie (ponieważ na wielu mieyſcach takowe uſtanowy uż zaprowadzone ſą) a ieżeli znaydzie, że gdzie w Gubernii liczba oboiey płci ubogich, kalek, czyli z grzybiałych, ktòrzy wyżywienia nie maią, przechodzi liczbę poſtanowionych mieyſc po domach miłoſiernych na ten czas kancellaryi powſzechnego opatrywania oddaie ſię do uwagi, czyli rozſzerzyć uſtanowione domy miłoſierne i powiękſzyć mieyſca w onych, czyli też zaprowadzić na nowo w ſpoſobnych do tego mieyſcach domy miłoſierne, maiąc zawſze przed oczami, żeby takowi ubodzy kalecy i ſtarzy, ktòrży wyżywienia nie maią, otrzymywali przytulenie, odzienie i wyżywienie w domach miłoſiernych i żeby z powſzechnym wſtydem i zgorſzeniem niebyli przymuſzeni żebrzeć na ſtronie za domem, gdzie ſą umieſzczeni. Przy uſtanowieniu domow miłoſiernych kancellarya powſzechnego opatrywania dozierać ma i tego, żeby męſkiey płci domy oſobno, a kobieciey płci domy oſobno uſtanowione były: żeby do domow miłoſiernych i w onych znayduiącym ſię dochodziło wſzyſtko to, co im wyznaczono; żeby wewnątrz wdomach miłoſiernych policya zachowana była; żeby ſtancye były w ochędoſtwie utrzymywane; żeby wdomach miłoſiernych młodych ludzi oboyga płci żadną miarą niebyło, i gdzie

takowi znaydzieni będą: tedy kancellarya powszechnego opatrywania miarę biorąc z lat, płci, czyli stanu, odda onych albo do szkoł, albo umieści w służbie, czyli poruczy onych dobrych obyczaiow ludziom dla nauk, czyli rzemiosła, czyli innych robot, czyli też odeszle onych do roboczych domow dla wyżywienia, i żadną miarą niedopuści, żeby zmłodości wpróżnowaniu żyli, i do próżnowania przywykali. Kancellarya powszechnego opatrywania doziera i tego, żeby wewnątrz wdomach miłosiernych zachowana była dobra obyczaynosć, i żeby żadnych nieforemności, towarzystw gorszących nieprzytrafiało się, a nalezionych mimo spodziewania w przeciwnych takowych zgorszeniach kancellarya powszechnego opatrywania podług uwagi odesłać może do domow poprawy na czas, czyli na zawsze, czego bardzo do yć będzie dla powściągnienia zuchwałości wszelkiego gatunku obojga płci ludzi.

388.

O domach dla chorych nieuleczonych.

Względem ustanowienia i dozoru osobnego domu dla nieuleczonych chorych; ktorzy wyżywienia niemaią, kancellaryi powszechnego opatrywania przepisuie się takowy dom ustanowić dla tego, a żeby w szpitalach, czyli łazaretach, chociasz starаią się o uleczenie rożną niemocą obłożonych,

nych; iednak trafiaią się choroby takowe, które z istoty swoiey bywaią nieuleczone. A ieżeli gdzie nie będzie osobliwego ustanowienia dla nieuleczonych ubogich: na ten czas zdarzyć się może, że wszpitalach, czyli łazaretach liczba nieuleczonych ubogich zabierać będzie mieysca bez pożytku tych, którzy będąc przypadkowemi chorobami złożeni, mogliby otrzymać przez danie im pomocy i przez uleczenie w szpitalach, czyli łazaretach (niewspominaiąc i otym, że bywaią choroby nieuleczone, które są przytym ieszcze i zaraźliwe) czyli też nieuleczeni ubodzy zostanąsię bez przygarnienia. I dla tego kancellaryi powszechnego opatrywania należy starać się o dostarczenie nieuleczonym ubogim dachu, wyżywienia, usłużenia i opatrzenia, i przez to niech poda nieuleczonym ubogim przynaymniey ulgę w ich niemocach.

329.

O domach dla wyszłych z rozumu

Względem ustanowienia i dozoru domu dla wyszłych z rozumu kancellaryi powszechnego opatrywania należy mieć pieczę, żeby dom obrany był dosyć obszerny i wkoło mocny, żeby uciec z onego nie można było. Takowy dom opatrzyć trzeba przystoynym, łagodnym usilnym i dosko[n]ałym dozorcą i potrzebną liczbą ludzi dla dozoru, usłużenia i wyżywienia wyszłych

szłych zrozumu. Do czego przyimować można czyli z abszytowanych żołnierzy dobrych i czynnych, czyli inszych ludzi za ugodzoną płacę, którzyby chodzili około wyszłych zrozumu z ludzkością, ale przytym mieli o nich mocny i nieleniwy każdego czasu dozor, żeby wyszły zrozumu sam sobie i drugiemu co złego nie uczynił; i dla tego trzymać wyszłych zrozumu podług stanu miałkości ich rozumu, czyli każdego z osobna zamknionego, czyli wtakim mieyscu gdzie przezeń ani niebespieczeństwo być, ani złego stać się nic nie może i dołoży starania o ich wyleczenie. Wyszłych zrozumu ubogich przyimuią bez zapłaty, a maiących sposob przyimuią w dom nie inaczey, iak za roczną płacę, za utrzymanie, dozor i na przystawy.

390.

O roboczych domach.

Względem ustanowienia i dozoru roboczych domow dla oboyga płci ludzi, kancellarya powszechnego opatrywania, ma ściśle i właściwie dozierać, żeby takowe ustanowienie korrespondowało doskonale temu zamysłowi, dla ktorego takowe domy fundować przepisuie się, a mianowicie: żeby przez robotę dać wyżywienie ubogim; iakową zaś robotą? to oddaie się do uwagi kancellaryi powszechnego opatrywania (ponieważ nie wszędzie iednakowe sposo-

bności

bności bywaią. W Moſkwie kamienie rznąć, w drugich mieyſcach czeſać len, czyli prząść, i temu podobne) a ponieważ wroboczych domach każdy ſię żywi z ſwoiey roboty; tedy przyimuią do onych prawdziwie ubogich oboyga płci ludzi, ktòrzy robić mogą, i ſami dobrowolnie tam przychodzą; (i ktòrzy nie przywiązanemi ſą do inney roboty) w owych domach daią im robotę, a podług wymiaru ich roboty pokarm, ſtancyą, odzienie, czyli pieniądze, czyli też do roboczych domow przyimuią przytulenia niemaiących, ktòrzy przyſłani będą na czas, czyli na zawſze z iakiego kolwiek ſubſellium, nad władzę maiącego wtey Guberni. Mieſzkaiących wroboczych domach ludzi męſkiey płci trzymać należy oſobno od kobiecey płci, i wtych uſtanowach, iako i we wſzyſtkich innych zachowuią maxymy dobrey obyczayności, oddalaią wſzelką niekarność i przeſtępſtwa przemieniaiące dobre uſtanowy na ſzkodliwe. Wyznaczaią do tych domow przyſtoynych dozorcow, ludzi ſumiennych i rządnie żyiących oraz innych nieobędnie potrzebnych ludzi dla dozoru, unikaiąc we wſzyſtkim zbytku.

391.

Względem uſtanowienia i dozoru domow poprawy dla oboyga płci ludzi, kancellaryi powſzechnego opatrywania prze- *O domach poprawy.*

piſuie ſię fundować one zwielką dbałością, żeby uſtanowienie doſkonale korreſpondowało intencyi; albowiem dobrze uſtanowiony dom poprawy broni towarzyſtwo od wiela przeſtępſtw dobrą obyczayność pſuiących, a zatym ieſt potrzebnym dla powſzechney karności i ſpokoyności Familii. Dom poprawy funduie ſię dla takich ludzi oboiey płci, ktòrzy ſą proźniackiego niepowściągliwego życia, iakoto 1. ſynowie, czyli còrki, ktòrzy rodzicom ſwoim nie ſą poſłuſzni, czyli prowadzą złe życie, czyli do niczego dobrego nie ſą ſkłonni; 2. ludzie, ktòrzy wpadaią w ſwywolne życie, zaczynaią rozpraſzać maiątek, długi zaciągaią w ſowit nad maiątek, dom niſzczą i czynią ſwywole przeciwne czci: 3. ludzie, ktòrzy zaczną bez wſtydu i zpogardą iawnie poſtępować przeciw dobrey obyczayności i policyi, 4. poddani proźniacy, ktòrych nikt w ſłużbę nieprzymuie. 5. poddani leniwi i hultaie, ktòrzy wſzyſtko przepiaią, czyli 6. ludzie, ktòrzy niechcąc pracować dla ſwego wyżywienia, iedzą chleb darmo, i tym podobni. 7. ſwywolnego, nieforemnego i gorſzącego życia kobiety. A w dom poprawy nie inaczey przyimuią na czas czyli na zawſze wyżey opiſanych ludzi towarzyſtwu w ſtyd

i hańbę

i hańbę przynoszących, iako za rozkazem Namiestniczego rządu, czyli za dekretem drugich sądow, czyli za skargą do kancellaryi powszechnego opatrywania przez oycow, czyli matek podaną, czyli za skargą trzech ich krewnych (tym przystawić świadectwo, dla czego) czyli za domaganiem się szlachcica, czyli gospodarza, z wyrażeniem przyczyny, dla ktorey odsyła człowieka do domu poprawy. Dom poprawy powinien być dosyć obszerny, postanowiony na wolnym powietrzu, w około mocną oprowadzony ścianą, czyli takim parkanem, żeby uciec z owego domu żadną miarą nikt niemogł, i żeby liczby ludzi dla dozoru, czyli warty niepotrzebnie niepowiększać. Wewnątrz domu poprawy mieć wszystkie potrzebne dla domu budowle, i łaźnię. Nad domem poprawy należy przełożyć przystoynego i sprawnego dozorcę, i dla należytego we wszystkich częściach domu dozoru z abszeytowanych żołnierzow dobrych i sprawnych ludzi. W dom poprawy zesłanych ludzi należy utrzymywać męską płeć osobno od białey, i iak skoro kto do domu poprawy przyiętym będzie, imię z oyca i nazwisko iego w księgę domu tego zapisane będzie: tedy nazywać iuż go tym imie niem chrześciyań a nie po oycu, ani nazwiskiem familii: W domu poprawy nadewszystko

naybardziey postrzegać należy, żeby zasłani, okrom potrzeb ego człowiekowi czasu dla snu i pokarmu, żadną miarą niepróżnowali; lecz zostawali w nieprzerwaney robocie we wnątrz wdomu, a ztamtąd pod żadnym pretextem żadną miarą wypuszczani niebyli, leniwych zaś przymuszać do roboty, a szemrzących i nieposłusznych dozwala się dozorcy karać palcatami, lecz nie więcey nad trzy uderzenia za ieden występek, czy li sadzać na chlebie i wodzie na trzy dni, czyli wciemnę turmę tego domu na tydzień. Do domu poprawy zasłanym dawać należy potrzebny do wyżywienia pokarm bez zbytku a odzienie nayprościeyśze; chorym zaś po między nich starają się leczeniem przywracać zdrowie. Wdom poprawy zasłanym za skargą rodzicow, krewnych, szlachty, czyli gospodarzow, sami rodzice krewni szlachta i gospodarze powinni dostarczać sustentacyą bez czego dom poprawy zasłanych nie przyimuie, czyli przyiętych oswobodzi: wdomie poprawy, iak i we wszystkich innych ustanowieniach kancellarya powszechnego opatrywania surowie postrzega, żeby zachowane były maxymy dobrey obyczayności i policyi, i oddala wszelkie przestępstwa i zgorszenia, przewracaiące dobre i pożyteczne fundusze w szkodliwe.

392.

A ieżeli zdarzy ſię że ſzczegulna oſoba, czyli iakie towarzyſtwo, czyli miaſto, czyli oſady zechcą uſtanowić iakowękolwiek zwyż opiſanych fundacyi, czyli ku uſtanowionym przydać żądaią ſwoim koſztem: tedy kancellarya powſzechnego opatrywania nieczyni wtym nikomu przeſzkody, byleby uſtanowa ta zgadzała ſię z powſzechnymi dla funduſzow przepiſanemi maxymami, i onych niepſuła; albowiem kancellarya powſzechnego opatrywania wſzedzie okazywać powinna dobroczynność ku n rodowi ludzkiemu, i uſkuteczniać wſzędzie ſprawy funduiące ſię na miłości rodzaiu ludzkiego, a ſzlachty marſzałkowie i mieſcy woytowie obowiązanemi ſą w chwalebnych intencyach, których ſtaranie włoż ne ieſt na kancellaryę powſzechnego opatrywania, czynić na ſwoich mieyſcach przeſtrogi i reprezentacyę do kancellaryi powſzechnego opatrywania, co ku powſzechnemu pożytkowi ich mieyſc im zda ſię bydź potrzebnym. *O oſobliwych uſtanowieniach.*

393.

Kancellarya powſzechnego opatrywania ma iednę kadencyę zaſiadania w roku, a mianowicie od oſmego Stycznia do wielkiego tygodnia. *O kadencyi zaſiadania kancellaryi powſzechnego opatrywania.*

394.

Przykład położony dla fundacyi łazaretu.

A.

IAK POSTĘPOWAC W PRZYMOWANIU i UTRZYMANIU CHORYCH.

1.

Do łazaretu nieprzyimować nikogo bez karty podpiſaney ręką głównego dozorcy.

2.

Iak ſkoro chory przyięty będzie do łazaretu, tak odebrać od niego wſzyſtkie ſuknie i wſzelkie obuwie i dać iemu zamiaſt tego ſuknię nocnę, czyli ſzlafrok zgrubego płòtna, koſzulę, czapkę nocnę, pończochy, ſpodnie i pantofle. Wſzyſtkie wzięte u chorego rzeczy spiſawſzy zebrać w iedne związanie, i położyć w ſkarbczyku tego łazaretu, z napiſem imienia chorego.

3.

Takowe odebrane rzeczy u chorego, wracać iemu w ten dzień, gdy za wyzdrowieniem wychodzić będzie z łazaretu.

4.

Łazaret funduie ſię dla określoney liczby ludzi (iak oſądzono będzie, dwudzieſtu, trzydzieſtu więcey czyli mniey podług możności uſtanowioney ſuſtentacyi) i więcey nad oznaczonę liczbę chorych nieumieſzczać włazarecie: i dla

tego

tego dla determinowaney liczby chorych trzymać pościele zawsze wgotowości zewszystką należytością bielizny wszelkiey, po trzy przemiany na każdego.

5.

U każdego chorego przy pościeli ma bydź stolik przykryty ceratą, a na tym stoliku kubek i konewka cynowe i dzwoneczek dla zazwania wartuiących.

6.

Stancye utrzymywać w ochędostwie i kadzić w onych po dwa razy na dzień, przemieniać powietrze iak Doktor czyli Felszer otym przepisze, w ktòrey to stancyi wartownicy bydź powinni bez odchodzenia.

7.

Obiadować chorzy zawsze o godzinie dziesiątey zrana maią, a wieczerzać o godzinie szòstey w wieczor. Jedzenie gotować dla wszystkich w powszechności, chybaby dla kogo co osobliwego od Doktora czyli Felszera rozkazano było.

8.

Dozierać naymocniey, żeby do chorych nikt z postronnych niczego nieprzynosił; roznoszących przekupniow pod żadnym pretextem do lazaretu nie puszczać.

9.

Włazarecie wygodę czynić i dozierać wszelkiego gatunku biednych i nędznych ludzi bez pieniężnie, drugich zaś chorych i pańskich ſług wten czas tylko przyimować, kiedy ſą próżne mieysca, i ſtawiać ich oſobno; a zapłatę za ich leki uſtanowić bardzo pomiarkowaną.

B

IACY LUDZIE BYC MAIĄ PRZY ŁAZARECIE I ZIAKĄ PENSYĄ.

Nazwiſko Urzędow.	Liczba ludzi	Penſya każdego	na Penſyę dla wſzyſtkich
Główny dozorca			
Doktor			
Dozorca			
Felſzerowie			
Pod Felſzerowie			
Stróżowie domow			
Pierwſzy ſtróż.			
Stróżowie.			
Wartuiący przy chorych			
Kobiety wartuiące u chorych kobiet			
Kredencerz			
Kucharze			
Kuchcicy			
Praczka główna dozorcą nad wſzyſtką bielizną			

Przyniey praczki do mycia bielizny			
Szafarz			
Kopnsta			
Do rąbania drew parobek			
Parobcy do wożenia wody			
Konie			
Summa			

C
CO KOMU z ZNAYDUIĄCYCH SIĘ PRZY ŁAZARECIE NALEŻY WYKONYWAĆ.

10.

Głòwny dozorca ma staranie o wszystkim tym, co się ściąga do łazaretu, i o wszystkich przy różnych powinnosciach znayduiących się włazarecie iemu poruczonych.

11.

Doktor powinien głòwnego dozorcy co tydzień na piśmie uwiadamiać o stanie chorych, i mieć nieuśpiony dozor, żeby chorzy wleczeniu i w iedzeniu podług przepisu iego utrzymywani byli, względem lekarstw rozkazy daie felczerowi i do apteki zapisuie swoie przepisy. Względem pokarmu zas dla chorych daie notacyę dozorcy łazaretu.

12.

Ieśli z przysłanych za kartą podpisaną od głównego dozorcy chorych pokaże się kto być wzaraźliwey chorobie: tedy doktor dae otym znać dozorcy łazaretu, który zaraz takowego chorego postawi osobno, żeby zaraza nienastąpiła.

13.

Doktor ma nawiedzać chorych zrana nierzadzey iak przez dzień, czyli przynaymniey co dwa dni, a gdy zdarzą się większe felszerowskie operacye: tedy bydź ma i doktor przy onych.

14.

Felszer, a gdzie felszerow wiele, tedy dzień trzymaiący felszer nietylko przy nawiedzaniu doktora nieodstępnym być ma, lecz i wte dni kiedy doktor da znać, że on z iakoweykolwiek przyczyny nie będzie oglądać chorych zrana i przepisywać onym potrzebne lekarstwa, a okrom tego w dzień często mieć dozor, żeby podług ptzepisu wniczym nie było niedostatku i o wszystkim donosić doktorowi.

15.

Felszer, a gdzie felszerow wiecey niż ieden, tedy dzień trzymaiący felszer ma uwiadomić ustnie głównego dozorcy co dzień o stanie chorych. Potrzebne operacye, przewiązywanie rąk i krwi puszcza-

nie odprawiać ma podług swoiego doświadczenia znaygorliwszą uwagą.

16.

Podfelszerzy wczasie brania lekarstw przytomnym być powinien przy chorych bez oddalenia i dozierać, żeby nieprzytrafiło się wczym niewyrozumienie. W reszcie stoi on pod rozkazem dzień trzymaiącego felszera.

17.

Dozorcy łazaretow nieustanne należy mieć staranie oto, żeby włazarecie zachowane było ochędostwo i we wszystkim porządek, żeby pokarm podług przepisania doktorskiego był przygotowany, żeby chorzy wprzystoynych podług chorob swoich mieyscach umieszczonemi byli, i odebrane od nich suknie i inne należycie były chowane. On ma pod rządem swoim stróżów, wartownikow, kucharżow, i innych wszelkich niższych służących, i doziera, żeby każdy znich przystoynie odprawiał swoię powinność, o porządku włazarecie uwiadomia codziennie głównego dozorcę.

18.

Szafarz ma przeniżanę księgę pod pieczęcią głównego dozorcy; w onę zapisywać należy iemu otrzymywane na rozchod od głównego dozorcy pieniądze, takoż i co, dokąd po nazwisku obrócono, u kogo kupio-

 no,

ną, i komu oddano? przyczym przy notacyi kupcy powinni podpiſować ſię. Mięſo i inne potrzeby, podług przepiſu dozorcy kupować wdobrym gatunku: co mieſięcznie o całym rozchodzie podawać głównemu dozorcy wiadomość: a po wypłynieniu roku, i całą przenizanę kſięgę, dla przeyrzenia. On ma przy ſobie kopiiſtę.

19.

Pierwſzego dnia każdego mieſiąca powinno bydź zebranie, wktórym zaſiada doktor, felſzerowie, dozorca i ſzafarz, i jeżeli wtym zebraniu poſtanowiono co będzie ku pożytkowi chorych: otym przełożyć należy głównemu dozorzy.

20.

Główny dozorca powinien dać każdey zwyrażonych urzędzy trzymaiących oſob na fundamencie tego powſzechnego uſtanowienia ułożonę ſzczegulnę informacyę, czyli przepis na wſzelkie przypadaiące przypadki, ręką ſwą podpiſany.

21.

Oprocz przyſſanych i podawanych głównemu dozorcy uwiadomieniow, doktor trzymać powinien codziennę notacyę jako liczby i nazwiſka chorych, tak i o ich chorobach, o ſpoſobach użytych do leczenia onych, z przypadaiącemi do tego zdaniami, żeby takowa kſięga mogła w przyſzły czas użyć wradach doktorſkich, która to kſięga ma bydź chowana w archiwie

ROZDZIAŁ XXVI.

O ſumiennym ſądzie i iego powinności.

395.

Ponieważ oſobiſte beſpieczeńſtwo każdego wiernego poddanego naſzemu ludziom ſprzyiaiącemu IMPERATORSKIEMU ſercu bardzo drogie i ſzacowne ieſt, i żeby więc tym, ktòrzy czaſem, zwłaſzcza przez nieſzczęśliwy przypadek, albo przez bieg rozmaitych okoliczności cierpią, ktòre onych los daleko nad wartość ich ſpraw, uciążaią, pomocną rękę podać, uznaliśmy za dobre w każdym Namieſtnictwie oſobliwy ſąd pod imieniem ſumiennego ſądu naymiłościwiey poſtanowić; iako go ninieyſzym poſtanawiamy i zakładać przykazuiemy. *Sąd ſumienny uſtanawia ſię.*

396.

W ſumiennym ſądzie zaſiada ſędzia ſumiennego ſądu Namieſtnictwa iako Prezydent, tudzieſz w ſzlacheckich ſprawach dwie co trzy lata od ſzlachty Gubernii wybierać ſię maiące ſądowe oſoby; w mieyſkich ſprawach, dwie co lat trzy od miaſt Gubernii koleyno wybierać ſię maiące ſądowe oſoby; w ſprawach ktòre do rozprawy należą, dwie co lat trzy od ſiedzibnych gubernii wybierać ſię maiące ſądowe oſoby; ſumienni, prawa świadomi, i zdatni ludzie. *O oſobach ſądowych ſumiennego ſądu.*

397.

397.

Prawidła sumiennego sądu.

Sumienny sąd sądzi ogułem tak, iak wszystkie inne sądy wedle praw; że zaś on na zachronę partykularnego, czyli osobistego bespieczeństwa ustanawia się, więc powinne iego prawidła we wszystkich przypadkach następuiące być: 1. Powszechna ludzi miłość 2. wzgląd na osobę bliźniego iako człowieka: 3. wstręt od naprzykrzenia się i uciemiężenia ludzkiego. Ztey przyczyny ma sumienny sąd los iakiegokolwiek bądź człowieka nie obciążać, ale raczey o powierzone sobie sumienne ułacnienie i przezorne a litościwe zakończenie przełożonych mu rzeczy tak się starać, iakby za to przed Bogiem i Naszym IMPERATORSKIM Maiestatem odpowiedzieć i każdego czasu zdawać liczbę potrafił.

398.

Sąd sumienny inaczey się nie wdawa w rzecz iakową, tylko za rozkazem, odesłaniem albo prożbą.

Sumienny sąd wdaie się nie z własnego powodu w iakowąkolwiek rzecz, ale uymuie się za sprawę którą albo za rozkazem rządu, albo za odesłaniem od drugiego sądowego mieysca, albo za żałobą i prożbą.

399.

Co za sprawy przed sąd sumienny należą?

Sprawy takowych winowaycow, ktòrzy czasem, osobliwie przez iakowy nieszczęśliwy przypadek, albo przez bieg rozmaitych okoliczeości w obwinienia popadli, które onych los daleko nad wartość ich

spraw

ſpraw obciążaią. Także przeſtępſtwa bezrozumnych lub małoletnich, i ſprawy czarownikow albo czarodzieyſtwa, ile ieśli głupſtwo, oſzukanie i proſtota znim ſą złączone powinne do ſumiennego ſądu być odeſłane, który ſam tylko prawo ma o to wſzyſtko wyrok uczynić.

400.

O powinności ſumiennego ſądu.

Powinność ſumiennego ſądu w cywilnych ſprawach ieſt, te walczące ſtrony pogodzić, które u niego umiarkowania ſwey ſprawy dopraſzaią ſię. Ztego względu domaga ſię ſumienny ſąd od żałuiącego i obżałowanego prawnych śrzodkow i zdań dla ugody dokonania i zmacnia, kiedy oba ſię zgodzą onych zmowę przez przyciśnienie ſwoiey pieczęci. Kiedy zaś ſtrony poiednać ſię nie mogą, tedy nalega tak u żałuiącego ſię, iako i obżałowanego, aby każdy z ſwoiey ſtrony iednego albo dwuch wtym mieyſcu nadarzaiących ſię pośrzednikow poſtarał ſię, od którego urzędu żaden, ktory w obywatelſkim towarzyſtwie żyie, umikać nie powinien. Gdy więc pośrzednicy wyznaczeni i przed ſąd ſtawieni ſą; tedy rozbieraią drugiego lub trzeciego dnia potym ſprawę weſpoł z ſumiennym ſądem, i ſtaraią ſię zatym wynaleść śrzodek do umiarkowania winuiącego i obwinionego. Jeśli ſię pośrzednicy między ſobą na iedno zgadzaią, tedy przyciſka ſumien-

ny ſąd ſwą pieczęć pod ich ugodę, a ſkarżący i oſkarżony tracą zatym prawo dożałoby ſwoiey daley w którymkolwiek ſądzie odnowienia. Kiedy zaś pośrzednicy z ſobą zgodzić ſię nie mogą, tedy przekłada ſąd ſumienny onym ſwoie mniemanie, iakby ſkarżącego i oſkarżonego bez ich ruiny, bez prawowania ſię, bez ſporu, bez wzaiemnych zarzutow i pieniactwa pogodzić. Mniemanie zaś ſumiennego ſądu ma być na naſtępuiących przepiſach zaſadzone: 1. Obie ſtrony ſpoſobnemi uczynić do prowadzenia życia prawom przyzwoitego, uczciwego i ſpokoynego. 2. Wſzelkiey nieprzyiaźni, zayściu i waśni zapobiec. 3. Każdemu do właſności dopomoc. 4. Sądom przez pogodzenie ſtron prac ich ubawić. Kiedy zas pośrzednicy mimo to zgodzić ſię nie mogą; tedy każe ſumienny ſąd ſkarżącemu i oſkarżonemu oſobiście przyiść przed ſię, i przekłada onym śrzodki do ugody; ieśli ie przyimuią, tedy umacnia ich ugodę przez pieczęć ſumiennego ſądu, ieśli zaś one nieprzyimuią, tedy obudwom oznaymuie iz z ich ſprzeczką daley nic do czynienia nie ma, i że ſię z nią do wyznaczonych przez prawa ſądow udać mogą.

401.

Władza ſumiennego ſądu.

Ieśli kto ſuplikę do ſumiennego ſądu zaſyła iż więcey trzech dni w więzieniu przytrzymany ieſt i że mu w tych trzech

dniach

dniach nieznaymiono, za co ieſt w więzieniu, albo że wtych trzech dniach niezoſtał zapytanym, tedy ieſt ſąd ſumienny wobowiązku, ſkoroby taką ſupplikę otrzymał, i nim ſię zebranie rozeydzie, rozkaz wydać, aby ten w więzieniu ſiedzący człowiek, kiedy on nie za obrażenieOſoby IMPERATORSKIEY MOSCI, nie za zdradę, nie za zaboyſtwo, nie za kradzież albo łupieſtwo więźniem ſiedzi, do ſądu ſumiennego odeſłany i przedeń ſtawiony był z przyłączeniem przyczyn, dla których go pod ſtrażą utrzymuią, lub dla czegoby nie był zapytany. Rozkazy ſumiennego ſądu powinne wtym razie, na tym mieyſcu, do którego przychodzą, i godziny nieodwlekaiąc, być wykonane. Ieśliby zaś rozkaz w przeciągu dwudzieſtu czterech godzin do ſkutku nie był przywiedziony, tedy Prezydent ſądu winie pięciu ſet rubli, kollegowie zaś winie ſta rubli podlegać maią. Względem drogi będzie ſię dwadzieścia i pięć wiorſt na dzień liczyć. Ieśli więc ſumienny ſąd po przyſtawieniu więźnia znayduie, iż ſupplikuiący, ani za obrażenie IMPERATORSKIEY MOSCI ani za zdradę, ni zaboyſtwo, ni kradzież albo łupieſtwo w więzieniu oſadzony ieſt; tedy rozkazuie więznia za otrzymaną paręką tak względem iego zachowywania ſię, iako też względem iego

ſtawania przed tym ſądem Namieſtnictwa, ktory on ſam obiera i do ktorego na ow czas ſprawa odſyłana bywa, na wolność wypuścić. Niema ſię zatym żaden ważyć, takowego przez władzę ſumiennego ſądu zwięzienia uwolnionego człowieka za tęż ſamę rzecz przed iey rozſądzeniem, znowu do więzienia wſadzić. Iego rzecz zaś powinna według przepiſu praw być ſądzona. Co ieśli ſąd ſumienny znaydzie, że ſupplikuiący dla wyżey wſpomnionych obwinień, to ieſt: za obrażenie Oſoby IMPERATORSKIEY MOSCI, za zdradę, za zaboyſtwo, za kradzież, albo za łupieſtwo pod ſtrażą utrzymany ieſt, w takim razie on też do ſumiennego ſądu odeſłany być nie ma; albo ieśli ſuppliku iący ſumiennemu ſądowi fałſzywie donioſł, iż trzy dni w areſzcie wyſiedział nie wiedząc za co, ani będąc wypytywanym; albo ieśli żadnych parętcznikow za ſiebie nie daie lub ſtawia, tedy powinien ſumienny ſąd onego znowu do więzienia oddać, aby tam ściśley, iak przedtym był trzymany.

402.

Na sąd ſumienny ſkarżyć ſię w wyżſzym ſumiennym ſądzie.

Ieśli kto zwyroku ſumiennego ſądu niekontent: ten ma oto ſwą żałobę przed wyżſzym ſumiennym ſądem przełożyć.

403.

O czaſie zaſiadania ſumiennego ſądu

Sumienny ſąd każdego razu ſchodzi ſię w terminach naznaczonych dla innych ſą-

ROZDZIAŁ XXVII.

O INSTYGATORSKIEY I ADWOKATSKIEY POWINNOSCI.

404.

W ogulności Guberſki Jnſtygator i Guberſcy Adwokaci naglądaią i pieczę maią o zachowaniu wſzędzie wſzelkiego porządku prawami uſtanowionego, i o procedowaniu a odbywaniu ſamych ſpraw. Oni zachowuią całość władzy, uſtanowień, i intereſsu IMPERATORSKIEY MOSCI; doſtrzegaią żeby zakazanych poborow z ludu nikt niewybierał, i powinność maią wypleniać wſzędzie ſzkodliwe wziątki.

O powinności ogułem Guberſkiego Jnſtygatora i Guberſkich Adwokatow.

405.

POWINNOSC GUBERSKIEGO JNSTYGATORA.

I.

Gdy przyſłane będą nowe powſzechne praw uſtanowienia, czyli rozporządzenia, czyli ukazy do Guberuii, czyli Namieſtnictwa: tedy dla zapiſania w kſięgę praw, uſtaw, i ukazow, Guberſki Rząd i Jzby wyſłuchiwaią nayprzod konkluzyę guberſkiego Jnſtygatora; ten przełoży im na ten czas nowo wydane prawo, uſtawę czyli ukaz z iakim prawem zgodny, czyli iakim prawom przeciwny ieſt, czyli odmianę, czyli poprawę przynoſi, czyli dopełnienie ktore?

Czego Guberſkiemu Jnſtygatorowi doglądać należy przy otrzymaniu nowego prawodawſtwa.

2.

Iak guberſki Inſtygator złe zwyczaie przeciwne prawom powinien odwracać.

A ieżeli Guberſki Jnſtygator gdzie postrzeże złe używanie przeciwne prawu, uſtawom, czyli ukazom; tedy powinien o tym (w przyzwoitości temu przypadkowi) napamięć przywodzić i uwiadomić Namieſtniczy Rząd, i Generał Jnſtygatora, żeby zły obyczay poprawiony był.

3.

Przy zaczęciu kadencyi Guberſki Jnſtygator rozkaże przeczytać dla odnowienia w pamięciprzypadaiące paragrafy prawa.

Przy zaczęciu kadencyinego zaſiadania Guberſki Jnſtygator rozkaże przeczytać te paragrafy z praw, uſtaw, czyli ukazow, o których mniema, że potrzeba one odnowić w pamięci dla naypilnieyſzego zachowania na fundamencie przyſięgi. porządku i ſprawiedliwego ſądu w ſubselliach; lecz czytanie takowe niech nieprzedłuża ſię nad puł godziny.

4.

Dzieſięć paragrafow o których Guberſki Jnſtygator powinien donoſić Namieſtniczemu Rządowi.

Guberſki Jnſtygator powinien donoſić Namieſtniczemu Rządowi wſzyſtko to, co do wiadomości iego doydzie ſciągaiącego ſię do Guberſkiego Rządu obowiązku, a mianowicie: 1. o niedokładnym gdzie w ſądowym mieyſcu wykonaniu praw, uſtaw, ukazow, 2. ieśli gdzie w Namieſtnictwie ieſt nieposłuſzeńſtwo, czyli ſzemranie, 3. o leniwych w wypełnieniu powinności, 4. o opieſzałości w wykonaniu rozkazow, 5. o opieſzałym wſprawach procedowaniu 6.

o na-

o naruſzeniu maxym policyi, i o każdym da ącym okazyą do wiela zgorszenia, o prawom przeciwnym poſtępku, o winie czyli przeſtępſtwie 7. o zakazanym handlu czyli o zamieſzaniu prawom przeciwnym pozwoloney przedaży, 8. o naruſzeniu powſzechney ſpokoyności, 9. o naruſzeniu wierności przyſięgi, 10. o ſkarbowym i powſzechnym uszczerbku.

5.

Guberſki Jnſtygator pilnie baczy, zeby w Namieſtnictwie iedne ſubſellium nieprzywłaszczało ſobie władzy i odprawowania ſpraw przez uſtawy drugiemu ſubſellium poruczonych, i żeby ſprawy kończyły ſię, a ſkończone ſprawy prędko i bez zwłoki ſamą rzeczą po decyzyi uſkutecznione były. I dla tego Guberſki Jnſtygator powinien pytać ſię bardzo często, ieżeli wykonano (w takowy czas, w który początek i zakończenie oney ſprawy dopełnione być może) A ieżeli niedopełniono dla czegokolwiek, to guberſki Jnſtygator przypomnieć powinien wykonanie. A zatym w przypadku opieſzałości poſtąpić, iak w 4 punkcie przepiſano.

Guberſki Jnſtygator doziera, zeby władza iednemu ſubſellium poruczona nieprzeſzła w drugie i ia iemu poſtępować w przypadku zwłoki w wypełnieniu.

6.

Jeżeli trafi ſię ſprawa takowey iſtoty, iż z oney wypada wątpliwość, czyli zapytanie w iakowym ſubſellium, albo do iakiego mieyſca należy oney proceder, lub też w kaz.

A ieżeli trafi ſię wątpliwość d któ- rego ſubſellium ſprawa należy czy li o prawach: tedy

wysłuchać konkluzyi Guberskiego Jnstygatora &c.

w każdey inszey sprawie, gdzieu sędziow rodzić się może o prawie wątpliwość: tedy kommunikuie się ta sprawa Guberskiemu Jnstygatorowi, i wysłuchaią iego konkluzyi przed decyzyą, a potym decyduią sprawę. A podobną konkluzyę Guberski Jnstygator obowiązany iest kommunikować Generał-Jnstygatorowi i od niego przyimować poprawę, żeby wszędzie iednakowe rozumienie przyimowano o powszechnych ustanowach.

7.

Jeżeli iakowa sprawa zdarzy się szczegulna i powszechna, czyli szczegulna i do skarbowego interessu ściągaiącasię: tedy wysłuchaią konkluzyi Guberskiego Jnstygatora.

Jeżeli trafi się sprawa takowey istoty, że iest razem i szczegulną i powszechną, czyli szczegulną lecz ściągaiącą się do skarbowego interessu: tedy kommunikuią onę guberskiemu Jnstygatorowi i wysłuchiwaią iego konkluzyi przed decyzyą.

8.

Oba guberscy Adwokaci daią się Guberskiemu Jnstygatorowi dla rady.

Guberskiemu Jnstygatorowi dla rady ustanawiaią się Guberski Adwokat głownych spraw i Guberski Adwokat skarbowych spraw i rozumie się, że oni wszyscy trzey iednemi ustami mowią.

9.

Guberskiemu Jnstygatorowi i Adwokatom nikt mowy nie tr...

Guberskiemu Jnstygatorowi, czyli Guberskim Adwokatom niech nikt nieprzerywa mowy: lecz cierpliwie i wmilczeniu

niech wysłuchiwaią ich konkluzyi i przełkładania podług powinności.

10.

Namiestniczy Rząd i Jzby przez Guberskiego Jnstygatora i Guberskich Adwokatow znoszą się z sobą kommunikacyą, i dla tego Guberski Jnstygator i Guberscy Adwokaci każdego czasu wchodzą iak do Namiestniczego Rządu, tak i do Jzb.

Guberski Rząd i Jzby przez Jnstygatora i Adwokatow znoszą się.

11.

Guberskiego Jnstygatora iurysdykcyi podlegli są iak drudzy Jnstygatorowie, tak i Adwokaci tego Namiestnictwa, i on powinien przyimować od nich donoszenia, i one podawać tam, gdzie należy.

Pod Guberskiego Jnstygatora iurysdykcyą stoią drudzy Jnstygatorowie i Adwokaci.

12.

Gdy Guberski Jnstygator postrzeże że kto niewykonywa powinności tedy powinien donosić o tym nie tylko Generał-Gubernatorowi, lecz i generalnemu Jnstygatorowi, ponieważ we wszystkich sprawach Guberski Jnstygator iest okiem generalnego Jnstygatora.

Guberski Jnstygator, ponieważ iest okiem generalnego Jnstygatora powinien donosić iemu, gdy kto nie pełni powinności.

13.

Guberski Jnstygator staranie ma o wyżywieniu pod strażą zostawaiących, i żeby sprawy tych ludzi prędszą decyzyą otrzymały, i żeby oni prędzey odprawionemi, czyli wypuszczonemi byli; i dla tego Guberski Jnstygator powinien często chodzić po-

Guberski Jnstygator pieczę ma o trzymanych pod strażą ludziach.

po turmach, przynaymniey raz w tydzień, a mianowicie w piątki po obiedzie, a żeby poznać mògł ſtan wturmie ſiedzących, i ieżeli im dochodzi wſzyſtko to, co im wyznaczono, i ieżeli ich utrzymuią zgodnie z ich ſtanem i ludzkością.

406.

POWINNOSC GUBERSKIEGO ADWOKATA SKARBOWYCH SPRAW, I GUBERSKIEGO ADWOKATA GŁOWNYCH SPRAW.

1.

Guberſcy Adwokaci ſłużą guberſkiemu Jnſtygatorowi radą, i imieniem iego przekładaią konkluzyę.

Guberſki Adwokat ſkarbowych ſpraw i Guberſki Adwokat głòwnych ſpraw, iak w 8 punkcie powinności Guberſkiego Jnſtygatora przepiſano, dla tego uſtanowionemi ſą, żeby Guberſkiemu Jnſtygatorowi ſłużyli radą w należących ſprawach do iego urzędu, i żeby miaſto Guberſkiego Jnſtygatora i imieniem iego przekładali konkluzyę w Jzbach.

2.

W przypadkach wątpliwości Guberſcy Adwokaci z Guberſkim Jnſtygatorem naradzaią ſię, a ieżeli nie wſzyscy trzey iednego ią zdania, tedy głos Guber-

W przypadku wątpliwości do ktòrego ſubſellium ſprawa należy, czyli w wątpliwości o prawach, o ktòrych w 6. punkcie powinności Guberſkiego Jnſtygatora wſpomniano, Guberſki Jnſtygator i Guberſcy Adwokaci poradzywſzy ſię między ſobą powſzechnym zdaniem rozwiązuię wątpliwość. A ieżeli wſzyſcy trzey nie iednego

ſą

ſą zdania, tedy Guberſkiego Jnſtygatora głos przewagę daie temu zdaniu Adwokata, na ktore on przyſtaie.

ſkiego Jnſtygatora przewagę daie.

3.

Guberſkich Adwokatow powinność ieſt, 1. kłaść konkluzyę zgodną z zachowaniem powſzechnego, prawem uſtanowionego porządku, 2. wynoſić żałoby bez względu na oſoby, iako ſtronie powodowey: guberſkiemu Adwokatowi ſkarbowych ſpraw, w ſkarbowych ſprawach i w ſprawach naruſzaiących powſzechny porządek, czyli przeciwnych władzy i przyſięgłey powinności; Guberſki zaś Adwokat głównych ſpraw wynoſi żałobę iak ſtrona powodowa w winach głównych i przeſtępſtwach w zru'zaiących prawa, każdą razą tam, gdzie ſtrony powodowey niemaſz, iednak dowody ſą, ſtroną zaś powodową guberſcy Adwokaci nie inaczey bywaią, iak donioſzſzy o tym wprzód Namieſtniczemu Rządowi, i ukazawſzy onemu w ſprawie tey ſwoie dowody, i otrzymawſzy od Namieſtniczego Rządu dozwolenie.

O zamiarach Adwokackiey powinności &c.

4.

Względem powierzoney powinności, Guberſcy Adwokaci prawo maią domagać ſię od tego ſubſellium, gdzie ſą poſtanowieni, kommunikacyi wſzelkiey ſprawy ściągaiącey ſię do ich powinności, iako to na-

Guberſcy Adwokaci maią prawo domagać ſię kommunikacyi każdey ſprawy do ich powinności przypadaiącey.

naprzykład: w sprawach tyczących się skarbowego interessu czyli ubytku; wsprawach o gruntach, skarbowe ziemie i prawa oni ochraniać powinni; wsprawach naruszaiących powszechny porządek, czyli przeciwnych władzy i powinności; wsprawach ściągaiących się do zakazanego poboru z ludu, czyli oszkodliwe wziątki; wsprawach ściągaiących się do powszechności; w sprawach małoletnich, ktòrzy opiekunow nie maią, i w innych temu podobnych, w powinność ich wchodzących, czyli stosuiących się do oney, wszakże niewdaiąc się iednak wsprawy między szczególnemi osobami nie ściągaiącemi się do wyżey opisanych wtym punkcie.

5.

Gubersky Adwokaci w kommunikowanych sprawach i w ktòrych oni zpowinności swoiey są stroną powodową iakie prawa maią?

W kommunikowanych sprawach, czy też kiedy ktòry Guberski Adwokat stał się stroną powodową, wten czas podług własności sprawy on moc ma przełożyć sądowi i domagać się od onego albo osobistego stawienia przed sąd strony obżałowaney, lub iey upełnomocnionego; albo reprezentacyi od strony obżałowaney na mieyscu w subsellium; albo sędziowskiego rozkazu na osadzenie strony obżałowaney pod strażą, ieżeli przestępstwo takowego iest gatunku, czyli prawo tak rozkazuie; albo wskazania winy; albo dania reprymandy; albo innych

sądo-

ſądowych wyrokow podług właſności ſprawy: iednym ſłowem Guberſcy Adwokaci prawo maią w ſprawach ſwoiego urzędu wynoſić w ſądowym mieyſcu, w ktòrym oni ſą uſtanowionemi, żałobę, ſkargę, proſić o inkwizycyą po przywołaney ſprawie i dla uczynienia dekretu przekładać to, czego w żałobie nie doſtaie; zaappellować udecydowaną ſprawę zniżſzych ſądow do wyżſzych; doglądać i pieczą mieć o zachowaniu porządku każdemu ſubſellium przepiſanego; i aby ſtrony powodowe i obżałowane powinną dla ſądu i ſędziow cześć wyrządzali; żeby ſubſellia zbierały ſię w ſwoim czaſie, i ſeſsye mieli o rozkazaney porze, w przypadku zaś podeyrzenia w ſprawie na ktorą oſobę ſądową, ieżeli ſię ſam òw nie wſtrzyma od zaſiadania, oni iemu o tym przyſtoynie do zrozumienia dać mogą; żeby winy w należący czas exekwowane były, oni zaś ſami za wſzelkie opuſzczenie podpadaią ſowitey pieniężney karze; oni też godzą ſpory i zwady mogące wyniknąć iak między ſędziami, tak i między ſtronami, gdy tego po nich potrzebować będą.

6.

Guberſcy Adwokaci iak ſię zachować maią w procede-

W procederach pretenſyinych Guberſki Adwokat może zaczynać ſprawę i bez zgodzenia ſię Guberſkiego Jnſtygatora, wy-

cederach pretensyinych i głównych sprawach względem Guberskiego Instygatora.

słuchawszy iednak iego konkluzyi. Wgłównych zaś sprawach i skarbowych Guberski Instygatór na piśmie poda swoię konkluzyę podług ktorey Guberscy Adwokaci postępować powinni.

7.

Guberskim Adwokatom zakazuie się w sprawach do ich powinności należących dawać komukolwiek radę, czyli być za kogo zastępcą.

Guberskim Adwokatom zakazuie się w sprawach do ich powinności i do skarbowego interessu stosuiących się podawać radę komu kolwiek, czyli za miast kogo być zastępcą.

8.

Guberski Adwokat głównych spraw kiedy przekładać ma swoię konkluzyę w zaczętey sprawie i kiedy mu obiawić delacyę czyli delatora?

Guberski Adwokat głównych spraw, gdy uyrzy żałobę i winy strony obżałowaney; w ten czas zaraz sądowi przełoży swoię konkluzyę; a ieżeli sąd usprawiedliwi stronę obżałowaną; wtedy Guberski Adwokat pod zagrożeniem utraty swoiego mieysca obowiązanym iest przełożyć stronie obżałowaney delacyę i delatora, ieżeli strona obżałowana tego domagać się będzie, żeby iasno i iawno było, iż Guberski Adwokat głównych spraw nie iest potwarcą niewinności.

9.

Guberski Instygator i Adwokaci wychodzą w czasie decyzyi sprawy z koła.

Guberscy Adwokaci i guberski Instygator w czasie zadecydowania sprawy z koła wychodzą. a sądowe subsellia decyduią wszelkie sprawy podług dokładney własności i słów prawa bez względu ni na czyie żądania lub propozycye.

10.

10.

Guberſcy Adwokaci w przypadku potrzeby ieden drugiego mieyſce zaſtępuie, gdy ktòrego nie maſz. A za nadaremne zaczynanie prawa powinni oni płacić wſzyſtkie expenſa i ſzkody, tracić ſwoie mieyſca i wytrzymać tę karę, pod ktòrą kogo poddawać uſiłowali, ieśli ſię pokaże że dobrowolnie kogo zpotwarżyli.

Guberſcy Adwokaci ieden drugiego mieyſce zaſtępuie, i wco popadaią wcywilnych i głòwnych ſprawach, ieżeli kogo zpotwarzą.

407.

O POWINNOSCI JNSTYGATOROW I ADWOKATOW PRZY WYZSZYM ZIEMSKIM SĄDZIE, GUBERSKIM MAGISTRACIE I WYZSZEY ROZPRAWIE W OGULNOSCI.

Ponieważ dla przyśpieſzenia ſprawiedliwości i dla zachowania dobrego, prawami uſtanowionego porządku wſądowych mieyſcach tak względem ſędziow, iak i zuwagi ſtron powodowych i obżałowanych pożyteczno ieſt, kiedy ſądowe ſubſellia opatrzone ſą umyślnemi oſobami, ktòrym przepiſano, i ktòrych powinnością ieſt być utrzymuiącemi exekucyą prawa, ſtrofowanie przeſtępſtwa a niewinności zachronę, przeto więc uſtanawia ſię w Wyżſzym Ziemſkim ſądzie Jnſtygator, Adwokat ſpraw ſkarbowych i Adwokat ſpraw głòwnych; w Guberſkim magiſtracie Jnſtygator, Adwokat

Przyczyny uſtanowienia Jnſtygatora i Adwokatow.

ſkar-

ſkarbowych ſpraw i Adwokat głównych ſpraw; w Wyżſzey rozprawie Jnſtygator, Adwokat ſkarbowych ſpraw i Adwokat głównych ſpraw.

408.

O POWINNOSCI JNSTYGATORA PRZY WYZSZYM ZIEMSKIM SĄDZIE, PRZY GUBERSKIM MAGISTRACIE I WYZSZEY ROZPRAWIE.

1.

Jak w Wyżſzych ſądach Jnſtygatorowie złe praktyki przeciwne prawom powinni odwracać.

Ieżeli którego z tych ſądow Jnſtygator poſtrzeże złą praktykę przeciwną prawom, uſtawom czyli ukazom; tedy powinien o tym (przyſtoynie wedle tego, iak przypada) przypomnieć i uwiadomić guberſkiego Jnſtygatora, żeby zły obyczay poprawiony być mogł.

2.

Przy zaczęciu kadencyi Jnſtygator rozkaże przeczytać dla odnowienia w pámięci dogodne paragrafy uſtaw.

Przy zaczęciu kadencyinego zaſiadania Jnſtygator rozkaże przeczytać te paragrafy z praw. uſtaw, czyli ukazow, o których rozumie, iż potrzeba odnowić pamięć dla naywiękſzego zachowania podług przyſięgi, porządku, i ſprawiedliwości w ſubſelliach, ale czytanie takowe niech nie będzie dłużſze nad puł godziny.

3.

Dzieſięć punktow o których Jnſtygator powinien do-

Każdy Jnſtygator powinien donoſić guberſkiemu Jnſtygatorowi wſzyſtko to, co

do wiadomości iego doydzie ściągaiącego się do Namiestniczego Rządu powinności, a mianowicie tego wyższego ziemskiego sądu, czy Guberskiego Magistratu, lub pod iurysdykcyą onych zostaiących. 1. o nieścisłym w sądowym mieyscu wykonaniu praw, ustaw i ukazow. 2. ieżeli gdzie iest nieposłuszeństwo czyli szemranie, 3. o leniwych wpełnieniu powinności, 4 o opieszałości w czynieniu zadość rozkazom; 5. o przewłoce w spraw odbywaniu 6. o naruszeniu ustaw policyi i o każdym służącym do wielorakiego zgorszenia, o prawom przeciwnym postępku, winie albo wykroczeniu, 7. o zakazanym kupczeniu albo o zamieszaniu prawem przeciwnym pozwolonego kupczenia, 8. o naruszeniu powszechney spokoyności; 9. o naruszeniu przysięgi wierności, 10. o skarbowym powszechnym uszczerbku.

nieść guberskiemu Instygatorowi.

4.

Instygator wyższego ktorego sądu, czyli Guberskiego magistratu pilnie dogląda, żeby pod iurysdykcyą tego sądu stoiące iedne subsellium nieprzywłaszczało sobie władzy i nieodbywało spraw przez ustawy drugiemu subsellium powierzonych i żeby sprawy kończyły się, a okończone sprawy prętko i bez przewłoki samą rzeczą podług rozsądzenia skutek wzięły. Y dla tego

Instygator dogląda, żeby władza iednemu subsellium pozwolona nie przechodziła w drugie, i iak ma postąpić w przypadku opieszałości w wykonywaniu.

iego Jnſtygator powinien dowiadywać ſię nader częſto czy wykonano (wtakowy czas w ktòrym początek i koniec owey ſprawy dopełnion być może) a ieśli nie wykonanoz przyczyny iakiey, tedy Jnſtygator przypomnieć powinien wykonanie, i przeto wprzypadku opieſzałości maotym donieść guberſkiemu Jnſtygatorowi.

5.

Jeśli trafi ſię wątpliwość, do ktòrego ſubſellium ſprawa należy, czyli o prawach; tedy wyſłuchać konkluzyi Jnſtygatora.

Ieżeli ſię trafi ſprawa takowey iſtoty, że z oney wynika wątpliwość czyli zapytanie do iakowego ſubſellium, czyli do iakiego mieyſca proceder należy, czyli we wſzelkiey inney ſprawie, gdzie u ſądu wyniknąć może. względem prawodawſtwa wątpliwość; tedy ta ſprawa Jnſtygatorowi kommunikowana będzie, i przeſłuchaią iego konkluzyi przed ſentencyą, a potym zadecyduią ſprawę, podobnie też konkluzye Jnſtygator obowiązany kommunikować guberſkiemu Jnſtygatorowi i od niego otrzymywać poprawienia konkluzyi zgadzaiące ſię zpowſzechnemi uſtawami.

6.

Jeżeli iaka ſprawa przytrafi ſię częściąſzczegulna, częściąpowſzechna, albo też ſzczegulna, aledoſkarbowego intereſſuściągaiącaſię; tedy wyſłuchiwaią konkluzyi

Ieżeli trafi ſię ſprawa takowey iſtoty, iż ieſt razem ſzczegulną i powſzechną, czyli ſzczegulną ale ściągaiącąſię ido ſkarbowego intereſsu: tedy kommunikuie ſię Jnſtygatorowi i wyſłuchiwaią iego konkluzyę przed decydowaniem.

7.

7.

Wyżſzych ſądow czyli Guberſkiego magiſtratu Jnſtygatorowi dla rady naznaczaią ſię Adwokat ſkarbowych ſpraw, i Adwokat głównych ſpraw, i rozumie ſię, że oni wſzyſcy trzey iednymi uſtami mòwią.

Obadwa Adwokaci daią ſię Jnſtygatorowi dla rady.

8.

Wyżſzych ſądow czyli Guberſkiego magiſtratu Jnſtygatorowi czyli Adwokatom niech nikt nie przerywa mowy; lecz cierpliwie i w milczeniu, niech wyſłuchaią ich konkluzyi i przekładania podług powinności.

Jnſtygatorowi i Adwokatom niech nikt mowy nieprzerywa.

9.

Obadwa departamenta Wyżſzego iakiego ſądu, i wyżſze ſądy miedzy ſobą przez ſwoiego Jnſtygatora i Adwokatow, znaſzaią ſię ſpoſobem kommunikacyi; i dla tego Jnſtygator i Adwokaci w każdym razie wchodzą we wſzelkie zaſiadania ſwoiego ſubſellium, w ktòrym ſą poſtanowieni.

Oba departamenta wyżſzego ktòregokolwiek ſądu, przez Jnſtygatora i Adwokatow kommunikacyą ſobie czynią &c.

10.

Ieżeli Jnſtygator poſtrzeże, że kto nie wypełnia powinności ſwoiey; tedy powinien donieść o tym Guberſkiemu Jnſtygatorowi; albowiem każdy Jnſtygator w Namieſtnictwie ieſt okiem Guberſkiego Jnſtygatora.

Każdy Jnſtygator, ponieważ ieſt okiem Guberſkiego Jnſtygatora, powinien donieść iemu o niewykonaniu przez kogo powinności.

11.

Jnſtygatorowie i Adwokaci wyżſzych ſą-

Jnſtygatorowie i Adwokaci ſą pod

iurysdykcyą Guberskiego Jnstygatora.

sądow; podlegli Guberskiemu Jnstygatorowi, i do onego posyłaią donoszenia.

12.

Jnstygator pieczą ma, o utrzymanych pod strażą.

Jnstygator pieczą ma o wyżywieniu pod strażą zatrzymanych, i aby sprawy tych ludzi prędszą decyzyą otrzymywały. i sami prędzey odprawę odnieśli; i dla tego Jnstygator powinien chodzić często po turmach przynaymniey raz w tydzień, a mianowicie w piątki po obiedzie; aby uyrzeć mógł stan w turmie siedzących, i ieżeli dochodzi im wszystko to, co dla nich postanowiono, i ieżeli ich tam trzymaią zgodnie we wszystkim, podług ich stanu i ludzkości.

409.

O POWINNOSCI ADWOKATA SPRAW SKARBOWYCH, I ADWOKATA SPRAW GŁOWNYCH, PRZY WYZSZYM ZIEMSKIM SĄDZIE, PRZY GUBERSKIM MAGISTRACIE I WYZSZEY ROZPRAWIE.

I.

Adwokaci służą Jnstygatorowi radą, i imięniem iego przekładaią konkluzyę.

Przy wyższych sądach Adwokaci spraw skarbowych, i Adwokaci głównych spraw, iak w 7. punkcie powinności Jnstygatorowi wyższych sądow przepisano, dla tego ustanawiaią się, żeby Jnstygatorowi służyli radą

w trafiaią-

wtraſiaiącychſię ſprawach podług iego powinności, i żeby miaſto Jnſtygatora i imięniem iego przekładali konkluzyą wtym wyżſzym ſądzie, wktórym oni poſtanowieni ſą.

2.

Wprzypadku wątpliwości, do którego mieyſca ſprawa należy, czyli w niepewności względem praw, o których wſpomniano w 5. punkcie powinności Jnſtygatora wyżſzych ſądow, Jnſtygator i Adwokaci poradziwſzy ſię między ſobą; powſzechnym zdaniem rezolwuią wątpliwość; będzieli zaś że wſzyſcy trzey nie iednego ſą zdania; tedy Jnſtygator doniesie Guberſkiemu Jnſtygatorowi.

W przypadkach powątpiwania Adwokaci radzą z Jnſtygatorem, a ieżeli wſzyſcy trzey nie iednego ſą zdania, to Jnſtygator przełoży otym Guberſkiemu Jnſtygatorowi.

3.

Wyżſzych ſądow Adwokatow powinność ieſt 1. dawać konkluzye zgodnie z ocaleniem powſzechnego, prawami uſtanowionego porządku, 2. wynośić żałobę bez względu na oſoby, miaſto ſtrony powodowey, Adwokatowi ſkarbowych ſpraw, w intereſsach ſkarbowych, i wſprawach wzruſzaiących powſzechny porządek lub przeciwnych władzy i powinności; Adwokatowi zaś głównych ſpraw wynośić żałobę, iak ſtronie powodowey, wgłównych winach i przeſtępſtwach prawa wzruſzaiących, każdego razu, tam, gdzie ſtrony powodowey niemaſz, iednakże dowody ſą; ſtroną powodową zaś Adwokaci nie inak bywaią, iak donioż-

O zamiarach Adwokatſkiey, powinności &c.

ſzy otym Guberſkiemu Jnſtygatorowi i pokazawſzy onemu swoie wtey ſprawie dowody, oraz otrzymawſzy od niego pozwolenie, czyli przyſtanie nato.

4.

Adwokaci maią prawo domagać ſię kommunikacyi wſzelkiey ſprawy do ich urzędu ściągaiącey ſię.

Względem powierzonego urzędu Adwokaci maią moc domagać ſię wtym ſubſellium, gdzie, oni ſą poſtanowieni, kommunikacyi wſzelkiey ſprawy ściągaiącey ſię do ich powinności, iako to naprzykład: ſprawy tyczące ſię ſkarbowego intereſsu czyli uſzczerbku; wſporach o grunt, ſkarbowe grunta i prawa załzczycać powinni; ſprawy wzruſzaiące powſzechny porządek, czyli przeciwne władzy i powinności; ſprawy ściągaiące ſię do zakazanego poboru z ludu, czyli o ſzkodliwe wziątki, ſprawy ściągaiące ſię do powſzechności; ſprawy małoletnich, ktorzy opiekunow niemaią, i inne tym podobne w ich powinność wpadaiące, czyli ściągaiące ſię do niey; żadną miarą atoli niewdaiąc ſię w ſprawy między partykularnemi oſobami nieściągaiące ſię do wyż wſpomnionych wtym punkcie.

5.

Adwokaci za kommunikacyą ſpraw, i w ſprawach, w ktorych oni z urzędu ſwego ſtroną ſą powodową, iakie prawa maią?

Wſprawach kommunikowanych, czyli, gdy ktory Adwokat ſtanie ſię ſtroną powodową: tedy podług ſłuſzności ſprawy Adwokat ma prawo przekładać ſądowi, i domagać ſię albo oſobiſtego przyſtawienia ſtro-

ſtrony obżałowaney, czyli od oney upełnomocnionego, czyli reprezentacyi ſtrony obżałowaney, na mieyſcu w ſubſellium, czyli rozkazu ſądowego, aby oſadzona była ſtrona obżałowana pod ſtrażą, Jeżeli będzie przeſtępſtwo takowego gatunku, iż zanie prawa wyciągaią, czyli wſkazania winy, czyli dania reprymandy, czyli innych ſądowych ukazow według właſności ſprawy; iednym ſłowem, Adwokaci maią moc wſprawach ich urzędow wynoſić wſądowym mieyſcu, wktórym oni poſtanowieni ſą, żałobę, ſkargę, dopraſzać ſię inkwizycyi, po procederze zaſzłym, oraz i dla ferowania decyzyi przyłożyć, czego wprocederze niedoſtaie; zaappellować od ſądzoną ſprawę z niżſzego ſubſellium do wyżſzego, doſtrzegać i pieczą mieć o zachowaniu porządku każdemu ſądowi przepiſanego, i żeby żałuiący i odwodzący ſię, należyte ſądowi i ſędziom poſzanowanie wyrządzali, a żeby ſądowe ſubſellia zbierałyſię ſwego czaſu, a kadencyi ſeſsye miewali wnakazaney porże, w przypadku zaś podeyrzenia o ſprawę na ktòrego z ſądowych, ieżeli ſię ſam nie wſtrzyma od zaſiadania, tedy Adwokaci iemu przyzwoicie to napomknąc obowiązani ſą; żeby winy wnależytym czaſie zyſkane były, a Adwokaci ſami za wſzelkie opuſzczenie podpadaią podwòynemu ſztrafowi;

oni

oni także godzą nieſnaſki i zwady mogące urość iak między ſędziami, tak i między ſtronami, kiedy wtym zaydzie do nich rekwizycya.

Adwokatom zabrania ſię dawać rady, choćby niewiedziec komu, w ſprawach do ich urzędu ściągaiących ſię: lub też być czyim zaſtępcą.

6.

Adwokatom zakazuie ſię, w ſprawach ściągaiących ſię do ich urzędu i do ſkarbowego interesſu dawać komukolwiek rady, czyli też zamiaſt kogo być zaſtępcami.

Adwokat ſpraw głównych, kiedy ma podać ſwą konkluzyą w ſprawie zaczętey, i kiedy onemu obiawić delacyę i delatora?

7.

Adwokat głównych ſpraw, kiedy pozna kontrowerſyą i winy obżałowanego; tedy zaraz przełoży ſądowi ſwoię konkluzyę; ieśli zaś ſąd uſprawiedliwi ſtronę obżałowaną: tedy Adwokat pod karą utraty ſwego mieyſca obowiązanym ieſt wyiawić ſtronie obżałowaney delacyę i delatora, ieśliby oſkarżony tego domagał ſię aby iaſno i iawno było, że Adwokat głównych ſpraw nie ieſt potwarcą niewinności.

Adwokaci i Inſtygatorowie wychodzą czaſu decydowania z koła.

8.

Inſtygator i Adwokaci wczaſie decyzyi ſprawy z koła wychodzą, a ſądowe mieyſca odſądzaią wſzyſtkie ſprawy według dokładney mocy i ſłów prawa bez względu ni naczyie żądania, lub remonſtracye.

Adwokaci ieden drugiego mieyſce zaſtępuie, i wco opi popadaią w cy-

9.

Adwokakaci wprzypadku potrzeby ieden drugiego mieyſce zaſtępuią, gdy którego nie maiz: za próżną zaś zaczepkę powin-

winni oni zapłacić wszystkie expensa i utraty, wypaść z mieysca, i wytrzymać tę karę, którą na kogo sprowadzić usiłowali, ieżeli się pokaże, że umyślnie kogo z potwarzyli,

wilnych i głównych sprawach, gdy zpotwarzą niewinnych ludzi,

410.

POWINNOSC POWIATOWEGO ADWOKATA,

1.

Powiatowy Adwokat podług wykonaney swoiey przysięgi powinien staranie mieć, aby w Powiecie nic zgoła przeciwnego władzy, interessowi prawom, ustawom, i rozkazom IMPERATORSKIEY MOSCI, i publicznemu dobru niedziało się; co ieżeli, mimo mniemania co temu przeciwnego postrzeże; tedy bez względu na osoby możne powinien o tym uwiadomić Guberskiego Instygatora i według iego rozkazu czy do puszczenia wynosić pozew,

Oczym powiatowemu Adwokatowi mieć staranie &c.

2.

Nieporządki w sądowych mieyscach tego powiatu przytrafiać się mogące iak od zasiadaiących tak i od proceduiących przeciwko prawom, ustanowom, i rozkazom IMPERATO[RS]KIEY MOSCI Powiatowy Adwokat powinien zapisywać, zasiadaiącym przyzwoitym sposobem przypomnieć i ich ostrzedz obowiązanym iest. proceduiącym też perswaduie, a ieżeli iego

Co Powiatowemu Adwokatowi zapisywać &c,

kto

kto niepoſłucha; tedy mocen on zapozwać do przyzwoitego ſubſellium dla ſprawienia ſię albo dla napomnienia lub włożenia winy, czy też poſtąpi iak prawo opiewa.

3.

Czego przy każdey kadencyi ſeſsyach powiatowy Adwokat patrzyć powinien.

Powiatowy Adwokat wpowiecie ſwoim obowiązany doſtrzegać, żeby ſądy w przepiſanym terminie zbierały ſię, albo też za rozkazem extraordynaryinym ſeſsye miewał, żeby odſądzone ſprawy ſkutek miały, żeby nikomu krzywdy czyli uciemiężenia, czyli uciſku od nikogo nie było; i dla tego kommunikuie ſię iemu od wſzyſtkich w Powiecie ſądow regeſtr odeſzłych ſpraw, żeby aktualnego wykonania dekretu dopatrzyć mógł, za co obowiązanym on ieſt odpowiadać przed Namieſtniczym Rządem.

4.

Czego powiatowemu Adwokatowi rzaglądać w Powiecie.

Powiatowemu Adwokatowi porucza ſię dozor w powiecie żeby wſzyſtkie poſpolite uſtawy wſzędzie w ſwoiey mocy zachowane były i wſzyſtkie publikowane prawa, poſtanowienia, i ukazy dopełnione zoſtały. Ieżeli zaś gdzie poſtrzeże niezachowanie ich; tedy donieść o tym guberſkiemu Jnſtygatorowi i żałobę nie inaczey wynoſić, iak za rozkazem czy pochwaleniem guberſkiego Jnſtygatora, tam, gdzie podług praw przykazano.

5.

5.

Ieżeli powiatowy Adwokat postrzeże, iż wielu czyli powszechności zgorszenie dzieie się z iakiego iawnego występku, czyli grzechu, tedy obowiązany iest oznaymić o tym guberskiemu Instygatorowi i wynieść cytacyą dokąd podług prawa rozkazano; Także powiatowemu Adwokatowi powierza się dozor, żeby przez sąd notowani ludzie albo od czci odsądzeni, czyli na rynku penowani, czyli wywołani z towarzystwa dobrych ludzi, czyli tacy, ktòrych dla nieprzystoynego i niegodziwego postępowania chronić się i onemi gardzić należy, nigdzie w kompanii iawnie cierpianemi nie byli. A ieżeli gdzie takowych w gromadnym zebraniu znaydzie; tedy ma prawo wyprowadzić ich z towarzystwa, i oddać pod wartę na dni trzy, żeby dobrzy i uczciwi ludzie nie byli zmieszani z notowanemi i nieuczciwemi.

Obowiązek powiatowego Adwokata.

6.

Powiatowy Adwokat ma oko i na to, żeby cześć sędziom od stron wyrządzana była i żeby dla mnieyważnych przyczyn o sędziach podeyrzenia nie miano i sędziow lekce nieważono. Jeśli zaś to się przez kogo stanie,; tedy powiatowy Adwokat podług powinności swoiey żałobę wynieść może, gdzie przypadnie.

Powiatowy Adwokat poszanowanie dla sędziow zachować nakazuie.

7.

O exakcyi wſkazow.

Powiatowy Adwokat powinien doźierać, żeby, gdy nałożona bedzie wina, rzeczywiście też ona exekwowana była. Jemu zaś zteyże winy do kaſsy wchodzić maiącey, uſtępuie ſię trzecia część.

8.

Powiatowy Adwokat kiedy wchodzi i wychodzi z koła.

Powiatowy Adwokat wchodzi do ſądowego mieyſca ſwegoż powiatu i miaſta wkażdym czaſie; a zaś czaſu decydowania ſprawy wychodzi z koła.

9.

O zaniedbaniu powinności powiatowego Adwokata.

A ieżeli powiatowy Adwokat uchybi, czyli zaniedba ſprawę wedle ſwey powinności, i ſprawa takowa wytoczy ſię bez niego; i ieśli on znał, a guberſkiemu Jnſtygatorowi nie donioſł, ani żałoby nie wynioſł; tedy ſkarany będzie wedle wymiaru i ważności iego niedbalſtwa odięciem funkcyi, czyli urzędu, czyli rangi, albo iak mieć chce prawo w podobnym razie.

ROZDZIAŁ XXVIII.

O Rezydencyi Rządu, ſądowych ſubſelliow i uſtanowionych oſob urzędowych JMPERATORSKIEY MOSCI.

411.

Jakie ſubſellia i oſoby maią zaſiadać, i zoſtawać w guberſkim mieście.

W guberſkim mieście zaſiadać i zoſtawać maią.

Rząd Namieſtnictwa.

Izba

Jzba Głòwnego ſądu
Jzba Cywilnego ſądu
Jzba ſkarbowa
Komendant
Wyżſzy ziemſki ſąd
Guberſkiego miaſta powiatu powiatowy ſąd
Guberſkiego miaſta powiatu ſzlachecka opieka
Guberſkiego miaſta powiatu niżſzy ziemſki ſąd, kiedy z powinności ſwoiego urzędu nie ieſt w powiecie
Guberſkiego miaſta powiatu powiatowy Podſkarbi z kaſsą
Guberſkiego miąſta powiatu przyſięgły Komornik, doktor, felſzer, podfelſzerzy, uczniowie felſzerowſcy, ieżeli w powiecie z powinności ſwoiey doczynienia nie maią
Guberſkiego miaſta mieyſcy ſtaroſtowie i ſędziowie uſtnego ſądu
Guberſkiego miaſta mieyſki mygiſtrat
Guberſkiego miaſta mieyſki ſierocki ſąd
Guberſki magiſtrat
Guberſkiego miaſta powiatu Niżſza Rozprawa, gdzie ona ieſt
Wyżſza Rozprawa (nia
Kancellarya powſzechnego opatrywa-
Sumienny ſąd Namieſtnictwa
Guberſkiego miaſta powiatu powiatowy Adwokat, gdy nigdzie w powiecie

412.

Jakie subsellia i osoby maią rezydować i zasiadać w powiatowym mieście.

W powiatowym mieście rezydencyą i zasiadanie maią

Komendant czyli Horodniczy

Tey prowincyi powiatowy sąd

Szlachecka opieka

Niższy ziemski sąd, gdy z swego urzędu nie iest w powiecie

Powiatowy Podskarbi z kassą

Przysięgły Komornik

Doktor, felszer, podfelszerzy, felszerzowscy uczniowie, ieżeli w powiecie z swoiego urzędu zabawy niemaią

Powiatowego miasta mieyscy Starostowie i Sędziowie ustnego sądu

Powiatowego miasta mieyski Magistrat

Powiatowego miasta mieyski sierocki sąd

Niższa Rozprawa, gdzie iest

Powiatowy Adwokat, gdy nigdzie w powiecie interessu niema

Oryginał podpisany własną JEY IMPERATORSKIEY MOŚCI Ręką tak:

KATARZYNA.

w Moskwie Listopada 7. dnia 1775 roku.

